

T. Igor Csaba

A királynő farsangja

TARTALOM

A királynő farsangja

Előjáték

Három barát újra találkozik

Ius primae noctis, és egyéb események

Sötétben bujkálók

A királyné farsangja

De vajon valóban követett el hűtlenséget

Zsigmond második felesége?

Megsebzett életek. Megcsúfolt ifjúság

Utószó

A királynő farsangja¹

(Történet a középkorból)

Előjáték

Az ezernégyszázhuszonegyes év farsangja végeztével még egy jó darabig hidegek uralkodtak, főképpen azokon a vidékeken, ahol hegyek, vagy legalább is dombok voltak az uralkodó képe a tájnak. Erdélyben pedig éppenséggel nem ritkaság az ilyen vidék.

„Na, pedig most már igazán elkelve egy kis meleg. Főleg mostantól fogva, hogy odahagytam a királynői udvart.”

Ezeket a hazafelé lovagló nemesember gondolta végig, amint szép lassan kibontakozott előtte az otthoni táj szépsége. Mert szépséges táj volt az, akár hideg télen, akár forró nyárban nézte az ember. De a mi lovagunkat ez idő szerint nem is annyira a szépség izgatta, annál sokkal inkább a „hogyan tovább?” örök kérdése.

Persze, maradhatott volna az udvarnál is, szívesen látták ott, akár az emelkedésének az útja is lehetett volna az udvari élet. Sokan azt is cselekedték akkoriban. Ám a mi lovagunknak a fantáziája sokkal földhözragadtabb volt annál, semhogy élő (és akármikor meghalni képes) emberekhez kösse a sorsát. Annál sokkal többet látott a világból a közelmúlt időben.

De szerették is pedig az udvarban! Még ma is meleget érez a szíve tájékán, ha az a kedves kis nemeslány jut az eszébe, aki ráadásul olyan nagyon hasonlít a királynéhoz. Ott is tartotta őt Borbála királyné maga mellett, nem engedte el. És valóban, nem csak megszerette, de igen jó hasznát is vette annak a lánynak. Abban például, hogy idegenek előtt sokszor saját maga helyett szerepeltette.

„De szép is volt ez az idei farsang!”

Ahogy ott forgolódtak, hajlongtak, bókoltak egymás felé és egymás mellett a nemes urak és hölgyek ott, Holicsban, a fáklyákkal és gyertyákkal szépen megvilágított teremben. Még szerelmi kalandok is szövődtek ott. Igaz, neki, a mi lovagunknak nem nyílt a szeme senki másra, csakis arra a szép kisasszonyra, akit egyébként éppen ők mentettek ki a rablók keze közül még a tél elején. A királyné se volt ellensége annak a szerelemnek, bár másnak semmiképpen nem engedte volna, hogy a kedvencének tegye a szépet. De Bertalan lovag kivétel volt. Akkor már mindenki tudta a királyné udvarában a történetet, hogy hogy ragadta vissza a Darai várat három bátor ember meg egy néhány harcos jobbágy a táborita rablók kezéből, s mentette meg egyúttal a kisasszonyt is, meg a kisöccsét. Nem mellékesen pedig a királyné becsületét is sikerült megmenteniük. Mert ez volt az igazi tét. Bebizonyítani a királynak, hogy a felesége nem követett el bűnt ellene, hanem gonosz, aljas emberek cselvetésének, szemfényvesztésnek esett áldozatul.

¹ Még a XIX. században sem igazán különböztették meg az emberek egymástól a „királyné” és a „királynő” fogalmát. Abban a régi korban meg különösen nem. Latinul is „regina” volt mind a kettő. Így hát bátor vagyok én is úgy használni felváltva a két kifejezést, mint a régiek, aszerint, hogy mit akarok kifejezni.

Erről azért nem sokat beszéltek, politikából sem, mivelhogy a királynénak még azután is szüksége lesz arra a Daray kisasszonyra.

A morfondírozás közben a lovag haza is érkezett. Ideje is volt, mert már egy jó hete úton volt. Ahogy pedig megérkezett, mintha az idő is megszélidült volna, kisütött a nap és azzal együtt a hőmérséklet is emelkedni kezdett.

- De jó! - rikkantott Barlabás Gábor, a segítője. - Most már nem kell többet harcolni, cipelni ezt a nehéz fegyvert, nem is szólva a kényelmetlen nádtorzsán alvásról, meg a többitől.

A lovag máskor talán korholta volna, de most ettől eltekintett. Nem utolsó sorban azért, mivel ő maga is jól érezte magát újra otthon.

Akkoriban olyan volt a világ Zsigmond király országában, hogy egy lovag, ha nem volt nagyon gazdag, jól tette, ha több dologhoz is értett.

Forrt az egész ország, egyik meglepetés a másikat követte, huszíták után a török, Borbála királyné (szerencsésen végződött) száműzetése után a császári korona, s amellett nagy építkezések az egész országban. Mindenki igyekezett előrébb jutni, de legalább is az anyagiakban gyarapodni.

Bertalan lovagnak igazából nem volt miért panaszkodnia. A királyné, s ezzel együtt a király kegye sugárzott rá a rövid kaland ideje alatt, és különben is érdekes embereket ismert meg az útján, némelyikkel még össze is barátkozott. Már előre tervezgette, hogy hogyan fogják segíteni egymást, ha később esetleg szükségesnek mutatkozik.

Ebből az előre számolgatásból aztán, ha addig nem derült is ki, most kiviláglott, hogy a lovag - székely volt.

Új gondok, új tervek. Biz a házat jó lenne megigazíttatni! Még egy kis földet is jó lenne még szerezni a régi birtokhoz. De legfőképpen, most rá kell szorítani a jobbágyokat a szántásra, vetésre. Már eddig is késésben vannak.

Persze, azt a rászorítást nem kellett éppen szó szerint venni. A jobbágyok, mint addig is mindig, tették a dolgukat, s a porta és a birtok is úgy nézett ki, ahogy annak kinéznie kellett.

Őszig aztán meg is lett az eredménye a kettős ráhatásnak. Vagyis a noszogatásnak - a lovag sem volt rest megfogni a munka keményebbik végét, versenyt dolgozott a parasztjaival, még örömet is lelte az erőfeszítésben, aminek egyáltalán nem biztos, hogy az említett parasztok is örültek, mivel így aztán nem lehetett pizmogni -, de a másik hatásnak is, mivel a mi lovagunk szerette és ahol tudta, segítette is a jobbágyait.

Nem volt nagyon nagy az a gazdaság, összesen valami négy család jobbágy, de minden a helyén volt benne, s telt is mindenre, amire szükség volt. Más gazdák kétakkora erővel feleannyira se mentek. No, ebben is a székely virtus mutatkozott meg.

Késő ősszel (vagy már tél eleje volt?) aztán meglepetés is érte. Gábor vette észre, a mindenes, hogy lám, messziről szekerek közelednek. Gábort egyébként harcos jobbágyak akarta kitanítani Bertalan, ezért ő volt megbízva az őrjárat műveletével is.

Meglehetősen úri kinézetű kocsis hajtott a első szekeret. A második, s a harmadik, összesen hárman voltak, már szerényebb volt. Ám a szekerek mindegyike jól meg volt rakva, a másodikon meg éppenséggel ismerős ült.

- Erzsike! Nahát!

A fiatal özvegyasszony Oláh Béla vitéznek a testvérhúga volt, annak a Béla vitéznek, aki egyedül fizetett az életével ama kalandos vállalkozásban, amelyben egy vár, egy kisasszony és egy királyné becsületének a megmentése volt a tét.

Erzsike tehát leugrott a szekeréről, s mint régi ismerőst üdvözölte a lovagot, aki ezúttal megint a királynői kegyet érezte rá sugározni. Különösen ama kincseket látva, amik a szekereken voltak. Ám mégis az igazi kincs nem is az volt, ami a szekerek kerekeit nyögdécselésre készítette, de sokkal inkább az a levél, amit egy díszes tokban hozott Erzsike magával. Díszes pecsét is volt a levélen, amit a királyné írt (vagy éppenséggel íratott egy szolgálattevő baráttal).

„Kedves Bertalan lovag, nekünk szeretett hívünk!” Így a levél és igen érdekes volt a tartalma.

Azon kezdődött, hogy sajnálja - mármint a királyné, de a király is nemkülönben -, hogy nem tudta azon melegében érdeme szerint jutalmazni, de azok az idők nagyon különösek voltak még egy királyné számára is. De ami késik, nem múlik, ím tehát tekintse ezeket a szekereket, terhükkel együtt, mind az övéi. Nemkülönben a kocsis is, aki az első szekeret hajtja, és aki a királyné saját jobbágya volt eddig, de ettől kezdve az övé, vagyis a Bertalan lovagé. Valamint Erzsike is, akit neki a királyné feleségül szemelt ki, amennyiben nincs kifogása ellene. Új feleséggel pedig új birtokot is kap, a királyné kegyéből, Erdélynek egy olyan területén, ahol eddigelé falvak még nincsenek, csak erdők, de a szekereken levő eszközök talán elég lesznek arra, hogy abból három falut telepítsen, s azokhoz megfelelő számú jobbágyot is fogadjon. Merthogy tudja, a királyné bizony ezután is számít lovagi szolgálataira, valahányszor arra szükség leend. Mindezt pedig cserébe ezúttal még egy kérése van. Az, hogy a szekereken levő és Erzsike által magával hozott csomagra, mint a szeme fényére, úgy vigyázzon, mert azt rajta idő múltával számonkéri.

- És te ismered a levél tartalmát?

- Ismerem - válaszolta büszkén a fiatal özvegy.

- És egyetértesz azzal, ami benne van?

Erzsike erre már szégyellősen lehajtotta a fejét.

- Ha a királyné parancsol valami, kicsoda elég merész, hogy ellene mondjon? Talán ha esetleg a király...

- Na, és az a másik csomag, amiről szó van... az hol lenne?

- Itt e!

Aztán, amikor kibontották, kiviláglott, hogy nem más, mint egy egészen kicsi gyermek. Szép csendesen aludt biz az a szekér ringásában.

- Ilyen hidegben utaztatni? Ejnye! Na, vigyük be gyorsan a melegbe!

Bevitték, kibontották. Fiú! És még a pólyában is volt egy kis levélke-forma. De azt már csak Bertalan olvasta el.

Nem volt annak se címzése, se pecsétje, csak némi kósza gondolatok foglaltattak benne. Ilyesmik:

„... be kell fogadni az árvát!... Tudom, hogy most meglepődsz jó lovag, de látod, egy uralkodó udvarában egy ilyen gyermeknek, apa nélkül, nem biztonságos.... Ha talán nem hinnéd, gondolj az ifjú Hunyadira, akit szintén jó volt eltávolítani az udvartól, amíg egy kicsit meg nem nőtt. Vagy gondolj Mária királyra! Azonnal rájössz, hogy igazam van. Hát csak neveld a kicsit szépen, Erzsikével együtt!...”

Még volt egy néhány ilyen kósza gondolat, és „Borbála”.

Ezt értette. Borbála akárki lehet, az udvarhölgyek között legalább négy van s jobb is, ha nem tudja meg senki, hogy maga a királyné írt neki. Ki tudja, mit találnának ki megint irigykedő népek? Hát jól van ez így! De... mi az, hogy árva?

- Irénke meghalt?

- Meg szegény.

- A szülésbe?

- Dehogyan is. Hetekkel azután. Valami gombát, vagy mit ehetett... Harmadnapra meghalt.

- Sokat szenvedett?

- Épp eleget a lelkem. A Jóisten biztosan hamarabb bocsájtja be a Mennysországba azért a szenvedésért! Még jó, hogy a gyermek külön volt tőle. Van dajkája neki. El is hoztam magammal. Baj?

- Nem baj, sőt jó. Mit is csinálnék vele itt? Most éppen egy jobbágyomnak sincs ilyen kicsi gyermeke.

Aztán egy kis időre elnémultak. Bertalan arra gondolt, hogy egyáltalán nem biztos az, hogy rossz volt az a gomba. Sokaknak nem tetszett az udvarban, hogy a királynénak egy ilyen hasonmása van. Aki még szép is, kedves is és elég okos ahhoz, hogy helyette szerepeljen. „Bizony, nem biztonságos a királyi udvar”!

- És hol van most a királyné? - kérdezte látszólag összefüggés nélkül.

- Azóta már alighanem Budán - válaszolt Erzsike.

- Szóval, kibékültek öfelségeik?

- Ki. Majdnem azonnal, hogy szegény Daray Irénke meghalt. Mindkettőjüket nagyon megviselte az eset.

Bertalan fejében egy kósza gondolat kezdett körvonalat ölteni, ám gyorsan elhessegette, semmi esetre nem akarta hagyni megerősödni. Csak annyit engedett meg magának, hogy képzeletben duzzogjon egy kicsit a királyi párra. Bár, talán ok nélkül.

Aztán arra gondolt, hogy bizony, most megint költözni kell. Mert a királyi pár még a helyet is kinézte, ahol falut kell alapítani. Nem is falut, falvakat!

Három barát újra találkozik

Ezernégyszázharmincöt és -harminchat fordulója körül, az országra, de legalább is Erdélyre, úgy látszott, hogy megint zaklatottabb idők következnek. Nem hiányzott pedig senkinek, de ezt bizony a történelem nem szokta megkérdezni az emberektől.

Az uraknak nem hiányzott, hogy megint háborúzniuk kelljen, unták már a nyeregben meg mindenfelé mezőkön, zsombékokon alvást, s mind többet szerettek volna a gazdasággal foglalkozni. A józanabbja meg kifejezetten tudta is, hogy az örökös háborúzásból nem lesz jólét.

Az egyszerű népnek sem volt semmi kedve a bizonytalansághoz, mert akkor sokkal többet kell adózni, és még harcos jobbágyokat is ki kell állítsanak maguk közül.

Voltak olyan urak, akik a békésebb időkben is állandóan gyakoroltatták a parasztjaikat, aminek azok egy cseppet sem örültek a sok munka mellett, de tették, mert szigorú parancs volt. Az ilyen urak aztán könnyűszerrel ki tudták állítani a minden húsz porta után kötelező harcost, de sokkal több volt az olyan, aki leginkább a saját gazdagodására figyelt. Azután meg olyanok is voltak, akiknek mindkettő fontos volt. Ezek nyúzták is, meg gyakoroltatták is a parasztokat.

Lám például az erdélyi alvajda öccse megtette azt, hogy a parasztoknak elengedte az adóját arra az évre. „Majd megfizetitek, fiaim, később” mondta nekik mosolyogva, de a népei nem tudták, hogy igazából higgyenek-e neki. Meg hogy akkor, amikor eljön az a bizonyos később, lesz-e vajon miből fizetni?

A Szilágyság északi szélén, hatalmas erdők árnyékában éppen kilovagolt az úr fia. Tizennégy-tizenöt éves lehetett, szép, jókötésű úrfi. Április vége felé járt, és a fiatalember kedvtelve nézegette a fű közül mindenfelé kikandikáló mezei virágokat. El is gondolta, hogy jó lenne szedni az édesanyjának egy jókora csokorral. De aztán elvetette a gondolatot, mert tudta, hogy a mezei virágok bizony hamar elhervadnának, ha vázába tennék őket. Gyönyörködött hát egy ideig, majd visszafordította a lovát a falu felé.

Igazából a falun is akadt éppen néznivaló. Szép, rendezett falu volt, látszott rajta, hogy tehetős emberek lakják. Az úr háza pedig éppen úgy fából volt, mint a parasztoké, csak éppen nagyobb volt és csinosabban megépítve.

Amikor nagyjából tizennégy évvel azelőtt a leendő földesúr - egy lovag - először ment arra a vidékre, az első, amit meglátott, az erdő szélén álló nagy halott nyárfa volt, amelynek a hegyén nagy begyesen tollázkodott egy hollómadár.

„No, persze, hogy holló, hiszen a közelben már a Hunyadi birtokok kezdődnek. Az ő madaruk a holló.” gondolta magában a lovag. „No, ha itt kell falut építtetnem, akkor Hollóhegy lesz a neve”.

Már pedig annak úgy kellett lennie, hisz királyi adománylevél volt a kezében, aminek eleget tenni kellemes ugyan, de kötelező. Így épült meg Hollóhegy faluja, egy nagy, meredek hegy alatti dombok között, de ahol azért jó termő síkság is volt, csak az erdőt kellett kiirtani hozzá.

Káli Béla - éppen a legszebb kamaszkorban lehetett - úgy érezte magát ezen a tavaszon, hogy szerette volna az egész világot magához ölelni. A hazafelé úton is a rengeteg virágot nézegette, s élvezte a késő tavaszi (majdnem nyári volt már) napsütést. Hát csak süttette magát, s néha leszállt a lóról is, hogy kantáron vezesse. Feszítették a bőrét a fejlődő izmok, a szíve pedig csordultig tele volt szépséggel, fiatalsággal.

De nem andalgott ám az a lovas, aki vágatva jött és mintha egyenesen neki tartott volna. Aztán amikor odaért, udvarias köszöntés után (látszott azért rajta, hogy ha fiatal is, de a legúribb népséghez tartozik) megkérdezte tőle, hogy merre találja Káli Bertalan lovagot.

- Jó helyen jársz, uram, mert itt lakik nem messze. Én a fia vagyok.

A futár, mert az volt, jól megnézte magának a fiút. Aztán, hogy mindent rendben valónak talált rajta, így folytatta:

- Át tudnál akkor adni atyádnak két dolgot? Kérlek, nézd el nekem, mert még sietős utam van a királyné asszony szolgálatában!

Béla fiatalúr tehát átvette a két csomagot, mire a futár elporzott. Rongyokba csomagolt valamik voltak, tán vasból, de Béla sehogy sem tudta kideríteni tapintás után, hogy mik lehetnek. „Talán leginkább egy kengyelre hasonlítanak” morfondírozott magában. Aztán, mivel a futár

már nem is volt látható, maga is megindult hazafelé. Az egész röpke találkozás lerontotta egy kissé a jókedvét, de egészséges fiú lévén, az hamarosan megint visszatért.

Bertalan lovag tehát átvette a küldeményt, és sietett a szobájába kibontani azt. Mindkét csomagon valami címerféle is díszelgett, de egyelőre nem tudta kitalálni, hogy miféle lehet az.

Hát tényleg egy-egy görbe vas volt mindkét csomagban. Nem is voltak egyformák, de a lovag akkor már sejtette, hogy miről is lehet szó. Elővett tehát az almáriumból egy harmadik vasat is és addig illesztgette a hármat egymáshoz, amíg ki nem világltott, hogy valóban egymáshoz tartoznak. Vagy legalább is tartoztak valamikor. A mellékelt kis rövid levelet eleinte meg se találta. Sokáig ült a vasak mellett, elgondolkozva, hogy mit is várnak tőle, s csak amikor már összecsomagolta volna a küldeményt tartalmazó szöveget, akkor esett ki az egyikből a rövid értesítés. Valami ilyesmi:

„Néhány nap elmúltával nálad leszünk. J. T.”

„No persze! Nem lehetett bőbeszédű a küldő, hiszen a csomagok idegen kézbe is kerülhettek” nyugtázta a lovag.

Béla fiatalúr eközben kiment a kertbe. Vízet húzott a kútból, jót ivott belőle, majd meg is mosta az arcát a favederből kiloccsantott vízzel. Jól esett neki a víz a tavaszvégi melegben. A jókedve egyre nagyobb lett. Mintha a bőrét feszítette volna az a jókedv.

A hátsó kertből jobbagylány jött felfelé. Kedvtelve nézték egymást, majd Béla gondolt egyet, s intett neki.

- Gyere, Piroska, beszéljünk egy kicsit!

A lány - valami öt, hat évvel lehetett idősebb az úrfinál - elmosolyodott. Ment utána, mint a bárány.

- Látod, Piroska, nem tudom mi van velem - mondta Béla, már odabent. - Olyan jókedvem van, de mégis, mintha hiányozna nekem valami. Meg a bőrömből is szeretnék kibújni. Olyan jó lenne megölelni az egész világot.

- Hát ha jó lenne, cselekedd azt! És mi lenne, ha velem kezdenéd az egész világ megölelését? A bőrödből pedig bújj ki nyugodtan!

A leány látta, hogy a fiatalember nem nagyon tudja, hogy fogjon hozzá, hát segített neki. Vezette a kezét, s később még mást is tett.

Bélának meg jól esett odabújni a puha, mégis rugalmas asszonyi testhez. Érezte a melegét, a puhaságát, a tavaszi frissességet.

Jó sokáig voltak bent együtt.

Pedig Barlabás Gábor éppen Piroskával akart megbeszélni valamit. Ami szerint csakis kettőjükre tartozott. Hát várt rá egy jó órát. Ám amikor látta a lányt kijönni, meg azt, hogy milyen arccal jön ki, egészen mást mondott, mint amit eredetileg eltervezett.

Mi tagadás, Gábor már jó ideje menyasszonyának tekintette Piroskát. És mindedig úgy nézett ki, hogy a lánynak sincs semmi ellenvetése. Most azonban...

Gábornak elsötétült a tekintete.

- Mit csináltál ilyen sokáig odabent?

- Semmi közöd hozzá!

Úgy látszik, hogy még Piroskának állt feljebb.

- De a menyasszonyom vagy!

- Csak te szeretnéd, hogy legyek - replikázott a lány - és különben is az úr fiáról van szó.

- Az úr fia nem maga az úr! Te pedig, mint magad is mondtad az előbb, még nem vagy menyasszony. Hát eszerint még az úr maga se rendelhetne be éjszakai szolgálatra! - sziszegett haragjában az uradalom harcos jobbágya. - Hát csak annyit mondok neked, Piroska, hogy én most megyek az erdőbe, mert van ott valami dolgom. Aztán vagy látsz még engem az életben, vagy sem!

Azzal elviharzott.

Bertalannak elég gondot okozott, hogy a két régi barátjának a látogatását tisztességesen előkészíttesse. Az elkövetkező héten tehát nem nagyon hiányolta Gábort. Ha véletlenül kérdezte, a válasz az volt, hogy „az erdőbe ment”.

Először a zsidó jelent meg. Most is olyan hórihorgas volt, mint tizenöt évnek előtte, de már nem volt olyan vékony, mint akkor.

- Na látom, te megemberesedtél, Tóbiás - köszöntötte a ház ura.

- De még meg is nősültem azóta!

- Ez igen! Derék dolog! Hát gyermek van-e?

- Van egy szép kis Rákhel lányom.

- S hát fiú nincs?

- Azt még nem adott az Úr. De remélem, még az a szerencse is eljön!

Ekkor jelezte az őrszem a másik barát jövetelét. Ezúttal a pap is lovon jött. Bizony, ő eléggé megöregedett, legalább arcra. Ám amikor a lóról leugrott, látni lehetett azon, hogy csak az arca öregedett, az ereje a régi maradt. És még az arca is, ki tudja, mitől?... Bizony lehet, hogy azok öregítették meg, amiket tapasztalt a legutóbbi találkozásuk óta.

Hát örültek egymásnak, s a házigazda jókora vendégséget is csapott nekik. Bár figyelmeztette őket, hogy másnapra vadászat van szervezve, mivelhogy erdő az van itt bőven. S abban vad is elég.

Az idő pedig másnap, ha lehet, még szebb volt, mint az előző napon. Meg is indult a nagy hajtás, jó sok parasztot hívtak hajtónak, s megfelelő számú kutya is ugatta az állatokat. Akkoriban még nem volt olyan, hogy vadászati tilalom. Inkább ritkítani kellett őket, mint kímélni. Igaz, hogy a középkorban jóval kevesebb ember is élt arrafelé, mint ma, a huszonegyedik században. A paraszt viszont, eltekintve az ilyenkor kötelező életveszélytől, örült az ilyen vadászatoknak, hiszen a nagyurak nem ettek meg mindent, s így az ő, vagyis a paraszt asztalára is került minőségi húsfétel.

Űzték tehát a medvét, farkast - azt persze nem ette meg senki, de a bőre jó volt -, vaddisznót, de ha nyílra került, meglőtték az őzet meg a nyulat is.

- Lám, te megmaradtál a dárda mellett - szólt a kalmár a lovaghoz, visszaemlékezve a tizenöt évvel előbb történetekre.

- Én meg. De még azért is így van, mert szeretnék egy medvét, vagy legalább is egy jókora vaddisznót! Kellene a konyhára.

Bertalan lovag akkoriban, régen, igen jó mestere volt a dárda, lándzsa, kopja, sőt az alabárd forgatásának. Aligha akadt valaki az udvarban, aki felvehette volna vele a versenyt annak a bumfordi fegyvernek a használatában. Nem is tették az első kísérletek után. De a lovag békés ember volt, senkit sem bántott egy szóért, inkább csak mosolygott, ha valami nem úgy sikerült egy ellenfelének, ahogyan az szeretne volna.

Ezután jórészt fegyverekről beszéltek. Újfajta fegyverekről, amiket Bertalan ismert is, meg nem is, jó néven vette hát, ha a barátai felvilágosították.

- Mostanában már a királyunk is kipróbálja azt a fegyvert, amit a törökök használnak - mondta a szerzetes -, az a robbanó por, amit egy csőbe kell tenni, s eléje egy golyót, ugyanabba a csőbe. S amikor robban, akkor kilövi azt a golyóbist. Úgy hívják azt az egészet, hogy „ágyú”. Mert, hogy ágya van neki. Fából. Hogy le ne üsse a lábáról azt a katonát, aki mellette áll, amikor visszarúg. Csak az a baj, hogy a mieink mindig közelebbre visznek, mint a törökökéi.

- A porban lehet a hiba - vélte a kalmár - vagy nem jó, vagy túl kevés van belőle.

- Igen, ez is lehetséges. Talán közelebb kéne vele menni az ellenséghez.

Ez Bertalan lovagnak volt a véleménye.

- Azt nem lehet - felelte a barát -, nagyon sok időbe telik, amíg szétszedik, és közelebb megint felállítják. De már vannak alkimistáink, akik a porral kísérleteznek. Hátha lehetne valamit javítani rajta.

- Hmmm - mondta erre Bertalan. Csak ő tudta, hogy mire is gondolt. De úgy lehet, nem is volt olyan nagy titok az a gondolat, mert a barát visszahümmögött neki.

- Bizony, vannak.

Közben akadt vadkan, őz, szarvas nyílhegyre, lándzsára. És előjött a lovag által olyan nagyon várt medve is. De addigra már sötétedni is kezdett. El is gondolták, hogy most már jó lenne hazamenni. A hajtók is fáradtak voltak. Bertalannak is máson járt már az esze.

- És mondd, atyám! Értesz te valamit az ördögűzéshez?

A barát felkapta a fejét. Láta ugyan már előbb is, hogy a lovagot valami emészti - nem is ő ejtette el végül a medvét, hanem Tóbiás - de vajon mi lehet ez? Ördögűzés? Ejnye!

- Valami komoly dolog?

- Nagyon.

- Akkor talán jobb, ha nem most beszéljük meg, hanem holnap reggel. Jó lesz így?

- Jó, de ha lehet, ne halogassuk sokat!

Ebben maradtak.

Jókor reggel aztán Bertalan elmesélte, hogy hogyan is járt azzal a jobbágylánnyal.

- Hidd el barátom, jókedvű volt, dolgos, kedves mindenkire, aztán egyszer csak, úgy másfél hete lesz, elkezdett megváltozni. Minden ok nélkül sikítani kezdett, káromkodik, tör-zúz, még velem is szembeszállt. Aztán máskor meg mintha elfelejtené a bolondságát, megint rendes, jó. De ha eszébe jut, egyből megint megbolondul. Már kénytelen voltam bezárni, hogy kárt ne tegyen valakiben. Vagy magában.

- És történt valami akkoriban itt a közelben, ami kapóra jöhetett a Gonosznak, hogy esetleg megszállhatta? Esetleg kaput nyitott neki annak a leánynak a lelke felé?

- Na, jó, hogy kérdezed, mert történt. Akkoriban a legjobb harcos jobbágyom valami dologban bement az erdőbe és azóta se jött vissza. Még lehet, hogy vadállatok ették meg.

- És persze ezek ketten jóban voltak?

- Talán igen. Most, hogy mondod...

- És az egész csak azután kezdődött?

- Úgy van. Nem is azonnal.

- Akkor, barátom, lehet, hogy tudok segíteni. Ha még nem volt ideje elhelyezkedni benne a gonosz szellemnek, talán akkor könnyebben ki is megy belőle. Mikor tudjátok idehozni?

- Akár most, azonnal.

- Jó! Ne siessetek vele, még nekem is fel kell készülnöm. És akkor szükségem lesz még egy olyan szobára, amit jól be lehet zárni kívülről, s amiben kettesben hagyhattok vele, ameddig nem szólok.

- Nem lesz az veszélyes, Jakab testvér? Rád nézve.

- Abból, amit elmondtál, nem veszélyesebb, mint sok más, amit már végigcsináltam. Na és, ha lehet, talán mosdassátok ki! El tudom képzelni, hogy nézhet ki szegény ennyi idő után. És adjatok neki enni, ha elfogadja!

Így is történt. Bár a házban mindenki szörnyen kíváncsi volt arra, hogy mi fog történni, magából az ördögűzésből nem sokat láttak, hallottak. Persze kimosdatták szegény Piroskát (mert ő róla volt szó) és igyekeztek is, hogy emberi módon nézzen ki, de a vége mégis csak az lett, hogy kettesben maradtak a pappal. A pap azután nem is tett semmi különöset, csak leült a szegény beteg lány mellé, s csendesen beszélni kezdett hozzá. Majd, mikor úgy látta, hogy megnyugodott, a lányt is hagyta beszélni. Csendesen beszélgettek, majd két órán át, amely közben a pap mindössze kétszer emelte fel a hangját. Mintegy parancsolva a gonosz szellemnek, hogy hagyja ott a szegény meggyötört testet.

Amikor aztán számtalan imádkozás és hosszas beszélgetés után kinyitották az ajtót, mindenki láthatta, hogy Piroska valóban meggyógyult. Csak gyenge volt, nagyon gyenge. De enni tudott és bár mély gyász látszott az arcán, összefüggően beszélt és enni is kért.

Mindez után Jakab páter Béla ifjúurat kérte magához. Vele azonban jóval rövidebb ideig tartott a beszélgetés. Majd annak végeztével Béla igen elgondolkodó képet vágott.

- Nagyon kell kímélni szegény lányt! - mondta még a barát. - Értetted?

- Igen - felelt Béla.

S ezzel vége is volt a híres nagy ördögűzésnek.

- Valóban a Gonosz szállta meg? - kérdezte később Bertalan lovag.

- Valóban! - felelte a pap. - De, mint minden ilyen esetben, mi, emberek bizonyultunk gyengének, s ezzel nyitottunk széles kaput Isten ellenségének. Ne történjen még egyszer ilyen!

- Ámen! - mondták rá a többiek. Bár igazából nem tudták, hogy mire is.

Jakab testvér még csak annyit tett hozzá, hogy egy darabig nagyon vigyázzanak Piroskára. És gondoskodjanak arról, hogy rendszeresen járhasson templomba, gyónjon is, amikor akar.

És ezzel vége is volt az ördögűzésnek Hollóhegyen. Mert attól fogva egyéb, szintén komoly dolgokkal kellett törődni.

Ius primae noctis, és egyéb események

Akkor már egy félnap óta lovagoltak. Azért hát, egy pihenő alkalmával mégis csak megkérdezték a papot, hogy tulajdonképpen miért is vannak itt mindhárman, s hova mennének, meg miért?

Akkor Jakab atya elmagyarázta nekik azt, amit tudott a mostani útjukról. Mert azért ő sem tudott éppen mindent.

- Ám, mielőtt rátérnék a mi konkrét feladatunkra, legjobb lesz, ha egy pár szóval megvilágítom nektek azt a környezetet, amelybe lám belecseppenni készülünk.

Gondoljátok tehát el a következőt:

Jó néhány évvel ezelőtt király urunk egy nagybirtokot adományozott egy embernek, akit éppen akkoriban püspökké neveztek ki. Ez... azelőtt is szokás volt, nincsen benne semmi különös. Hanem éppen az lett a különös, ami évek múltával történt azon a tájon. A püspök ugyanis egy kissé nemtörődöm ember volt, vagyis inkább talán azt lehetne mondani, hogy jobban törődött az égiekkel, mint a halandó földi emberek gondjaival. És amikor a figyelmét néhanapján mégis a föld felé fordította, akkor is csak azokat látta meg, akik olyan nagyok voltak, hogy nem lehetett őket nem látni. Magyarán: majd kiszúrták a szemét.

Így aztán nem vette észre azt sem, hogy több faluban is egyre öregedtek az emberek, mert sem házasságok nem kötöttek, sem gyermekek nem nagyon születtek. Azaz hogy, ez utóbbi azért nem volt teljes mértékű, mert a régi, már megkötött házasságokban azért mégis lettek új gyermekek, ha kevesebb is, mintha még új házasságok is lettek volna.

Ám a mi egyházi emberünk mindezt nem vette észre, s ki tudja, meddig ment volna még így a történet, ha pont a parasztok meg nem unják. De bizony nekik is hovatovább egyre terhesebb lett a dolog, hisz ha a jövőjükre gondoltak, igen feketének nézett az ki, kevesebb emberrel ugyanazt a munkát elvégeztetni. No meg a fiatalok is morgolódtak, hogy nem tudnak feleséget, illetve férjet találni.

Hát aztán, amikor ez az áldatlan állapot már évek óta tartott, küldöttséget menesztettek a földesurukhoz. Mondanom se kell talán, hogy az a küldöttség természetesen a legszebb fiatal lányokból állt, minél inkább meglágyítani az úr szívét.

No, meg is kérdezte a mi püspökünk a küldöttséget, hogy mi járatban lennének? Miközben természetesen kedvtelve legeltette a szemét a szépséges fiatal lányokon. Gondolván azt, hogy ő ugyan szüzességi fogadalmat tett, de a vakságot bizony nem fogadta. Ám egyből elkerekedett a szeme a csodálkozástól, amikor megtudta jövetelük célját.

Állt pedig az a következőkből. Hogy tudják ők jól, hogy uruk egyházi ember, s azt is tudják, hogy neki megházasodni nem szabad, ám kisebb bűnöket azért magára vállalhat a közjó érdekében, legfeljebb meggyónja majd.

De hát miről is lenne szó?

Nos, a ritkán emlegetett, de jól működő *ius primae noctis*ről. Meg arról hogy uruk ezt a kötelességét már sok éve nem teljesíti. Addig pedig, amíg ez így van, s nem rendeli be a férjhezmenendő menyasszonyokat éjszakai szolgálatra, sem a lányok nem mernek férjhez menni, de még kevésbé a legények nősülni.

Hát ettől kerekedett el a földesúr szeme a csodálkozásnak miatta. Holott ezt bármelyik más földesúr egyből megértette volna, ám ez az egyházi férfiú semmiképpen nem értette. Akkor hát megmagyarázták neki.

Hogy né, hát ezek a lányok s legények ott a falukban, igen jóvérű fiatalok, s azok is kell legyenek, mert másképp hogy bírnák a sok munkát? És mivel jófajta vér buzog bennük, hát igen megnézik maguknak a másik nem képviselőit, mégpedig már házasságkötés előtt is. Jó-szerével minden lánynak van - úgymond - szeretője, akivel beszélget esténként a kapuban, aki melléül a fonóban, vagy egyéb kalákában végzett munkálatok alkalmával. Sokat nevetgélnek, csókolóznak is, mint a galambok szokták. Nincs is ebben semmi hiba, ősidők óta így van ez.

Aztán, hogy egyéb is történik-e néha közöttük, olyan is, amit visszafordítani nem lehet, kinek mi köze hozzá?! Aztán elkövetkezik a házasság ideje, s a lányok szépen férjhez mennek ahhoz, akit neki a szülők kiszemeltek.

És itt kezdődnek a nehézségek. Mert mondani se kell, minden legény szereti azt tapasztalni, hogy a leány, akit az oltárhoz vezet, neki őrizte legyen a leányságát. Csakhogy ez nem mindig van ám így. De hiszen éppen ezért találták ki a menyasszonyok éjszakai szolgálatát. Amit aztán teljesítve, a leány úgy jön ki abból, ahogy azt a földesúr hagyta neki. Aminthogy arra Istentől elrendelt joga van. És aminthogy a legény, az ifjú férj ez ellen nem tiltakozhat, mert ez törvény. Persze az úr nem kötelezhető arra, hogy a menyasszonynak a leányságát elvegye. Lehet, hogy semmi egyebet nem kér tőle, csak alkalmasint egy kancsó bort, hogy jobban tudjon aludni.

Tudják ezt a lányok, de tudják a legények is. Épp ezért nem ütköznek meg azon, ha az első éjszaka után a fiatal feleségüket így avagy úgy kapják vissza. Legfeljebb magukat okolhatják, ha olyan leányt vettek el, aki nem kellett az úrnak. De ez az ő dolguk. A földesúr nem tartozik számadással senkinek arról, hogy mi történt, vagy nem történt ama éjszakai szolgálat idején. Mindent rá lehet kenni tehát a földesúrra, azért senki nem haragszik, de nem is haragudhat senki.

Ám most már láthatja az úr, hogy micsoda nagy baj van nálunk, hogy amióta ő a földesuruk, a legények házasságot kötnek, a leányok pedig férjhez menni nem mernek. Szépen kéri tehát, hogy gondoljon rájuk ezek után és legyen olyan jó, teljesítse a kegyúri kötelességét.

Hát ez az a történet, amely egy időben szájról szájra terjedt bizonyos körökben. És ez nem valami francia operettben volt megírva², hanem ebben az igazi földi életben. No persze, azóta jószerevével megoldódott a kínos helyzet. De - jellemző!

A két jó barát, a hallgatóság, jóízűen mosolygott az atya elbeszélésén. Ám azért az eszükbe vették, hogy olyan ember hívásának tesznek eleget, aki álmodozó, és aki képes megfélemlíteni a mindennapokról, még ha a saját érdeke kívánja is az ellenkezőjét.

Az erdőben élni nyáron igen kellemes dolog. Így volt lehetséges aztán, hogy a Hollóhegy fölött magasodó hegyen akkoriban még hatalmas kiterjedésű erdőségben ez idő szerint akár jókora fegyveres csapatok is tanyázhattak. Tanyáztak is.

Bertalan lovag igazából meg volt győződve arról, hogy az ő birtokán nem lehetséges semmi-féle rebellió, hiszen a jobbágynak minden oka megvolt az elégedettségre, különösen a szomszédos uradalmakkal összehasonlítva. Igen ám, de mindeközben elfelejtette számításba venni a vallást. Ez annál is súlyosabb tévedés volt, mivel ő maga mélyen hívő ember volt, igazán gondolhatott volna tehát arra, hogy mások is lehetnek ugyanolyanok, csak éppen hogy más vallás hitelvei szerint. Minden feltétele megvolt annak, hogy ilyesmit is számításba vegyen, de nem tette. Vagy azt hitte tán, hogy az emberei meggyőződésből követik minden akaratát? Hiszen erre is volt éppen oka, mert eladdig bármit megvalósított, az mindig csak jót hozott az embereinek.

Ám a hit dolga, úgy tűnik, független a mindennapi jólétől. Sőt! Van úgy, hogy éppen a jólét és a kényelmesebb élet ad lehetőséget az embereknek arra, hogy elkezdjenek másképpen gon-

² Természetesen, Marchiai Jakab a maga korában nem említhetett francia operetteket, sőt semmilyen operettet, mivel akkor még olyan nem is létezett. Ám én ezt a történetet a mai kor mai embere számára írom, s mi sem jellemezheti jobban a helyzet groteszkuságát, mint éppen ez? És különben is, nem lehet tisztességes az az íróember, aki nem képes néha az olvasóval cinkosan összekacsintani.

dolgozni, mint addig. Talán az az ember, akit reggeltől késő estig tartó munkával nyomorítanak meg, nem is gondolkozik azon, hogy másképp is lehetne. Nincs is arra energiája.

De a Bertalan emberei kellemesebb, kényelmesebb életet éltek. Erről éppen a lovag gondoskodott tőle telhetően.

Ezek után szinte természetes, hogy a huszita tanok terjesztői az ő uradalmát sem kerülték el. Kezdetben nagy titokban telepedtek le a Moldovából beszivárgott hittérítők, falvak végében, koldusok tanyáján, kovácsműhelyek szekér-állásán. És alkonyatkor nagyon titokzatosan, a legteljesebb hallgatás leple alatt, megkezdődött a térítés. Ami egyébként a Káli birtokon ennél tovább nem is ment.

Bár a térítőknek meg volt szabva a kötelesség, hogy egy idő után le kell vetniük a titokzatoság leplét, s nyíltan folytatni a térítést, nem csak a hitbéli dolgokat illetően, de ki kell ám térni arra is, hogy milyen kínos a földműves, a jobbágy, parasztember sorsa, mennyi megáláztatást kell elviselnie akár naponta is, mekkora a szegénység az országban, s hogy mind ezért mind az egyház főemberei a felelősek, akik mérhetetlen kapzsiságukban mindent elvennének a szegény néptől.

No de éppen ez volt az, amit a Bertalan birtokain nem lehetett megtenni. Hiszen csak a legközelebbi, már a birtok határain túl eső faluig kellett elszekerezni, hogy lássa az ember, mennyivel jobban mennek a dolgok itt a birtokon, mint akár a legközelebbi szomszédnál. De lám, éppen azok a szabadságok, amelyeket Bertalan megadott az embereinek, mint például az efféle szekerezgetés, vezették rá a parasztjait, hogy lássák, bizony máshol másképp mennek a dolgok, és hogy ezeknek a prédikátoroknak, Tamás és Bálint volt a nevük, valahol, ha nem is éppen náluk, de igazuk lehet.

Ebben az időben tehát, amikor Bertalan lovag királyi hívásra elindult két társával György püspök megsegítésére, az erdőben már jókora fegyveres csapat gyűlt össze. Még a nép is segítette őket élelemmel, mindennapi szükségleteikben. Hogy is ne segítette volna, mikor egyrészt mindenük meg is volt ahhoz, hogy segítséget nyújtsanak, másrészt viszont a csapat vezetői minduntalan azt szajkózták nekik, hogy ők éppen azért készülődnek, mert el akarják érni, hogy a többi birtokokon is olyan élet valósuljon meg, mint íme itt, a lovag uradalmában. Arról, hogy hogyan is akarják azt megtenni, egyetlen szót se ejtettek. Ha ejtenek, a népek minden bizonnyal visszariadtak volna a segítségüktől.

Az ilyen csapatok egyébként máshol egyáltalán nem viselkedtek ilyen kíméletesen az emberekkel. Általános dolog volt, hogy azokat a parasztokat, akik nem akartak csatlakozni hozzájuk, vagy nem akarták őket segíteni, nagyon megverték, sok esetben úgy, hogy azok a verésbe bele is haltak. A földesurak kastélyait, udvarházait pedig megtámadták, s ha a segítséget tőlük megtagadták, fel is gyújtották. Bertalan lovagtól azonban féltek. Erős is volt az uradalom, sok volt a harcos jobbágy és jól voltak gyakorolva, meg aztán ott volt a szemmel látható valóság, tényleg jól éltek. És segítettek is.

Ennek a segítségnek azért volt még egy előmozdító tényezője. A csapatban ugyanis ismerős volt felfedezhető. Bár a teljes titoktartás kényszere arra is vonatkozott, hogy erről az ismerősről senki előtt ne beszéljenek, de mégis ott volt, sokszor látták az udvarházban. Még a lovaggal is jóban volt. Barlabás Gábort ugyan nem ismerte mindenki személyesen, de tudtak róla. És hogy is ne bíztak volna egy olyan ügyben, amelyben a lovag jobbkezeként ismert ember is részt vesz? Csak beszélni aztán valóban nem volt szabad erről, mert úgy látszik, a harcos jobbágyok parancsnoka titkos küldetésben van ott.

Az a küldetés azonban, amelyben Bertalan és három társa elindultak, éppenséggel nem volt titkos. Annyira nem, hogy királyi rendelet volt kiadva, miszerint minden nemesi porta és a bandériumok tőlük telhetően segítsék Marchiai Jakab főinkvizítort minden térítő tevékenységében.

Jakab testvér ugyan keményen ódzkodott a „bandérium” szótól. Ő is ismerte a dobbal verebet fogás eredményességéről szóló mondást, de jobban is szeretett csak így, szerényen utazgatni, mint ferences barátához illik. Lehetőleg szintén a kipróbált barátai társaságában. De persze, nem mindig volt ilyen szerencséje.

Legelőször is éppen György püspök látogatása idején nem.

- De hogy is gondolod, Jakab testvér, csak így, minden kíséret nélkül nekivágni az országnak? Ki fog így tisztelni?

Jakab testvér már éppen mondani készült, hogy mi a véleménye az olyan tiszteletről, amihez nagyszámú fegyveres kíséret szükségeltetik, de idejekorán visszanyelte a felkívánczoló mondást. Hallgatott tehát, csak imitt-amott vakkantott közbe egy rövid mondatot. Azon viszont, hogy György püspök meghosszabbította az ő ítélőszékének a lábait, hallva a barát alacsony termetéről, bizony mindhárman igen tiszteletlenül elkezdtek hahotázni.

Persze, a püspök hatalmas termetű harcos volt, el se tudta volna képzelni, hogy ilyen ember, mint Jakab, hogyan érvényesülhet a nehéz munkában, ami rá vár.

- No de főtisztelendő uram! Állítson csak ki valakit, akárkit velem egy szál kardra, majd meglátja, hogyan fogok érvényesülni!

Ezt már nem bírta a fráter, a fegyverforgatásban való jártasságának ilyen pocskondiázását. De Bertalan lovag is elég illetlenül mosolygott. A zsidó is kuncogott csendesen a bajusza mögött, bár ő, az akkori helyzetből adódóan, nem mert nevetni egy keresztény püspök rovására.

Így történt aztán, hogy Marchiai Jakab minden prédikációjára vagy teljesen kíséret nélkül ment, vagy csak igen kevés kísérettel. De hát tudott ő akkor már mindent. Hiszen előbb János, váradi püspök megyéjében végezte - igaz, sokkal békésebb körülmények között - az inkvizítor tevékenységét. És igen. Akkor már találkozott a püspök bátyával is, Lépes Lóránddal, aki akkoriban alvajda volt Erdélyben. Aki egyébként eléggé haragudott a kedves öccsére, a kapzsisága miatt. És kevéssel később, amikor nagyrészt éppen e kapzsiság adott okot egy nagyszabású parasztlázadásra, egyáltalán nem sietett a népet megnyugtatni, hogy kapjon észbe a kedves öcsike. Nem számolt azonban azzal, hogy milyen áldozatokkal fog járni az a lázadás és hogy mennyi ártatlan vért fognak kiontani az ő késlekedése miatt.

Jakab tehát prédikált és magyarázott és megint prédikált, végezte a dolgát. Akkor már senki se emlegetett máglyákat vele kapcsolatban. Pedig akkor már akár lehetett is volna, csak éppen nem úgy, ahogy azt elképzelték, és ahogy később ráfogták. Történt ugyanis két ízben, hogy eretnek hitszónokok holttestét kiásatta, s elégettette.

Ez ma meglehetősen visszatetszőnek tűnik, de az akkori emberek feltétel nélkül hittek a lélek erejében, s a tűz tisztító hatásában. A két elégetett hitszónok egyike Blasius volt, a másíkról nem szól a krónika. Ami pedig az akkori emberek hitét illeti, abba talán jobb, ha a mai ember nem szól bele. Mert meddő, sívó hitek mostanában is vannak szép számmal. Mert a mai ember gyilkos erővel hisz a pénz mindenható hatalmában, hisz egyes ideológiák egyedül üdvöztető voltában, hisz abban, amit egyszerűen „demokráciá”-nak szokott nevezni, pedig azt se tudja, hogy az mi is lenne. És mindezekért nem csak ölni lenne képes, hanem a gyakorlatban gyilkolni is szokott, méghozzá tíezrével. (És akkor még finom úriember voltam!)

Hát ne szóljunk bele!

Jakab testvér tehát végezte a dolgát legjobb tudása szerint és nem főképpen rajta múlt, hogy az eredménye nem volt teljes. Amikor pedig úgy látszott, hogy a nép visszatért a rendes életéhez, elment más megyékbe és más területekre folytatni a tevékenységét, aszerint, hogy hova hívták. Ahol a zsebrákok újra meg újra felütötték a fejüket.

Tóbiás és Bertalan akkor már nem mentek vele. A kalmárnak egyéb dolgai akadtak - neki is élni kellett valamiből -, a lovag viszont már látni szeretne volna a házát, családját.

De jaj!

Nem azt találta, amit látni szeretett volna.

A falu, Hollóhegy, üres volt, az udvarház felégetve, a falu népe szétszéledve az erdőn, mezőn. Alig egy-két ember lézengett az üszkös romok között.

- De hát mi történt itt? - kérdezte, amikor végre talált egy olyan embert, aki egyáltalán képes volt válaszolni a kérdéseire.

- Zsebrákok! - jött a válasz. - Itt jártak, mindenkit megöltek, akit elértek, s aki nem akart csatlakozni hozzájuk.

Lassan aztán kiderítette, hogy mi is történhetett. A hitszónokok előjöttek mindenféle bűvőhelyeikről, s nyíltan követelték, hogy egyrészt mindenüket adják nekik a falusiak, másrészt, hogy mindenki, aki fegyverfogható, csatlakozzon hozzájuk.

Kezdetben a nép ellenállt nekik, a Béla úrfi vezetésével. Ám lassan akkora lett a túlerő és olyan jól megszervezett, hogy képtelenség volt annak ellenállni. Hát az úrfi elhatározta, hogy elvonul Vigyázóvárra, elvégre az mégiscsak védhető vidék, vára is van, ha kicsi is, és kérte, hogy aki tud, s aki nem akar feltétlenül itt maradni, mindenki kövesse.

- Így is lett. Nagyon kevesen maradtunk, akik nem hittük, hogy igazából bajunk eshet. Aztán így lett. Tudod te, uram, hogy mi az a piricskolás?

Bertalan szomorúan intett a fejével, hogy tudja. De csak rá kellett nézni arra a félig bénult falusira, aki járni is csak két bottal tudott, s elképzelhette.

- Nekem még szerencsém volt uram, mert legalább élek! Ha ugyan élet ez. De abba a bizonyos tizedik ütésbe a legtöbben belehaltak.

A piricskolás pedig nagyon súlyos büntetés volt. Nem is szabták ki, csak valóban főbenjáró bűnökért. Azt jelentette, hogy a bűnösnek kilencet ütöttek a meztelen alfelére egy deszka lapjával, majd azután a tizediket az élével. Ott aztán csont törött, ha valóban szakértelemmel végezték, s aki véletlenül túlélte, rendszerint meg is bénult egy életre.

- És vannak még, akik élnek?

- Néhányan, uram.

- És a zsebrákok hol vannak most?

- Elmentek, uram. Miután kiraboltak mindent, amit lehetett, még itt vedeltek egy néhány napig, majd aztán valami üzenet jött, s elmentek.

- Nem tudod, hová?

- Nem, uram. Hallatszott, hogy valahol legyőzték a főcsapatjukat. Hát akkor nagyon megijedtek. Egy néhány embert itt le is fejeztek, s aztán továbbmentek.

- És a családom? Mit tudsz róluk?

- Nem sokat. Azt hiszem, Béla úrfi néhány kisebb csetepatét leszámítva, eljutott Vigyázó-várra. Hogy kik vannak meg még közülük, arról nem tudok semmit.

Bertalan összeszorította az öklét s a levegőbe ütött egyet. Aztán, amikor már lecsillapodott egy kissé, ezt mondta:

- Nincs mit tenni, így nem maradhat. Próbáld meg összehívni azokat, akik élnek! Mindet. Délutánra. Aztán majd kigondolunk valamit. Ló maradt?

- Az van, uram. Persze csak olyan alja fajta az is.

- Nem baj. Fő, hogy van. Hát gyűljetek össze, hogy lássam, mit lehet kezdeni.

- De hát, még azt se tudjuk, hogy mit eszünk holnap!

- Az is akad majd, ha okosak leszünk. Most a fő, hogy egyszer együtt legyünk, hogy lássuk, mihez is tudunk kezdeni.

Hát összegyűltek. Valami tizenöt ember. Asszony csak három. Azok közül kettő öreg, a harmadik fiatal ugyan, de sovány, beteges, úgy látszik, a rablóknak se kellett. Mindegy! Azzal számolunk, aki van! Az egyik öregasszony lett a gazdasszonyuk egyelőre, ő ment le Bertalannal a pincékbe élelmet keresni. Szerencsájuk volt. A rablók felületesek lehettek, vagy beérték azzal, amihez könnyen hozzá lehetett jutni, mert az udvarház pincéi, földalatti raktárai majdnem teljesen épek voltak. Csak éppen megpörköldtek egy kissé a gerendák, amik fölötte voltak. Az is lehet, hogy a tűztől félt a zsebráknépség.

A kis beteges fiatalasszonyt megbízták, hogy gyógynövényeket főzzön a betegek számára a Bertalan utasítása szerint. Ő maga ezt Tóbiástól tanulta és most igen nagy hasznát tudta venni.

Estére nagyjából mindent megtettek, amit pillanatnyilag lehetett.

Ám a lovag már igazán türelmetlen kezdett lenni. El is határozta, hogy reggel, amikor elintézte valahogy a legsürgősebb dolgokat, ellovagol Vigyázó-várra, látni, hogy mi van a családjával.

Sötétben bujkálók

Akkor, amikor Barlabás Gábor majdnem félreérthetetlen helyzetben látta Piroskát és sértődött elrohant, nem is igen gondolkozott azon, hogy mi fog történni. Ha egyáltalán tudott volna gondolkozni, akkor talán el se megy, vagy talán egy kis időre ment volna, addig, amíg végiggondolja a történeteket, s képes legyen dönteni. Mivel fiatal - bár nem túlzottan fiatal - ember volt, a döntés alighanem az lett volna, hogy függetlenül attól, hogy menyasszonyának tekintette vagy sem, véget vet a Piroskával való kapcsolatnak. Aztán, hogy a végén meg tudta volna-e valósítani azt az elhatározást, az sok mindentől függött volna.

De a sors másképp határozott. Nem is figyelt arra, hogy mennyi időt töltött igazából az erdőben, csak ment, mint egy vadkan, vagyis nagy mérgesen. Ennek, és annak, hogy semmire se figyelt, ami körülötte történt, lett aztán a következménye az, hogy olyan helyre lépett, ahova nem kellett volna. Máskor ez meg se esett volna vele. Most viszont rálépett arra a fadarabra, amely az ösvényen keresztbe volt fektetve. És ezzel beteljesült a sorsa. A következő pillanatban repült. Valami háló csapódott fel körülötte és repítette egyenesen a fák teteje felé.

Még ez se lett volna végzetes, mivel mindig volt nála valamilyen fegyver, most is volt, ha ideje lett volna, elvághatta volna azt a hálót. Csakhogy éppen ideje nem volt neki erre. Alighogy csapdába került, emberek jelentek meg a fák alatt. Valószínűleg egész idő alatt figyelték

a csapdájukat. Le is eresztették azon nyomban. S ha már leeresztették, jól meg is markolták, s vitték a vezetőjük elé. Aki egészen fellelkesült, amikor meglátta, hogy kit fogtak az emberei.

- Nosza, vegyétek le róla a kötelet! - parancsolta. - De hisz ez a mi emberünk! Vagy legalább is az, akire a legnagyobb szükségünk van.

- Na, azt még majd meglátjuk - morogta Gábor a bajusza alatt, de csak úgy, hogy senki ne hallja. Egyébként még ő maga se tudta, hogy mi is lesz ennek az egész kalandnak a vége. A dühe már elpárolgott, ebben segített az egész gyűrődés, a csapdába eséstől egészen addig, hogy megkötözték és a vezérük elé vitték.

Nem kapálózott egyébként, azt egyrészt méltóságán alulinak érezte, másrészt viszont még valóban nem tudta, hogy mi lesz ennek az egésznek a vége. Azt legalább is sejtette, hogy kik közé került és, hogy nem közönséges rablókról van szó.

A vezér egyébként nagy darab, feketehajú ember volt. A fekete haja majdnem a derekáig ért, mintha még ki is akarta volna hangsúlyozni. A bőre is sötét színű volt, de nem annyira, mint a szerencseneké. Inkább mint a délvidéki embereké, akiket például Bosnyákországban látott.

A vezér észrevette, hogy kíváncsian nézi. Hagyta. Sőt, amikor levették a kötelet, felszólította, hogy menjen vele arrébb egy kicsit, hogy bennebb legyenek az erdőben, ahol mások nem hallják. Alighanem igen nagy fegyelmet tarthatott, mert senkinek egyetlen pisszenése se volt ez ellen.

- No látom, sejtetd, kik vagyunk.

Gábor gondolkozott egy kicsit, hogy milyen kifejezéssel éljen. Aztán a nép által használt kifejezés mellett döntött.

- Zsebrákok.

A vezér biccentett. Nem látszott megsértődni, bár lehet, hogy csak jól palástolta. Gábor egyébként csak azon csodálkozott, hogy milyen közel merészkedtek a Káli birtokhoz. Bertalan ugyanis eleget hangoztatta, hogy náluk a parasztok jól élnek, semmi okuk lázongani, s így valószínűleg ők lesznek az utolsók, akiket a táboríták meglátogatnak. No, nem így történt.

- Látom... rágódsz. Sejttem is, hogy min. Hát, itt vagyunk. Mégis. És ha már így esett, és senki ezen változtatni nem tud, akkor a legjobb lesz, ha ismerkedünk egy kissé.

Hallgattak egy verset. És mivel látta, hogy Gábor nem szól, a vezér folytatta.

- Te, ugyebár Barlabás Gábor vagy, a lovag harcos jobbágya.

Bólintás.

- A lovag most éppen nem ér rá veled törődni, mert vendégeket vár. Tudom, hogy kiket. Lásd, nem érdemes hazudni, mert elég sokat tudok rólatok. A vendégeitek egyébként nemsokára megérkeznek. Megakadályozhatnám, de elveszteném a seregem felét. Legalább. Látod, őszinte vagyok. Különben is, mit változtat a dolgon, hogy merre jár éppen egy pap meg egy zsidó? Ámbár az a pap veszélyes lehet - tette hozzá halkabban. - Meg a zsidó is, csak másképpen. No hát így állunk. Ők aztán el fognak menni az udvarba, az öreg király hívására. A pap különben éppen ellenünk fog prédikálni. Nem tudom, milyen sikerrel, mert még soha nem hallottam. Te ismered?

Gábor megint bólintott.

- Találkoztam vele, amikor még egész fiatal voltam. Alacsony, vékony ember. Prédikálni nem hallottam.

Most a vezéren volt a sor a bólogatásban.

- Látom, őszinte vagy. Ez tetszik nekem. Őszinteségből lesz a barátság. Nagyon dühös vagy a fiatal gazdádra?

A fogoly nagy szemeket meresztett. „Hát ezt is tudják? Kémeik lehetnek nálunk!” De aztán csak elgondolkozott, hogy mit is feleljen a feltett kérdésre.

- Azt hiszem, hogy valamennyire igen. De inkább Piroskára.

Megint a vezéren volt a sor a gondolkodásban. Aztán:

- Pedig látod, ha valaki véletlenül megölné Káli Bélát, az igen nagy szolgálatot tenne igen sok embernek. És ne gondold, hogy most ezekről beszélek. - Az „ezekről” kifejezésnél a csapata felé mutatott, alig titkolt lenézéssel. - Tudd meg, hogy Káli Béla veszélyes lehet. Nem most, hanem amikor majd egészen felnő. HA felnő. És még hozzá egészen magas polcon ülő emberekről van szó. Nagyon magasan ülőkről. Főurak, az ország vezetői. Szóval úgy gondolkozz! Nagy jutalom ütheti a markodat. Óriási jutalom!

Gábor most hirtelen rádöbbsent arra, hogy mit is keresnek ezek az emberek éppen itt, az ő falujuk határában. Hát Bélára fáj a foguk. Valamiért. Miért? Nem tudta, nem is sejtette, de valahogy érezte, hogy az nem lehet egyenes dolog. „De ha így van, már pedig így van, akkor Bélát inkább védeni kéne, mint megölni”! Hangosan azonban inkább mást mondott.

- Ki vagy te, uram, hogy ennyit tudsz mindenről? És nem csak rólunk, a faluról, hanem messziről, az udvarról is.

A vezér most elmosolyodott.

- Már vártam ezt a kérdést. Igaz, nem is igen tehetted még fel, mert mindig én beszéltem. Hát legyen! Mint bizonyára sejtetted is, Moldovából jöttem. Mivel annak a mostani papnak az elődje, az a bolond Domnici, nem tudott egyebet kitalálni, mint hogy Moldovába száműzte a kelyheseket. Már egy egész város van ott belőlünk, úgy hívják, hogy Husi. Persze, Husz János neve után. Hát ott valóságos egyeteme lett a huszita tanoknak. Köztünk legyen mondván, ez a mostani sem csinál egyebet. A legnagyobb büntetés a száműzetés. Moldovába. Na persze, hogy visszaszívárognak!

- Talán jobban kedvelnéd a máglyákat?

A vezér a levegőbe ütött az öklével.

- Az ördög vigye el, hát hogyne! Hiszen akkor mártírajaink lennének, s az rendkívül megerősítené az új vallást! Na, de nem ezt kérdeztetted. Hát én nem vagyok azok közül való, akiket száműztek innét. Moldován vagyok, s a nevem Albu. Albu Jován. Vagyis János. Az Albu moldovánul egyszerűen fehéret jelent. Van is belőle ott sok is. De az én családom ennél sokkal régebbi. Mi eredetileg nem vagyunk moldovánok, csak úgy jöttünk oda, tán két évszázaddal ezelőtt. Látod, számon tartom, nem úgy, mint a parasztok. A nevünk pedig abban a régi időben más volt. Egy kicsit másabb. Úgy hangzott: Alboin. Egy régi, régi lombard királynak a neve. Az ő leszármazottja vagyok. És sok helyen megfordultam már. Például a ti királyotok udvarában is. Onnan tudok olyan dolgokat, amiket te nem tudhatsz. De ez nem olyan nagy dolog. A nagy dolog az lehet, ha az ember képes valamit mozdítani is az eseményeken. Valamit változtatni. Hogy ne úgy menjen tovább, ahogy csak magától menne, ahogy az ökör megy a szántásban, mindig az orra után, hanem úgy legyen, hogy az nekünk, embereknek legyen egy kicsivel jobb! Hát ebben számítok én a te segítségedre! Egyelőre abban, hogy itt maradsz velünk, hogy tanítod az embereimet, aztán majd ha az ideje elérkezik, a harcban is részt veszel.

Gábor megint elgondolkozott egy keveset, bár már készen volt benne az elhatározás.

- Jó! - mondta. - Itt maradok nálatok, és tanítom, sőt gyakoroltatom az embereidet. Hanem a harcot, s főleg azt, hogy azok ellen forduljak, akiknek mindent köszönhetek? Hát azon még gondolkoznom kell.

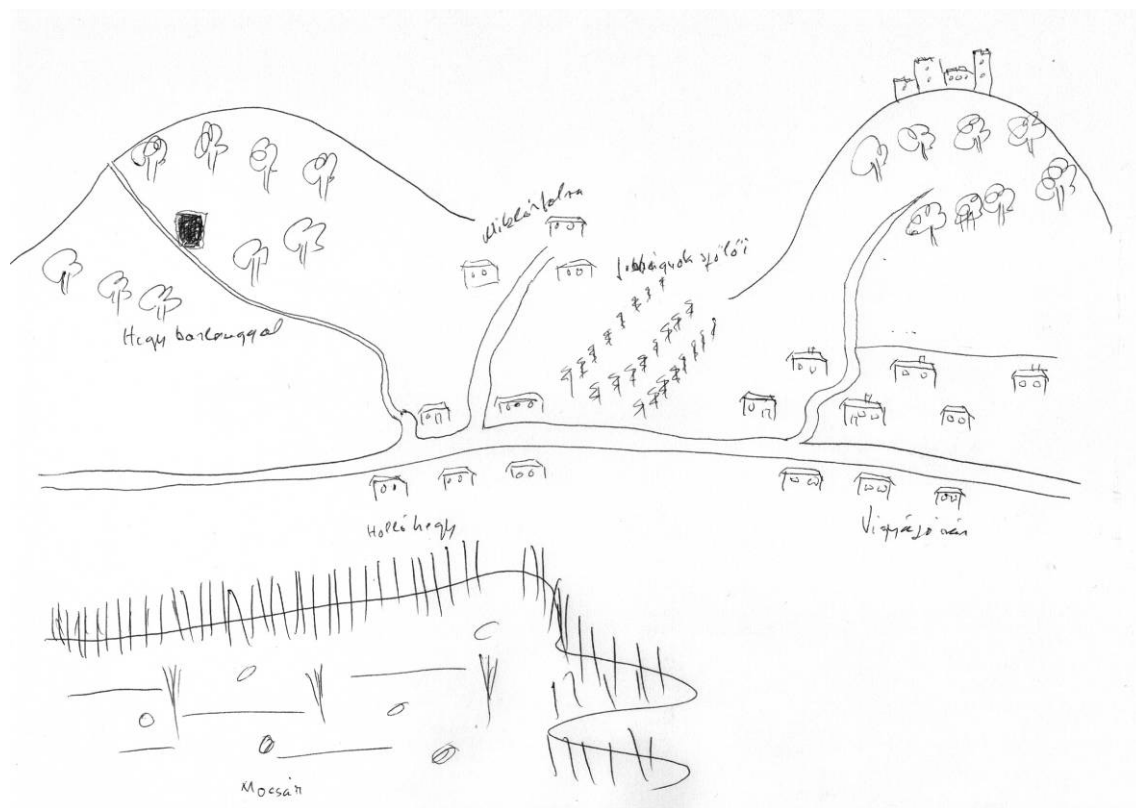
- Nem is vártam mást! - így a vezér. - Időd pedig lesz, amennyit akarsz. Nekem elég annyi, amennyit most mondtál. A többit majd meglátjuk! Na! Menjünk vissza a többiekhez!

Barlabás Gábor tehát egyelőre azt ígérte, hogy az övéit nem fogja támadni, de Albu uram nem ígérte azt, hogy ő sem teszi majd. Miért is ígérte volna? Hát így esett, hogy a zsebrákok - most már nevezzük csak így őket, ha már az egész magyar nép így nevezte - időről időre betörték a faluba. Volt Albu uramnak elég nagy csapata ahhoz, hogy kettéossza, s egy kisebb erővel riogassa, zavarja éjszakánként a falusiakat. Soha nem mentek be a falu közepéig, de a szélén rendszeresen elcsíptek egy birkát, néha tehenet is elhajtottak onnan, ahol könnyű volt hozzáférni, de disznót is. Ám egy idő után mindez vastagabbra fordult, mert asszonyokat, lányokat is elraboltak, vagy öregeket egyszerűen agyonverték. Néha felkészült a falu, olyankor kihagytak néhány napot, s akkor csaptak le, amikor már nem várták. Vagy éppen a falut megkerülve, a másik végen támadtak. Sohasem tudta senki, hogy mikor és hol várható a rablótámadás.

Bélának fött is a feje eleget, de hiába, mert azoknak alighanem valami kémjük lehetett a faluban, lehet, hogy több is, míg Bélának senki se mondott semmit arról, hogy mikor és hol fognak legközelebb lecsapni.

Ilyenkor egyébként is mindig a rabló van előnyben, mert ő tudja, hogy mit akar, azt is tudja, hogy hol és hogyan fogja véghezvinni. Míg ellenben a gazda csakis ott védekezhet, ahol éppen van, nem lévén információja, és csakis akkor, amikor a támadó már megjelent.

Ilyen körülmények között határozta el Béla, hogy kiüríti a falut és minden emberrel, aki hajlandó rá, átköltözik Vigyázóvárra.

Ahogy arra számítani is lehetett, nem mindenki akart menni. Elég sok volt a tanakodás, de végül, nagyjából március végére sikerült meggyőzni a legtöbb embert, hogy menni kell, mert így nincs semmi jövő addig, amíg Bertalan és még néhány lovasa vissza nem tér.

A nehézség a szervezésben volt, mit vigyenek, hogy vonuljanak, a fegyverfoghatók a menet szélén, felkészülten, a lányok, asszonyok középen, lehető védelem alatt, a szekereket is el kellett rendezni, míg aztán végre elindulhattak.

A baj akkor következett be, amikor kiértek az egyik hegy árnyékából, de még nem értek a másik hegy alá. Az asszonyok kijelentették, hogy fáradtak és pihenjenek meg. Pihenésre tényleg szükség volt, de az úton alvással Béla a legkevésbé sem értett egyet. De hiába, mert az anyja is a pihenni vágyók pártjára állt. Ez ellen pedig nem lehetett szava.

Ráadásul még azt is kitalálták, hogy külön mennek a férfiaktól.

- Az ördög vigye el, ezek jobban félnek tőlünk, mint a rablóktól! - tört ki a fiatal vezető. Igaza volt.

Egyébként ebben néminemű tapasztalata is segítette. Hiszen már az út kezdete előtt, akkor, amikor főként a szervezéssel volt elfoglalva, többször is megpróbált a Piroska közelébe jutni, de az asszony részéről minden alkalommal szigorú visszautasításban volt része. Ezt nem értette és rosszul is esett neki. Tudott ugyan az ördögűzés mozzanatáról, de úgy gondolta, hogy az... volt ugyan, de végeredményben már lejárt, tehát vége van. Ám Piroskának valamilyen okból nem ez volt a véleménye.

És így jutottak el ahhoz a bizonyos ponthoz a két hegy között, ahol az asszonyok (és lányok is) megmakacsolták magukat és nem voltak hajlandók továbbmenni. Utólag már semmiképpen nem lehetett kideríteni, hogy kinek a fejében született meg az ötlet, lehet, hogy egyszerre többnek is.

- Akkor itt alszunk egyet, nem bánom! De legalább igyekezzetek minél közelebb lenni egymáshoz! Mi pedig megpróbálunk majd vigyázni rátok. Messziről, ha másképp nem hagyjátok!

Hiába volt minden. Az éjszaka első felében az asszonyok félni kezdtek, nem tudtak sehogy sem elaludni. Ezzel aztán úgy el is fáradtak, hogy az éjszaka második részében, közvetlenül hajnal előtt, a lábujjhegyen közeledő rablóknak nyitott kapujuk volt. Persze felriadtak, kiabáltak is, de akkor már néhányukat elragadták. Be az erdőbe. Vakarhatta a fejét Béla, mert semmit se tehetett. Néhány lovas legénnyel bevágatott ugyan az erdőbe, de az csak arra volt jó, hogy a fák között botladozzanak. Vissza is jöttek szégyenszemre.

Reggel aztán felleltározták a veszteséget. Biz az nagy volt.

Hiányzott a két kislány, Boriska és Irénke - „apám megnyúz majd ezért!” -, Erzsébet asszony, az anya halott volt, késszúrással a szívében, és hiányzott Piroska is. Őt később megtalálták, nem messze az erdő szélétől... holtan. Nyíllal lőtte hátba valaki, menekültében, már egész közel a táborhoz. Különös, hogy nem kiáltott legalább segítségért.

Béla azt gyanította, hogy a rablóknak megint és itt is csak volt informátoruk, hogy tudták, kit, honnan kellett elrabolni.

Tovább mentek hát lógó orral. Nem kockáztathatták, hogy utánuk menjenek, ki tudja, hányan lehetnek, és még nagyobb veszteségek érik őket.

Összesen négy nőt zsákmányoltak. Élve. Mert, hogy kettő meghalt, a fiatal gazda anyja meg Piroska, akit menekültében lőtt le valaki.

A négy nő összébújva állt egy kis kör közepén. Albu beszélt hozzájuk, valami ilyesmit:

- Asszonyok, mi nem vagyunk holmi istentelen népség! De meg kell értenetek, itt az élet nehéz és más törvények uralkodnak, mint az országút másik oldalán. Ezért hát férjet kell választanotok az én harcosaim közül. Mindegy, hogy kit, de most azonnal. Mert nem tűröm a rendetlenséget!

Boriska azonnal odament Barlabás Gáborhoz. Talán, mert őt ismerte, talán egyébért. A két másik nő is felbátorodott és odamentek egy-egy harcoshoz. Irénke csak tizenhárom éves volt. Vékony is volt, fejletlen. Ő csak állt a kör közepén, nem választott. Biztosan azt gondolta, hogy rá nem vonatkozik a parancs, mert még túl fiatal. Erre odament hozzá az egyik, Albu uram alvezére, nagydarab durva ember, és elvitte magával.

Eltelt még egy hét. Akkor valami változás állt be.

Az alsó-fehérmegyei parasztfelkelés hamvába holt. Úgy tűnik, hogy Lépes Lóránd végre megmozdult és szétszórta Kardos János paraszthadát. Kardos eltűnt valahova.

Talán ezt a hírt hallotta meg Albu uram, talán csak elunta már az erdőben, vadak módjára való élést, hiszen a vagyona és rangja annál sokkal különbet is biztosíthatott neki, fejedelmek leszármazottjának. Mindenesetre egyszer csak félrevonta megint Barlabás Gábort. Megkedvelhette, vagy mi...

- Itt a vége, Gábor! Mindjárt kihirdetem, s mindenki mehet, amerre akar. Itt a dolgunkat már elvégeztük, másutt van ránk szükség. Te, ha akarsz, gyere velem! Ha nem jössz, akkor sincs harag. Holnapig gondolkozzál nyugodtan. Mellettem mindenesetre jó életed lehet. Azt akarom, hogy tudd ezt, amikor döntesz! Reggel találkozunk, s elmondod majd, hogy mit döntöttél!

Gábor tehát visszavonult hevenyészett szállására. Hogy ott mit gondoltak, hogyan döntöttek, nem mondták senkinek. Reggelre mindenesetre hűlt helyük volt. Feleségestől. Lehet, hogy megbeszélték azt is, hogy talán itt volna most a lehetőség visszamenni a biztonságba, Káli Béla mellé. Lehet, hogy vitáztak is. De a döntés mindkettőjükre vonatkozott.

Reggel, amikor Albu uram hűlt helyüket találta, vállat vont. Ha így van, hát így van. Elvégre kije neki az a két ember? Úgyis mindenki arra fog menni, amerre lát.

Akkor már Káli Irénke nyugodtan feküdt egy kis dombocska alatt az erdő mélyén. Úgy látszik, valóban korai volt még neki a férjhezmenés.

Hogy mi lett a későbbi sorsa Barlabás Gábornak? Biz nem tudom. Több mint ötszáz évvel a történetek után ugyan találkoztam ilyen nevű emberekkel, de hogy rokonok lettek volna, vagy éppen leszármazottak, biz azt nem kérdeztem. Lehet, hogy ma már ők se élnek. Erdővidéken voltak, székelyek voltak, és unitáriusok voltak. Még az is lehet, hogy igazán leszármazottak lehettek, hiszen a huszitizmustól az út nem olyan hosszú.

A királyné farsangja

Ha Béla azt hitte, hogy az apja majd büntetni fogja, amiért elvesztette a család nagyobbik részét, hát csalódott. Igaz, szomorú volt, amikor megtudta, mi történt, de inkább saját magát okolta, mint a fiát, aki szinte teljesen tapasztalat híján, mégis csak levezényelte valahogy azt a kétnapos vonulást. És, a család veszteségétől eltekintve, meglehetősen jól. Biztonságosan, legalább is.

- Én vagyok a hibás, hogy nem láttam előre. Azt hittem nálunk jól élnek a parasztok, nem vágyakoznak a huszitizmus után. Hát, tévedtem! A hübrisz³ bűnébe estem.

És Erdélyben a zaklatott idők folytatódtak.

Egy félév múlva újabb lázadás kezdődött, ezúttal Szatmárban. Lépes Lóránd még mindig haragudott a kapzsi öccsére, és ezért már megint késlekedett. Nem avatkozott be, s ezzel hagyta „megérni” a lázadást. Ezáltal pedig az is megtörtént, hogy szegényebb nemesek, elbocsájtott harcos jobbágyok is csatlakoztak, ki-ki valós vagy vélt sérelme orvoslását várva.

Ezek az események Hollóhegytől kissé távolabb zajlottak, s Bertalan lovag nem is mindig értesült a fejleményekről. Igazából nem is volt túlságosan kíváncsi rájuk. Úgy tartotta, hogy ő már kivette a részét a felfordulásból és többszörösen megadta a nyugalom árát.

Az idő pedig munkával telt, s gyorsan repült. Nagy terveik voltak, Hollóhegyet megerősítették, Vigyázóvárat pedig valódi várossá akarták fejleszteni, kézművesekkel, piaccal, kereskedőkkel.

Ám minden megváltozott, amikor egy nyárvégi napon kifulladt lovas rontott be az udvarház előterébe. Az a lovas különben nem csak fáradt volt, hanem súlyosan sebesült is. Amikor leszállt a lováról, el is esett.

Gyorsan odafutott hozzá valaki, felcibálta, s bort töltött bele. Akkor a lovas megszólalt, s azt mondta:

- Bélára vigyázzatok!

Lefektették egy medvebőrrre, pihentették. Amikor valamennyire magához tért, megint kérdezték. Kiderült, hogy az Alparét melletti Bábolna hegyéről jön a paraszti táborból. Ott megsebesült, s miközben ápolták, hallott valamit egy kurtanemestől. Hogy el kell jönnie ide, meg kell keresnie Káli Bertalan lovagot, s a lelkére kell kötnie, hogy nagyon vigyázzon a Béla nevű fiára.

Hogy miért kell rá olyan nagyon vigyázni? Hát csak azért, mert halálos veszély fenyegeti. Ő maga is vigyázzon magára, mert különben könnyen úgy járhat, mint annak idején... Ezt már a lovas ember nem értette, hogy az anyjáról van-e szó? Vagy valaki másról? Az elbeszélő maga se tudta, mit mondjon igazából. Vagyis bizonytalankodott.

Ő nem értette, aki elmondta, az sem értette, de Bertalan lovag úgy látszik, értett valamit a dologból. Igaz, hogy ő is csak valamit, mert korántsem az egészet. De a legnagyobb meglepetés akkor jött, amikor megkérdezték, hogy kitől is hallotta ezt az egészet?

- Egy asszonytól.

- Milyen is volt az az asszony?

A lovas leírta, szavakkal, ahogy tudta.

A nevét nem tudja?

De, tudta, csak elfelejtette.

Gondolkozott nagyon.

- Igen! Megvan! Barlabásnének hívták azt az asszonyt.

³ Ilyen néven nevezték a klasszikus görögök az önteltséget, fennhéjázást, túlzott önbizalmat. Náluk ez istenkáromlás-számba ment.

Bertalan és Béla egymásra néztek.

- Keresztneve nem volt neki?

- Dehogynem! Borbála asszonynak nevezte mindenki, aki ismerte.

Ez volt az a pont, ahol a két férfinak le kellett ülnie. A lábuk addig is reszketett, de most már nem tudtak tovább állva maradni. Aztán egymásra néztek.

„Szóval Boriska már megvan. Vajon milyen szörnyű megpróbáltatások bírhatták rá, hogy Barlabás Gábort válassza férjéül?”

- Meg kell keresnünk! - ez volt az első gondolatuk.

A lovasember tiltóan emelte fel a kezét.

- Ne keressék! Az az asszony tudta, mondta is nekem, hogy keresni akarják majd, és külön is a lelkemre kötötte, hogy megkérjem: nem akarja, hogy megkeressék! Ő jól van ott, ahol van, ne keressék! Ami volt, elmúlt!

A lovasról gondoskodtak, ahogy tudtak, s amikor az erejét visszanyerte, újtára bocsájtották. Ám azelőtt még elmondott néhány dolgot, amit ők nem tudtak. Hogy a paraszthadak nem bíznak a nemesurakban, mert már egyszer becsapták őket, s ezért közvetlenül a királyhoz fordultak.

„Pedig, ha tudnák...”

- Mit tudnának?

- A király nagybeteg. Lehet, hogy hamarosan meg is hal. Na, Isten áldjon titeket, urak!

Elvágatott.

Egyszeriből úgy érezték, hogy üres maradt utána a ház. Mert sokat megtudtak attól a lovas embertől, de attól, amit megtudtak, a kérdőjelek is nagyon megsokasodtak.

Bertalan lovag a királynéra gondolt.

„Még mindig fiatal! Vajon mi lesz vele?”

Aztán Bélához fordult.

- Hát veled meg mit csináljak? Ha véletlenül megint Budára kell mennem? Az udvarba. Eredetileg itt akartalak hagyni, hogy vezesd a birtokot, de így? Azt hiszem, ha úgy alakul, körülbelül velem kell jönnöd! Ketten többet érünk. És többet is látunk.

Ám a hívásra még elég sokat kellett várni. Nem is volt ez igazából olyan nagy baj, addig is csinosították a kúriát, építettek, amit lehetett, de legfőképpen a romokat takarították el, hogy lehetőleg ne emlékeztessenek az éppen múltóban levő év megpróbáltatásaira. Aztán... tél volt már, megérkezett a hívás is.

Ez már nem egy szál lovon kocogott, hanem fényes, csengős szánon, díszkísérettel. Nem is kérés volt, hanem sokkal inkább parancs. Hiszen Magyarország uralkodó királynéja küldte. Akit akár királynőnek kellett volna tekinteni, hiszen a maga idejében nem a királynéi, hanem a Szent Koronával volt megkoronázva. (Később még megtörtént egynéhányszor hasonló eset, de azokban az esetekben a királynénak nem a homlokát, hanem a vállát érintette a Korona.)

Borbála tehát, úgy tűnik, hogy a nehéz időkben megemlékezett fiatalkori lovagjairól.

Aztán kiderült az is, hogy nem is Budára, hanem Znaim várába kellett menniük.

De különben is minden forrt, minden mozgásban volt.

Egy napra rá, hogy megérkeztek, Tóbiás is odakerült. Szabadkozott nagyon, hogy nem kapta meg idejében a hívást, meg távol is volt. A lovag megnyugtatta, hogy semmiről nem késett el, és valóban, a királyné egyelőre senkit nem fogadott. És senki nem tudta azt sem, hogy miért nem.

- Nekem bűzlik! - mondta Bertalan. - A pap hol lehet?

- Jakab? Azt mondják, teljesen visszavonult, ki sem mozdul szeretett Itáliájából.

- No, majd ide el fog jönni! Elküldted neki a vasat?

- El.

A „vas” tulajdonképpen egy háromfelé vágott erényöv maradéka volt, amely őket fiatalkori kalandjukra, s egymásnak tett fogadalmukra emlékeztette.

- Mit írtál hozzá?

- Semmi lényegest. Csak annyit, hogy jöjjön! És remélem, hogy a királyné is hívta!

- Akkor jönni fog.

Másnap Bertalan ismét megpróbált bejutni a királynéhez. Be ugyan akkor sem engedték, de különböző utakon megtudta, azért nem engedik be, mert a királyné fogoly.

- Fogoly? Hogy merik? - kérdezett rá a kereskedő.

- Jaj, barátom, meghalt a király, és az özvegynek nincs hatalom a kezében, még ha százszor a Szent Koronával koronázták is meg. Bitorlásról még nem hallottál?

- Azért nem egészen bitorlás - mondta erre a kalmár. - Mint bizonyára tudod is, Zsigmond király utolsó akarataival a vejére, Albertre hagyta az országot. Ki tudja, mi lehetett a célja vele?

Erre hallgattak egy kicsit. Zsigmond király szellemi fölénye olyan nagy volt, hogy még holtá után sem merték megkérdőjelezni, még gondolatban se. Vajon, a királyné éppen ezt merte? És ha igen, miért?

Borbála királynéért mindhárman rajongtak, mind tűzbe mentek volna érte. Sőt, tették is azt, valahányszor csak alkalmuk adódott rá. Ám igazából csak Bertalannak sikerült egy kicsit közelebb kerülni Borbálához. Ő valóban a királyné belső lovagjaként szolgált neki azokban a régi időkben. A szerelme, Daray Irénke is a királyné udvarából került. Amíg meg nem halt szegény.

- Na, én megpróbálom! - jelentette ki Tóbiás. - Nyakamat csak nem szegik tán. - Egy zsidó kereskedőtől, aki asszonyoknak való dolgokat árul, csak nem félhetnek annyira!

- Főleg, ha akkora, mint egy hegy! - nevetett Bertalan.

De ezúttal a zsidónak lett igaza, mert valóban sikerült neki bejutnia a fogolyhoz. Hozott hírt is.

- Hát valóban fogoly. Azt mondják, hogy át akarta adni a koronát lengyel Ulászlónak.

Bertalan felsóhajtott.

- Ki tudja, nem volt-e igaza ebben is?

Nem szerette Habsburg Albertet, de Erzsébetet még annyira se. El nem tudta képzelni, hogy lehetséges ekkora különbség anya és lánya között? Erzsébet nem volt se szép, se okos. Legalább is az ő, Bertalan szemével nézve. És csak egyvalamit szeretett. A hatalmat. De azt aztán nagyon. Ami nem sok idő múltán be is bizonyosodott. Ebben a pillanatban azonban

egészen más volt a legnagyobb gondjuk. Hogy hogy szabadítsák ki a fogoly királynőt? Bertalan ugyanis rendszeresen nem királynénak, hanem királynőnek nevezte. Amit, tekintve a koronázásának körülményeit, nem is értelmetlenül mondogatott. Sőt, továbbmenve, még az is megesett Bertalannal - bár ez már csak később -, hogy „királynőmnnek” nevezte Borbálát. Amit ő, tekintve, hogy a hölgyek ritkán haragszanak a bókokért, általában szó nélkül eltűrt, de csakis tőle és csakis négyszemközt.

Most azonban még fogoly volt az ideáljuk, és a kiszabadításán gondolkoztak.

„Ha legalább az a pap itt lenne!”

Másnap Bertalan próbálkozott a fogolyhoz való bejutással. Ezúttal szerencséje volt, talált egy ismerőst az előszobázó uraságok között, aki ismerte. A Jován Albu nevű, állítólag szerb főúrra ő maga ugyan nem emlékezett, de annál inkább emlékezett az órá.

- De hát hogyan mehetnél be, kedves barátom! Várj egy kicsit, mindjárt szólok az ajtónállóknak!

Ha emlékezünk, Bertalannak nem volt honnan ismernie Albut, a rablóvezért, mert Barlabás Gáborral azóta sem találkozott. Boriska lánya ugyan írhatott volna róla, de álmában se gondolta volna, hogy az apját ilyesmi érdekli. Hát azzal maradt, hogy biztosan az udvarnál találkozott vele régebben. Mivelhogy Albu valami tíz évvel fiatalabb volt nála, könnyen el tudta képzelni, hogy akár ott is volt, de nem emlékezett rá.

A királyné a szoba sarkában a kályha mellett állt és a kezét melegítette. Újabbán állandóan fázott. Az azonban nagyon is meglátszott rajta, hogy örül a látogatónak.

- Ó! kedves lovagom, de jó, hogy eljöttél egy szegény özvegyasszonyhoz! - és a kezét nyújtotta kézcsókra.

Bertalan most is, mint mindig, megreszketett a királynéi érintéstől. Akkoriban, amikor először voltak az udvarnál, mindhárman szerelmesek voltak Borbála királynéba. De a Bertalan esetében a megszokott lovagi szerelemhez még társult valami. Egy olyan érzés, amit soha nem tudott magának megmagyarázni.

- Özvegyasszony? Ó! Királynőm! Hiszen szebb vagy, mint valaha!

- Köszönöm a bókot, lovag, jól esik. De azért remélem, tudod, hogy ez nem igaz!?

- Nem! Ez igaz. És számomra mindig is igaz lesz!

- Akkor kétszeresen köszönöm! De talán beszéljünk másról. Látod, fogoly vagyok. A saját lányom foglya. Gondoltad volna?

- Hiszen éppen azért jöttünk, hogy kiszabadítsunk!

- Azért ne törjétek magatokat túlságosan! Én innét úgyis ki fogok szabadulni, remélem, hamar. És addig is igyekszem az időt hasznosan eltölteni. Látod, itt sokan vigyáznak rám, tehát biztonságban is vagyok. Meg aztán ki is akarna valamit egy negyvenöt éves öregasszonytól? És beszélgetek. Mindenki, aki itt megfordul. És igyekszem főleg őket beszéltetni. El tudod képzelni, hogy mi mindent el nem kotyognak egy szegény fogolynak? De egyszer kiszabadulok! És akkor...!

Bertalannak ezúttal is a királyné korára tett megjegyzés ragadt meg a képzeletében. „Negyvenöt év? Nem lehet az! Mintha csak tegnap lett volna, hogy először láttam!”

- A pap hol van? Még nem láttam - tért át a királyné más gondolatra.

- Én sem tudok róla semmit. Semmi biztosat. Pedig hívtuk.

- Ti? Hívtátok?

- Persze, hogy hívtuk, királynőm! Mi ebben olyan különös?

- Mert hogy téged én hívtalak, ez rendben van. És...

- Igen. Akkor aztán én küldtettem Jakab atyáért, meg Tóbiásért, hogy jöjjenek! Mint tudod... nekünk van egy fogadalmunk...

A királyné kegyesen, de ugyanakkor jókedvűen elmosolyodott.

- Igen, lovagom! Tudok a fogadalmatokról. És örülök neki, hogy még létezik. Erősítsétek csak egymást! Mert olyan idők jönnek... Mert olyan idők jönnek, hogy szükség lesz rá! Minden jó emberre szükség lesz.

Borbála ekkor nagyon távolba nézett és mintha a jövőbe is. Látnok módjára nézte és megborzongott attól, amit ott látott. Aztán megrázkódott és már megint a lovagot látta.

- Na, menjél, kedvesem! Ha túl sokat ülsz itt, még gyanús leszel és megpróbálnak eltenni láb alól. Mint... mint szegény Irénkét annak idején. Na, menj! Eriggy! Még beszélünk. Kedvesebb körülmények között is!

Megszorította a lovag kezét, amitől az megint megsédült egy kicsit, de ez igen kellemes érzés volt számára.

Másnapra megérkezett a pap is. Elnézést kért a késedelemért, de igen érdekes dolgok jutottak a tudomására, s mint mondta, előbb utána akart járni, hogy mi igaz belőlük.

Ettől kezdve hárman látogatták Borbálát, rendesen, sorban, mint jó barátokhoz illik. Az ajtónálló már nem is akadékoskodtak. Talán meg is súgta valaki nekik, hogy ez a három ember nem veszélyes. Meg aztán az özvegy királynénak amúgy sem volt más szórakozása, mint ennek a három embernek a látása.

Ám mindeközben valaki, de vajon ki (?) lesben állt, állandóan figyelt, hogy vesz-e észre valami áruló jelet valakinél, bárkinél, aki Borbálát látogatja?

És eltelt a december és el a január is. Az országban csend volt és nyugalom, csak a főurak feszültek egymásnak ugrásra készen.

Januárban Pozsonyba mentek Zsigmond király holttestével. Onnan a királyi halottat Váradra vitték, ahol végső nyugalmat remélhetett a sokat törődött ember teste. Borbálát nem engedték tovább a kísérettel. Ő tehát, mivelhogy immár szabad volt, Lengyelország felé vette az útját. A három barát erre az útjára is elkísérte. És velük ment Béla is, a Bertalan fia.

Az uralkodók, mint minden más ember is, természetesen nem egyformák. Nem kivétel ez alól a lengyel király sem. Egyelőre úgy tűnt, hogy Ulászlót nem éppen a legnemesebb fából faragták. Nem sokat törődött ugyanis a régebbi szövetségesével.

A szövetséges egyébként is olyan emberfajta a királyoknál, akinek az értéke a pillanatnyi érdek szerint változó. És maximálisan eredményfüggő. Ha például a szövetség hozta a remélt eredményt, akkor még az is megtörténhet, hogy egy ideig hálás neki az említett uralkodó. De ha a szövetség nem váltotta be az ahhoz fűzött reményeket, akkor a szövetségesnek bizony jobb, ha nem is létezik.

Kicsi volt Borbálának a kísérete a Krakkó felé vezető úton. Kicsi, de válogatott. A kíséretben éppen úgy helyet foglalt a mi baráti hármasunk, méghozzá Bélával megtoldva, mint még más, a királyné felé hűséget mutató főurak is, mint például Albu uram.

A királyné különösen Bélának örült. Amikor először meglátta, valósággal megfiatalodott. Kipirult az arca, egyenesebb lett a járása, ruganyosabb is. És különösen így volt ez akkor, amikor a bemutatott fiatal vitéznek csókra nyújtotta a kezét. A barátainknak úgy tűnt, hogy tényleg szerette szegény Daray Irénkét a maga idejében. De hát ez akkoriban is köztudott volt.

Nagy, fedett szánon utazott a királyné, és elég sokszor megtörtént, hogy behívta magához Bélát is, szórakoztatására.

Ez egyébként a többiekkel is meg-megtörtént. Leginkább Bertalannal, de néha a pappal, sőt még Tóbiással is. Persze, mindegyikkel másról folyt a diskurálás.

Bertalannak például minden köntörfalazás nélkül beszélt a saját életéről, jövőjéről, illetve inkább arról, hogy neki már nemigen van világi jövője.

Bertalan természetesen igyekezett cáfolni az ilyen gondolatokat, amiket a királyné jó néven vett, de nem hitte el a felét sem. Ámbár...

- Igen. Végeredményben királyné vagyok és szabad. A korom ilyenformán nem is számít. Annak nyújtom a kezemet, akinek akarom. Csak hát, éppen az a bökkenő, hogy nem akarom. Tudom, bárkire, akit választanék, csak fényt és dicsőséget hoznék. (Már tudniillik, ha okosan választanék, tette hozzá gondolatban.) Ám éppen hogy ehhez nincs semmi kedvem. Látod, eléggé megöregedtem, ha nem is látszik rajtam különösebben. És az érzéseim is fiatalosak még. De, az eddigi életem főleg azzal telt el, ahogy kiszolgáltam egy királyt, aki húsz évvel idősebb volt nálam. A testemmel szolgáltam ki, a viselkedésemmel, mindennel. Még a gazdagsággal is. Sokszor. Hát akkor most tegyem ugyanazt a saját akaratomból? Nem. Legszívesebben neked nyújtanám a kezemet kedves lovagom. De éppen ezt nem tehetem. Mert téged megölne az én szerelmem. Tudod ezt, ugye?

Bertalan csak a fejével intett.

- Mint ahogy megölte szegény Irénkét a szeretetem. A királynék szeretete gyilkos szeretet. Tudod, ugye?

Újabb bólintás.

Aztán, de ezúttal már egész halkán és egészen közélről, hogy ne hallja senki:

- De azért, ha a kezemet nem is nyújthatom neked, a lovagi szerelmet elfogadhatom tőled!

Majd még közelebb hajolva, még halkabban úgy, hogy talán nem is mondta, csak képzelte Bertalan:

- Meg még másfélét is...

Erre aztán nem is lehetett szavakkal felelni.

A szán mögött lovagló barát és a zsidó persze mindent sejtettek. És mindent helyeselték is. Tehát úgy intézték, hogy ők legyenek a legközelebb a kíséret tagjai közül. Még Bélát se engedték közel.

Amikor a többiek kerültek sorra a szánon való utazásra, megint más témákról beszélgetett velük a királyné.

A papot a nyomozás munkájáról kérdezte. Hogy mi módon lehet kiszagolni egy emberről, hogy bűnös-e abban, amivel vádolják? Borbála tudta, hogy Jakab nagyon ritkán, szinte soha nem alkalmazott kínvallatást. Az volt a véleménye, hogy az olyan esetekben az emberek sokszor bevallják azt is, amit soha nem tettek meg, és így csak a nyomozó munkáját növelik. A barát aztán hosszan mesélt neki arról, hogy hogyan lehet ravaszul feltett kérdésekkel

sarokba szorítani a delikvenst, hogy az már a végén semmi mást nem tud mondani, csak az igazságot.

- Például, mit teszel te, atyám, ha egy méregkeveréssel gyanúsított ember kerül eléd? De nem! Vegyük úgy, hogy neked kell eldönteni azt, hogy több ember közül melyik a méregkeverő?

Jakab pedig felelgetett neki legjobb tudása szerint. És ugyanakkor meg is figyelte a királynét, tudta, hogy mit miért kérdez, és igyekezett megkönnyíteni a dolgát. Elmondta, hogy sokfélék a mérgek és jó, ha a kérdező legalább nagyjából tisztában van a mérgek természetével.

Amikor a kalmár került sorra, megint másról beszélgettek. Szép ruhákról, hogy mi az, amit egy főúri hölgynek tudnia kell, honnan lehet beszerezni, s egyebeket. Ám néha a pénzforgalom természetéről is kérdezett. Mik a kereskedelem alapjai, hogyan kell benne érvényesülni? Egyszer még a templomos lovagokra is rákérdezett, hogy igaz-e, hogy ők is nagy mesterei voltak a pénzzel való bánásnak?

- És igaz-e, hogy akkor, amikor a rendet szétverték, sok volt templomos lovag zsidóvá lett, éppen a közös érdeklődés miatt?

Ekkor a beszélgetőtárs elmosolyodott. Egy ideig nem is szólt, majd azt mondta:

- Biztos így van, felséges asszonyom, ahogy mondod, de erről nekem nincsenek információim.

Ebből aztán tudta a királyné, hogy a zsidó többet is mondhatna, de a titok, amit érintett, nagyobb, mint amivel bánni tud a másik.

Amikor pedig Béla került sorra, őt ritkábban kérdezte. Inkább csak kedvtelve nézegette a friss, fiatal vitézt, legfeljebb a jövőjének a terveiről kérdezte.

Ulászló királyt természetesen értesítették valamikori szövetségese közeledtéről. Mint mondtam is, aligha örült neki. De, becsületére legyen mondva, elszállásolta azért őt, kíséretével együtt a krakkói várban. No, nem éppen a legelőkelőbb lakosztályokat kapták, de Borbála volt már száműzetésben az élete folyamán, nem volt tehát újdonság neki a viszonylagos nélkülözés. Látott ő már igazi nyomort is, habár elég régen.

Azonban a király meglehetősen távolságtartónak mutatkozott. Meghívást ugyan kaptak a multságokra, vadászatokra, hiszen farsang volt, de fogadni, egyetlen kivétellel, amikor megérkezett, nem akarta Borbálát. Ám a királynét ez nem zavarta különösebben. Kísérete rajongott érte, mi kell még egy nőnek az ő korában?

És valóban, az öt férfi, mert ötödiknek akkor már bevették a társaságba Albut is, a szerbet, ha ugyan szerb volt, vagy ha egyáltalán ő maga tisztában volt azzal, hogy miféle. De víg cimbora volt és ugyanúgy tudott kurizálni az özvegynek, mint bármelyik másik a többi közül. Bertalant ugyan kivéve, mert mindnyájan ügyeltek arra, hogy a székely lovag bármikor amikor egyikük akarta, kettesben maradhasson a királynéval. Az ilyen alkalmak kivételével azonban mindenhová együtt mentek, vígan éltek az öt férfi meg az özvegy. Olyanok voltak, mint a vásott gyermekek.

Valamiféle jókedvű kör kezdett kialakulni körülöttük. Még Ulászló is belátta, hogy ezek bizony nem veszélyesek senki fiára nézve. Így hát a február végi nagy vadászatra is meghívást kaptak.

Ők maguk is kiengedtek egy kicsit, amit pedig nem kellett volna. A vadászat negyedik napján - bölényre ment - aztán annyira ment a lazaság, hogy nem vették észre azt, amit pedig észre kellett volna vegyenek.

A vadászok során kívül, elég messze állt az az ember. Lassan felhúzta a számszeriját és amikor már jól megfeszült a húr, akkor eleresztette. Nem vette észre senki. Illetve egy valaki igen. A zsidó. Mint a villám vetette magát oldalra, s állta el a vessző útját. A vas keresztül ment a tatár bőrpáncélon, keresztül az alatta viselt ruhán, s pontosan a szívben állt meg. Béla éppen meg akart fordulni, hogy valamit mondjon neki, amikor a kalmár szép csendesén, egyetlen szó nélkül összecsuklott. Nagy felfordulás lett egyszerre. Szétszakadt a vadászlánc, mindenki balesetet velt.

- Baleset? - kérdezte Borbála, aki még akkor is reszketett - ki vadászik bölényre... nyíllal?

Ekkor már nem lehetett elkendőzni. Ez bizony merénylet volt. Az embert megfogták és vitték kivallatni.

De ki legyen az, aki majd kérdezni fogja? Jakab ajánkozott, neki a hivatásához tartozik. De még mielőtt nekifogott volna, odament hozzá a királyné.

- Atyám! Ne fogja vissza magát!

És olyan veszett harag süttött a máskor szelíd nő arcáról, hogy szinte sötét lett tőle.

Az embert tehát kikérdezték. A hóhér műhelyét is meglátogatták időközben. Az ember tehát vallott.

- Nos, páter, hogy is van?

Ezzel várta az özvegy a papot a kérdés végeztével.

- Úgy van az, felséges asszony, ahogy gondoltuk. Ez az ember csak végrehajtó. Egy szerencsétlen erdőkerülő, akit most meg fognak ölni a más bűnéért.

- De ki a felbujtó?

- Ugyancsak az, akire gondoltunk. És akit mindnyájan ismerünk. De! Először is nem tehetünk ellene semmit, mert nincs rá semmi bizonyíték. Másodszor pedig, nekem személy szerint van egy olyan érzésem, hogy ő maga is csak végrehajt. Az igazi tervezőt máshol kell keresnünk!

- Az ám, de közben megölhetik Bélát!

A pap kínjában a vállát vonogatta.

- Hát majd résen leszünk. De van még más ötletem is.

- Akkor ki vele!

De az ötlet akkor mégsem kerülhetett elmondásra, mert futár jött, hogy a király sürgősen hivatja őket. Mind az ötöt egyszerre.

Az orgyilkos esete volt az, ami Ulászlónál túl soknak bizonyult. A rövid kihallgatás alatt melegen ajánlotta Prágát tartózkodási helyül. Mivel pedig ő cseh király is volt, illet minél hamarabb megfogadni az ajánlását.

Prágában a baráti ötös egy olyan házat bérelt, amelyben alkimista műhely is volt, mert Borbála komolyan neki akart látni az alkímiának. Tulajdonképpen már régen kacérkodott a gondolattal, s most megvalósíthatónak látta. Ez a dolog leginkább Bertalant zavarta. Fájdalmas volt neki látni a szerelmét csatakosan, festékekkel, reagenssekkel összekelve. És ami a legkellemetlenebb, még csak le se lehetett mosni egyiket-másikat. Különben is, Borbála ahogy az idő múlt, mind kevésbé hasonlított királynéra.

- De hát miért, királynőm? - kérdezte, amikor már nem bírta tovább a hallgatást. - Miért akarsz aranyat csinálni? Nem vagy elég gazdag?

Az asszony elnevette magát.

- Aranyat? - kérdezte jókedvűen. - Azt csak a kéretlen látogatóknak mondom, hogy lerázzam őket. Mint az az olasz is, aki a minap itt kíváncsiskodott. Azt hittem, te okosabb vagy annál.

- De hát akkor mit akarsz azzal a sok bűdös anyaggal?

- Látod? Pedig mondtam már neked. Igaz, elég régen, már nem emlékezhetsz. De... tudod, a törökök ágyúit messzebb hordanak, s pontosabbak a mieinknél. És ritkábban robbannak szét. Hát ezzel próbálkozom. Olyan löport készíteni, amely mindezt tudja.

- De hát nők dolga ez?

- Az bizony, ha a férfiak nem képesek rá!

Erre már Bertalan sem tudott mit válaszolni. De a királyné még folytatta:

- És van ám még más is! Amire az atya hívta fel a figyelmemet. Hogy ha valaki ártalmatlanná akar tenni egy méregkeverőt, akkor az jó, ha tud valamit a mérgekről is.

Bertalan megsemmisült az asszony lelki nagyságától.

- Méregkeverőt? Ártalmatlanná? Asszonyom, törpe vagyok előtted! Tehát, amíg nekünk csak a szórakozáson jár az eszünk, azalatt te megkísérelted kideríteni, hogy...

Borbála az ajkára tette az ujját.

- Csend! Erről senkinek semmit! Talán még az atyának se! Mert képes lenne pusztán szeretetből leállítani az egészet. Különben - tette hozzá elkomolyodva - éppen azzal, hogy elismerted a törpeségedet, bizonyítottad be, hogy nem vagy törpe. Egyáltalán nem vagy! Szerelmem! - tette hozzá súgva. Pedig senki nem volt a közelben, aki meghallhatta volna. De már annyira hozzászoktak a titkolózáshoz, hogy önkéntelenül is folytatták.

Aztán néhány nap után Borbála kereste fel Bertalant.

- Megvan - suttogetta. - Megvan! Megyek az atyához.

- Mi van meg? A lőpor vagy a méreg?

- A méreg.

Akkor Borbála bezárkózott a volt inkvizítorral néhány órára, és amikor kijött, mindketten igen szomorúak voltak.

- Megyünk! - ütött az atya a Bertalan vállára.

- Hova?

- Haza. Itt kitelt nekünk az esztendő. Búcsúzz el a királynőtől! Vár a munka!

- Mind elmegyünk?

- Mind.

- Albu is?

Úgy látszik, egy kis féltékenység mégiscsak lappangott a Bertalan lelke mélyén.

- Ő is.

A moldován/szerb vagy ki tudja milyen fejedelmi leszármazott különben az utóbbi időben látványosan eltávolodott a királynétól. Amióta Borbála észrevehetően öregedett és csúnyult. Ő már csak a Bertalan számára volt szép, de az ő számára már az is fog maradni örökkön

örökké. Azóta hát a negyedik bajtárs - a zsidó szegény már nem élt - egyre inkább Béla körül ténfergett.

Aztán egyszer az atya félrehívta egy kicsit a bajtársat. Vagy félórányit beszélgettek, s azután Albu, láss csodát (!) Bélát is békén hagyta. El is vált tőlük hamarosan.

Már csak hárman maradtak. Egyszer aztán Jakab félrevonta Bertalant is egy kis megbeszélésre. A fiút hagyták előrelovagolni, s azalatt ők halkán beszélgettek.

- Hát számunkra is elérkezett az elválás ideje. Akarsz valamit tudni?

- Sokat.

- Kérdezel, vagy mondjam?

- Azt hiszem, jobb, ha mondod. Úgy folyamatosabb.

- Jó!

- Azt tudod, hiszen részben jelen voltál, hogy az ezernégyszáztizennyolc, -tizenkilences évet, s részben a rákövetkezőt is Borbála királyné száműzetésben töltötte. Valami csúnya rágalommal illették, s a király, ha meg akarta védeni, kénytelen volt elküldeni maga mellől.

Abban az időben került az udvarhoz, nem utolsó sorban a mi tevékenységünk eredményeként, Daray Irénke, aki megszólalásig hasonlított a királynéhez. Sőt, még azon túl is, mert a hangjuk is hasonlított. Hát ebbe a lányba szeretted te bele.

Irénke, ha már olyan nagy volt a hasonlóság, sokszor szerepelt különböző helyeken, mint a királyné helyettese. Ez a Borbála királyné ötlete volt, aki nem is tudta, hogy mekkora zűrzavart teremt ezzel az ártatlan lépésével.

Aztán mi eljöttünk az udvartól, hiszen fontos dolgaink voltak máshol is.

Aztán megszületett Béla, akit elküldtek hozzád, hiszen a te fiad, hová is küldték volna, miután Irénke meghalt valami fatális gombamérgezésben.

Na hát ez az, amit mindenki tud.

Most következzen az, amit nagyon kevesen tudnak:

Egyeseknek szöget ütött a fejébe az a gondolat, hogy vajon csak Irénke helyettesítette Borbálát alkalomadtán, vagy néha ugyanaz fordítva is megtörtént? Ne feledjük el, hogy azalatt az év alatt, amíg a száműzetése tartott, a királyné senki ismerőst nem engedett közel magához.

Egy néhány emberben megfogamzott az a gondolat, inkább kérdés, hogy „kinek is a fia igazából Béla?” És itt éppen fordítva van, mint ahogy a római jog tanítja, mert itt az apa volt biztos és az anya személye bizonytalan.

Az egész helyzet roppant kínos volt, sőt kétértelmű. Megszületett hát a parancs, méghozzá a legmagasabb helyről: „A kétséges helyzetet meg kell szüntetni!”

Hát ezért kellett szegény Irénkének meghalni. Méreg volt biz az, nem gomba. De olyan méreg kellett legyen, amelynek a hatása tökéletesen megegyezik a gombaméreg hatásával. És azt a mérget most, a napokban találta meg Borbála. Áldott legyen érte! Ki tudja, hány orgyilkoságnak vette így elejét.

- Most hát már nincs veszélyben a fiam? - vetette közbe a lovag.

A pap a vállát vonogatta.

- Ki tudhatja azt? Orgyilkosok mindig akadhatnak, és ne feledd, a Béla származása még mindig nincs kellőképpen tisztázva. Márpedig addig veszélyben van. A helyzet még most is kétértelmű, sőt most még inkább, mint bármikor.

- De akkor mit lehet tenni? Semmit?

- Ne légy kishitű! Akkor, amikor utoljára beszélgettünk, a királynéval sikerült megértetnem valamit. Azt, hogy nem az a fontos, hogy ki akar a fiad életére törni, hanem az, hogy miért? Mert hiába iktatsz ki egy bérgyilkost, száz akad a helyébe, ha van, aki fizessen érte. Hát ezért elleneztem én az Albu megölését is.

- Szóval ő volt?

- Hát persze! De ő is csak olyan végrehajtó volt, mint az a szerencsétlen erdész. Nem hagyhattam! Istent játszani hatalmas bűn. Persze, elmondtam neki, hogy mindent tudok róla, s attól megjuhászodott.

Az atya, de a lovag sem tudta meg soha, hogy a Hollóhegy elleni támadások mögött is Albu állt. Arról csak Barlabás Gábor tudott, ám ő akkor már messze volt. Talán Boriska üzenhetett volna erről is, de mit tudta ő, hogy kell-e, vagy nem?

- De akkor mit tegyünk? Semmit?

- Először is próbáljuk meg megérteni az események okait. És ha már megértettük, akkor lehet kiiktatni, de szigorúan csakis magukat az okokat. Nem embereket! Tehát:

Elérkezett az ideje Zsigmond király hosszú betegségének, majd a halálának is. Úgy tűnt, mindent elrendezett. A trónt a lányára, illetve a vejére hagyta. Hogy miért éppen rájuk, amikor már volt egy régebbi megállapodás lengyel Ulászlóval? Nem tudom. Isten útjai kifürkészhetetlenek, a királyoknak pedig Ő parancsol. Ám máris két pretendens is volt az ország trónjára. És akkor még nem számítottam be a mostani változó időket. Nem is fogom, mert most minket elég kevésbé érintenek. Szerencsére!

Ám ekkor véletlenül, vagy sem, de valakinek eszébe jutott Béla. „Vajon kinek a fia igazából? Tényleg az Irénkéé, vagy netán...?” A gondolat olyan szörnyű volt, hogy végig se merem gondolni.

Igen ám, de ha mégis a Borbáláé lenne, akkor jogot, bármi kevés jogot, de mégis csak jogot formálhat a trónra. És akkor megint kezdődne a viszály és a belháború. Kinek kell ez? És ráadásul egy teljesen ismeretlen ember, ki tudja, mi várható tőle? Egyszerű a parancs: „Meg kell ölni!” Meg is próbálták egy néhányszor, de szerencsésen megúsza. Utoljára pedig csak egy hajszálon múlt. Szegény Tóbiás! Majd meg kell látogatnom a feleségét!

- Na, de akkor mit tegyünk? - kérdezte Bertalan, már ki tudja hányadszor.

Jakab testvér egy összetekert pergament vett elő a nyergéből.

- Imhol! Olvasd!

A pergamenen hivatalosnak látszó írás volt arról, hogy Székelykáli és Hollóhegyi Káli Bertalan lovag fiának és teljes vagyona örökösének ismeri el Káli Béla vitét, az időközben jobblétre szenderült Daray Irén nemeslány, Borbála királyné volt udvarhölgyének természetes fiát.

- No, ezt csak alá kell írjad!

- És akkor elhárul a veszély a Béla feje felül?

- Akkor még nem. De látod, milyen ravaszul van megfogalmazva? Látszólag csak annyi, hogy elismered a fiadat törvényes örökösödnek. Amit különben is már régen meg kellett volna tgyél! Ám itt az anya is meg van említve. Ezek után nincs ember, aki kételkedni merne a Béla származásában. Legkevésbé ő maga.

- De ezt egyelőre csak mi tudjuk, más nem.

- Igaz. Ezért miután aláírtad, elvisszük szépen a kolozsmonostori Konventbe, de lehet az a váradi Regestrum is, vagy bármelyik hiteleshely, amely neked tetszik. Ott az atyák hitelesítik, egy másolatot készítenek róla, ami náluk örökre megmarad, s a továbbiakban gondoskodnak arról, hogy minden templomban kihirdetessék és a nép tudomásul vegye. Hát ezt kell tennünk!

Így is tettek. Csak amikor már mindenén túl voltak, akkor mert Bertalan egy kérdést intézni Jakab testvérhez:

- Mondd, atyám, te tudod, hogy igazából ki Bélának az édesanyja?

- Fiam, erről Borbála nem beszélt. Neked pedig érezned kellene.

Bertalan akkor lehajtotta a fejét:

- Érzem!

Kicsivel ez idő előtt, messze Hispániában, talán Salamanca városa környékén, de az is lehet, hogy nem is ott, egy kicsi, de összetartó zsidó közösségben fiúgyermek született. A gyermek, az első szerencsén lovag tiszteletére a Móric nevet kapta. Az apja akkor már nem élt, orgyilkos nyila végzett vele, messze onnan.

Úgy tűnik, igen jó nevelést kapott, bár apja akkor már nem lévén, nem volt ki a lovagi készségekre megtanítsa. Vagy talán mégis? Beszélük, hogy a felcseperedő gyermeket többször is meglátogatta egy keresztény pap. Ám semmiképpen se megtéríteni akarta, vagy megkeresztelni, hanem inkább csak tanította. Amikor nem ért rá, akkor rendszerint küldött valakit maga helyett.

Az a pap volt az is, aki, a fiú tizenhárom éves korában egy hatalmas kardot adott neki, mondván, hogy az öröksége.

A történet többi szereplőinek sorsa pedig így alakult:

1442 tavaszán a török hatalmas sereggel tört Erdélyre. A vajda, Marosszentimre mellett csatát állott, de előszörre elvesztette. Abban a csatában halt hősi halált Lépes György, Erdély kapzsi püspöke. Erdély vajdája akkor Hunyadi János volt. Aki hamarosan kiküszöbölte a csorbát, s Szében mellett tönkrevverte a török sereget. Akkor és ott halt meg Kemény Simon, aki Hunyadi ruhájában harcolt. A törökök akkor igen csodálkoztak, hogy a magyarok ágyúit pont olyan jók, mint az övéik.

Borbála királyné 1451-ben halt meg, Csehországban. Utolsó éveiben főleg alkímiával foglalkozott. Hogy meglátogatta-e néha Bertalan lovag, arról nem szól a krónika. De én hiszem, hogy igen, többször is.

Az igazi túlélő azonban Marchiai Jakab volt. 1476-ban halt meg Nápolyban, nyolcvanöt éves korában. Azokban az időkben ez aggastyánkornak számított. A közélettől akkorra már régen visszavonult, csak ritkán hagyta el szeretett városát.

Albert király uralkodása rövid volt és zaklatott. Halála után a felesége még a koronát is ellopatta egy Kottanner Jánosné nevű udvarhölgyével. Utána lengyel Ulászló következett uralkodásra.

De vajon valóban követett el hűtlenséget Zsigmond második felesége?

Olyan kérdés ez, amelyre senki nem tudja az igaz választ. Ma sem és akkor sem. Ha engem kérdeznek, szerintem igen, csak nem akkor és nem úgy, ahogy azt ráfogták. És persze, nem is többször, mint az akkori hölgyek (a királynék sem kivételek) általában. Az a periódus nem éppen a nők évszázada volt - mára már átestünk a ló túlsó oldalára -, hát úgy védekeztek, ahogy tudtak.

Borbála egyébként valószínűleg ízig-vérig modern nő volt. Elég ennek megítéléséhez az, amit biztosan tudunk róla.

Az alkímia (vagyis a tudomány) gyakorlatilag is érdekelte, jó gazdasági érzéke volt, amit ki is használt a férje javára, a lovat pedig férfi módon ülte meg. Ha nem ismernénk az egész családját s környezetét, akár még valamiféle időutazónak is tarthatnánk.

Megsebzett életek. Megcsúfolt ifjúság

Mindeddig úgy tűnt, hogy Gardó Margit szerencsés lány. Elég szépecske volt a maga tenyeres-talpas módján, ezenkívül pedig az apja szorgalmas ember volt, tehát a család is gazdagodott. Ez volt a helyzet, éppen eddig az évig. Hanem most mintha homok került volna a gépezetbe.

Igaz, ezt először nem is Margit érzékelte, hanem az apja. A mezőgazda - mondjuk ki nyíltan: paraszt - Gardó Ferencnek mindenesetre megvolt az a bizonyos közmondásos, józan paraszti esze. Ennélfogva hamar megsejtette, hogy az ország új urától nem sok jót lehet várni. Így is lett. A gazdagodás megállt, aztán a vagyon lassan csökkenni kezdett.

Margitka egy kissé később vette észre. Már úgy, ahogy azt a lányok szokták. Amikor egy ruhadarabot, cipőt akarna megvenni, és egyszerre, hát nem éppen azt mondják, hogy nincs rá pénz, de az olcsóbbat kell választani. Igaz, hogy még nem is olyan rég még nagyobb megszorítások voltak. Hisz a proletár diktatúra „legszebb” éveinek még nem is olyan régen csengett le az ideje. De hát a lányok már csak ilyenek, mindig és mindenhol. Szeretnek szépek lenni. És ne higgyük, hogy a falusi lányok ezzel másképp vannak. Csak oda később jut el a divat. De ami eljut, az biza kéne. És mindemellett az a kellemetlen eset a határőrrel.

A falu, amelyben éltek, határvíz volt/lett, így hát egy határőr csoport is állomásozott ott. Egy törzsőrmester vezette. A „törzs” tulajdonképpen meglehetősen jóképű legény volt, jó kiállítású is, csak egy kissé énekelve beszélt. Ez egy rossz szokása volt neki, amit Margit nem szeretett. Emiatt aztán a törzs-et igyekezett elkerülni. Nem feltűnően, ha véletlenül találkoztak, jól el tudtak viccelődni. Nem tudta, hogy a törzs éjszaka álmában őrá szokott gondolni, a vele való találkozást színezi ki magában erotikus tartalommal töltve meg. Aztán egyszer úgy alakult, hogy éppen a falu széléig húzódó erdőben találkoztak, méghozzá jól benne, se látni, se hallani nem lehetett semmit és senkit. Akkor aztán a katona valóra akarta váltani a Margitról szőtt álmait. A lány nem volt éppen tapasztalatlan kisgyerek. Jó falusi természetes esze volt neki, s voltak már néminemű tapasztalatai is két csinos falubeli legénnyel a múlt nyárról. Hanem a katona sehogy sem kellett neki. Birkózott hát vele, ahogy tudott, de két-három perc után már tudta, hogy alul fog maradni. Már azon volt, hogy egye fene, megadja magát, amikor egyszer csak megjelent a „vadember”, és leverte róla a férfit. Hanem azért úgy látszik, mégsem volt teljesen vadember, mert nem használta ki a megszerzett előnyt, csak annyit mondott Margitkának, hogy öltözzön fel, és ha tud, menjen haza.

Egészen úrias hangvétele volt a vadembernek, s vademberi mivolta tulajdonképpen csak elhanyagoltságában mutatkozott meg. Borotvátlan volt - de nagyon ám -, lógott róla az amúgy is lyukakkal ékeskedő ruha.

Az eset augusztus elején történt, s utána Margit még sokáig nem mert messzire menni a háztól, részint az őrmestertől félve, részint a vadembertől. De egyik se jött. Az őrmestert elvezényelték, ezt később megtudta, a vadember pedig szőrén-szálán eltűnt. Pedig akkor már szeretne volna megint látni. Most ő kezdett el álmódzni, mint előbb a katona.

Ha az ember nagyon erősen gondol valakire, az általában előbb-utóbb megjelenik. Margitka is így járt a vademberével. Néhány hét elmúltával, amikor más sokasodni kezdtek a kerti munkák, csak megjelent, egyébként egynéhány más munkakeresővel együtt, az ő vadembere is. No, most sem nézett ki sokkal különbül, mint akkor, amikor nyáron találkoztak. Mintha mégis egy kissé összekapta volna magát, de látszott rajta, hogy nő nincs körülötte. Margit örült neki. Még közben is járt az apjánál, hogy az az ember mindenképpen kapjon munkát. Nem is kellett volna pedig, mert Gardó Ferenc uram jó emberismerő volt, azonnal meglátta a becsületességet

a jelentkező arcán. A férfi - olyan negyven év körüli lehetett - egy kisebb ládával állított be, és mindjárt azt kérdezte, hogy azt a ládát hova lehetne biztos helyre tenni?

- Miért, mi van benne?

- Nem tudom. Rám bízta. - Ennél többet nem mondott. Még csak annyit, hogy végeredményben kulcsa sincs hozzá.

Ősszel sok a munka a mezőgazdaságban, főleg olyan helyen, ahol nem valami monokultúrával foglalkoznak, s érdekes is annak, aki nem szokta addig. Mert Bertold nem szokta. Ezt látni lehetett rajta, nem mintha nem bírta volna, jó izmos, kisportolt férfiú volt, sokkal inkább azon, ahogy a munkának nekikezdett. Mintha minél előbb végezni akart volna vele.

- Hohó, fiam! Ez nem így megy! - mondta Feri bá', amikor látta, hogy a nagy jóakarataknak nem egyéb eredménye lesz, mint idő előtti kifáradás. - Ennek a munkának megvan a rendje. Így nem sok hasznom lesz belőle.

Hát Bertold beletanult a mezei munkába. Hamar ment nála, jó eszű ember volt. Gardó uram már azt latolgatta, hogy állandó jelleggel is alkalmazza. Margit persze örült ennek. Pedig nem nagyon volt mit nézni rajta. Nem volt jóképű, mint az őrmester például, arcra inkább kissé csúnya volt. És mégis, Margit mindig körülötte mászkált. Elég feltűnően méghozzá, hogy az apja is észrevette. Mosolygott magában ehhez, de jól szemmel tartotta a lányát. Bár a napszámos neki is szimpatikus volt, de mégsem gondolt közöttük szorosabb kapcsolatra, mivel a legénynek egyelőre csak a nevét tudta. „Hátha nős már! Vagy valami bűnt követett el, s a törvény elől menekül?” gondolta magában, s nem is járt messze az igazságtól. Ezt annál is inkább sejteni lehetett, mivel Bertold nem járt el a házból sehová, csak éppen, ha küldték. Kocsmázni, szombat esténként, nem volt szokása, senki se látta részegen sosem, még egy kissé spiccesen sem. Ha pedig valami alkalmi vendég jött, bevette magát valahova, valósággal láthatatlanná lett.

„Rejtőzködik valaki, vagy valami elől.” Erre a gondolatra jött a gazda végül, aztán hozzátette még, hogy: „Bánja a fene, amíg jól dolgozik, s viselkedik!” A ládáról szinte már meg is feledtek. Ott ült az a kamra sarkában, ki se lehetett nyitni, senki se kérdezte, csak egyszer Gardó uram, hogy mi legyen vele.

- Ha nem zavar senkit, akkor maradjon csak szépen ott, ahol van. Úgy sincs mit csinálni vele - válaszolt az legény. És a dolog annyiban is maradt.

Margitka egyébként továbbra is Bertold körül serteptért, s ha nagyritkán a másik elszánta magát, hogy sétálni menjen, hát mindig vele is ment. Egyébként nem messzire, és nem sok időre. Sok értelme pedig nem volt a nagy elzárkózásnak, mert úgyse kereste senki.

Ekkor november vége felé járt az idő. Hidegebbre is fordult, s Gardó uram azon kezdett gondolkodni, hogy hova fogja elhelyezni a fiatalembert, mert időközben eldöntötte, hogy ő biz' itt marasztalja. Meg is beszélte Mártával, a feleségével esténként az ágyban, hogy:

- A legény jó munkás, elmenni, úgy látom, nincs neki hová, ki tudja, miért nem szereti a nagyvilágot, sokan vannak így manapság. Lehet, valami régi vezető ivadéka, oztán most halálra keresik, ki tudja? Mert néhány évvel azelőtt nem csak vezetőváltás történt az országban, de az új vezető már kezdte is kimutatni a foga fehérjét. Igaz, Gardó uram már az elején se bízott benne. Hát amíg tud, hadd maradjon! Mert azt már egyre jobban lehetett látni, hogy a Berci nem volt valami ágrólszakadt napszámos azelőtt.

- Hát maradjon! - válaszolt a feleség. - A hátsó szobát, a fehérét berendezzük neki. Ahogy látom, tiszta ember.

Ez utóbbit természetesen testileg értette Márta asszony.

Ám hiába a leggondosabb tervezgetés, ha az ország urai másként rendelkeznek. Két rendőr jött pár nap múltával. Káli Bertoldot keresték. El is vitték magukkal. Még kérdezősködtek is néhány percig, de ahogy látták, a családnak nincs rejtegetnivalója, meg aztán az a bizonyos láda is előkerült, hát csak elmentek.

Amikor a két rendőr elvitte Bertoldot, Margit hirtelen olyan sápadt lett, mint a viasz. Ez a sápadtság a szüleinek is feltűnt. „Csak van köztük valami!” gondolták mindketten egyszerre. Aztán: „Elmúlik? Nem múlik el?”

Arra azonban egyikük se mert volna gondolni, ami pedig kézenfekvő volt, hogy Margit egy új kis életet hordoz magában. Pedig így volt. És hogy mennyire így volt, az tavasz felé láthatóvá is lett. Abban a világban és abban az időben ez meglehetősen szégyennek számított. Ez a paraszt-polgár társadalom olyan volt, hogy nagyjából mindent megengedett, mindent meg lehetett csinálni, de nyoma, főleg maradandó nyoma ne maradjon. A világ azonban változóban volt, és Margit egész egyszerűen nem is gondolt arra, hogy neki voltaképpen szégyellnie kellene magát. Sőt, inkább büszkén viselte. És mivel a világ tényleg rohamos változásban volt, a szülei sem tehettek mást mint, hogy napirendre tértek felette. Hiszen azt egyikük se hitte soha, hogy Bertold bűnöző lett volna, de a két rendőr nyíltan ki is mondta, hogy „a nép ellen elkövetett bűnök”-kel vádolják. Hogy mik is voltak a valóságban azok a nép ellen elkövetett bűnök, azt nem tudták, de körülbelül sejtették. Igaz, tévedtek is benne. Ez a tévedés ugyan Bertoldnak egy kissé könnyebb sorsot eredményezett, mintha nem tévedtek volna, de azért az mégis csak eléggé szomorúan alakult.

Márta asszony ágynak esett, megviselte a dolog. Ez pedig igen nagy valami kellett legyen, mert parasztember, s főleg parasztaasszony akkoriban inkább csak akkor feküdt le, ha a halálán volt. De Ferenc uram is idegesen járt-kelt. Neki főképpen az országban érlelődő változások okoztak gondot, a visszatérő motívummal, hogy: „miből fogunk élni?”

Mindezeknek együttesen az lett a következménye, hogy Márta asszony január végén meg is halt. Gardó uram aztán attól fogva maga is inkább csak tengett-lengett. Egyedül Margitka volt nyugodt a maga csendes módján. Ez persze belülről jövő nyugalom volt, és nem a külső körülmények engedték meg neki.

Bertoldról semmi hír nem jött. Ez is várható volt akkoriban. Aki az éppen felfelé ívelő hatalmi gépezet markába került, azt akár halottnak is lehetett tekinteni.

Február közepén váratlan látogató érkezett egy idősebb férfi személyében.

- Lajos bácsi! - repesett feléje Margit.

És tényleg, ritkán látott ismerősük, Igor Lajos jött el hozzájuk szorult helyzetükbe.

A vendég először Ferenc urammal zárkózott be a nagyszobába egy jó órára. Amikor kijöttek, mindkettőjük arcán megnyugvás tükröződött. Bár ezt nyugodtan lehetett volna bele-nyugvásnak is nevezni. Azután Margitnak simogatta meg az arcát.

- Na, te szegény! Férfed, az nincs. De gyermeked már lesz. - Nagyot sóhajtott is hozzá, majd hozzátette: - Ebben a mostani világban ez sajnos elképzelhető. De éppen ezért mindenképpen melléd kell álljunk. Persze, amennyire lehet. Mindenképpen nyugodj meg! Bertold nem az az ordenáré bűnöző, aminek be akarják állítani. És az is biztos, hogy feleségül akart téged venni. Csakhogy arról most már szó sem lehet. Öt évre ítélték. És azt is ki tudja, milyen ember lesz majd az, aki a börtönből kijön? Hát majd kénytelen lesz munkát vállalni. Meglátjuk, hogy mit tehetsz. Valahogy csak lesz...

És így született meg Káli Bertalan, aki a keresztségben azt a nevet kapta, amellyel hétszáz évvel azelőtt a családja karrierje elindult. Ekkor Gardó Margit már V.-ben élt és a vegyigyárban dolgozott. Gardó Ferenc ezután még elég sok évet élt, majd megtért a feleségéhez.

A nagymama meséi mindig érdekesek szoktak lenni. Különösen akkor, ha a nagymama emellett még különleges tehetséggel is bír a meséléshez. Csaba⁴ pedig éppen abban a korban volt, amikor a gyermek az ilyen, életből vett mesékre figyel szívesen.

- Lili nének akár szerencséje is lehetett volna. Képzeld, még egy török kérője is akadt. Egy katonatiszt. Musztafa Kemál. Ez volt a neve. De Lili néni nem ment hozzá, mert attól félt, hogy majd bedugja valami hárembe és soha ki nem jöhet belőle.

- És Káli Botond?

- Ő bankigazgató volt. Rendes ember, de gyenge. Ezért aztán a gyermekeikkel se volt szerencsájuk. A lányukat, Hédit egy cigányprimáshoz adták. Meg is betegedett. Meg is halt fiatalon, tüdővészben. És Bertold? Ő meg ellopta a bank pénzét, el is fogták. Le is ült öt évet. Az apja meg meghalt egy szívrohamban. Pedig nagyon rendes régi család. Még Zsigmond király idejében kapták a nemességet. Az őse az egyik pokoljárót kísérte.

- Pokoljárót?

- Igen. A magyar pokoljárók hárman vagy négyen voltak. Közülük a leghíresebb Tari Lőrinc volt a Zsigmond király idejében. Na ezt kísérte el az útjára az első Káli. Bertalan. Azóta a családjukban minden fiúgyermek neve B betűvel kezdődik.

- Bertold nem nősült meg?

- Nem. Soha. Nagyapádnak az volt a véleménye, hogy a saját szerencsétlenségét ne ossza meg egy nővel. Most meg pár éve csinált egy gyereket. A nagyapa volt vincellére lányának. Már csak ezért sem akartuk, hogy szerencsétlenné tegye. Dolgozott valahol, valami hátramosztói állásban, miután kiszabadult. De ott sem volt szerencséje. Valami lopás történt a raktárból, s az, aki tette, rákente az egészet. Menekülnie kellett, mert azt mondták neki, hogy börtönviselt lévén, úgyse hinne neki senki. Még a lopott holmi egy részét is rábízták. Persze, fenyegetéssel. Az a mamlasz meg vitte magával, ahelyett, hogy eldobta volna. Még kulcsa se volt a ládához. Bár lehet, hogy az volt a szerencséje, hogy vitte. Így legalább kevesebbet kapott.

- Mégis, mennyit?

- Megint öt évet.

- És a gyermek?

- Ő még kicsi. Vagy hat éves lehet. Az anyjával van. Ő is dolgozik. Mármint az anyja. Egy vegyigyárban.

A természet rendje pedig az, hogy a gyermekek általában felnőnek. A kis Berciből is Bertalan lett tizenöt éves korára. Az pedig érdekes kor. Ilyenkor a kisfiúk nagyfiúnak érzik magukat. Minden kezdi érdekelni őket, s persze a sokféle „minden” között a lányok is. Ekkor már valamelyes tapasztalata is volt e téren a mi kis hősünknek. Na persze nagyon ártatlan tapasztalat volt még az, egy szomszédban lakó srácnak köszönhetette. A szomszédnak mostoha- anyja volt, s ehhez mérten mostoha rokonai is. - Ördög tudja, mi a neve a rokonság ilyen

⁴ Itt természetesen az idősebb Csabáról van szó, nekem nagybátyámról.

fokának, de nem is lényeges. - No, hát a szomszédot (nem tőszomszéd volt, csak a szomszéd utcában lakott) egy ilyen alig-alig rokon kislány rokon látogatta meg, Bukarestből. Mivel pedig a srác utálta a mostohaanyját - érdekes dolog, hogy mindenki, vagy majdnem mindenki utálni szokta -, hát ezt az érzést átszármasztotta a kis rokon, tizennégy éves bukaresti lányra is. Nem is nevezte másképp, csak úgy, hogy a „kis dög”. Merthogy a „nagy dög” természetesen a mostohamama volt.

Viszont, érzés ide, vagy oda, azért a vendéget szórakoztatni illik. Hát áthívta Bertalan, hogy kezdjen vele valamit az alatt a még három nap alatt, amit Adriana (ez volt a neve a bukaresti vendégnek, aki ráadásul nem is volt csúnya) még V.-ben szándékozott tölteni.

Nos, hogy mit tud kezdeni egy tizennégy éves fiú egy ugyanolyan korú lánnyal, ha az teljesen felügyelet nélkül van két napig, az a világon mindenütt egyértelmű. Annyi mindenesetre biztos, hogy a két nap eltelte után még sajnálták is, hogy közékük tolakodik az a hatszázötven kilométer.

Így szerzett tehát Berci némi tapasztalatot a nők terén, s így ment nyolcadik osztályba, miután megválasztotta, hogy a nagyváros melyik iskolájában folytassa a tanulást. Az édesanyja ebben nem befolyásolta, és általában is sok mindent ráhagyott. Bertalan komoly fiú volt, mint az árva gyerekek általában, nem élt vissza az anyai engedékenységgel.

Maga az iskolaválasztás pedig a következőképpen történt:

Volt neki már az általános iskolában két jó barátja, akikkel az iskolai jövőt is együtt képzeltek el. Bekeháti Miklós pedig éppen akkoriban nagyon szerelmes volt egy osztálytársnőjükhöz. Mivel pedig az osztálytársnő az akkori hármaskörű középiskolába felvételizett, hát oda ment Miki is. Ha Miki odament, akkor odament Kovács János is. És ha már mindketten odamentek, hát Bercinek sem maradt más, mint odamenni.

És ekkor már természetesen nagy fiúnak számította magát. Persze, a barátai is. Értelmes társaságba kerültek, minden érdekelte őket, úgy eltelt az első év, mintha nem is lett volna. Ebben az évben határozta el magát Berci, hogy író lesz. Ez az elhatározás két forrásból táplálkozott. Egyrészt, az a hölgy, aki a magyar irodalmat tanította nekik, rendkívül művelt, jó tanár volt, másrészt, neki magának is lettek persze kisebb sikerei, írásokkal, szavalóversenyeken.

A lányokra kevesebbet gondolt ekkoriban. Igaz, volt egy osztálytársnő, aki tetszett neki, nagy szemei voltak, és szép hosszú fekete haja, de ez inkább esztétikai élvezetet jelentett, mint a közeledés vágyát. Különböző is, a szép osztálytársnőt igen éles nyelvvel áldotta meg az Isten. Ildinek hívták egyébként. Berci úgy érezte, hogy nagyon szép, még Boros Csillánál is szebb. Boros Csilla volt ugyanis elismerten a legszebb lány a suliban. Igaz, ő nagyobb volt, akkor volt utolsó éves, amikor Berci a középiskolát elkezdte. No, hát őrá még ábrándozni se volt érdemes. Hanem az az Ildi... De a gondolat is annyiban maradt. Igaz, sokat beszélgettek, veszekedtek is néha, amely alkalmakkor is mindig Ildi maradt a győztes a porondon, az előbb említett éles nyelvének köszönhetően. No meg azért is, mert Bertalan barátunk alapján véve csendes, szerény srác volt. Meg aztán barátok közt jól elfoglalta magát, olyankor megnyílt a kommunikációs készsége is.

Új év, új érdekességek. A következő osztályban több dolog is megragadta a Berci figyelmét. Barátja, Bekeháti Miklós a fizika felé fordította a barátját is, mivel ő maga vegyész akart lenni. Maga Bertalan a kémiát nem tekintette olyanvalaminek, ami a fantáziájának szárnyakat adhat. Tantárgy, meg kell tanulni. De a fizika, a világ megmagyarázásának mítosza, az anyagi világ keletkezése, az egészen más volt. Erről vitatkoztak hazafelé az úton, miközben Miklós őt kísérte haza, aztán, hogy hazaérve még nem végeztek a vitatémával, hát ő kísérte haza Miklóst. Sokszor megesett ez.

A csillogó intelligenciájú magyartanár nő eltűnt valahol a süllyesztőben, nem lehetett tudni, hová. Aki helyette jött, fiatal volt, de száraz és unalmas. A biológia volt még olyasmi, amit élvezett, de hát ki tanul biológiát? Azt egyszer meghallgatta az ember az órán és aztán már tudta.

És új tantárgy is jött, s a tanítására új tanár. Ez is nő volt és szintén fiatal. Az új tantárgyat úgy nevezték, politikai gazdaságtan. Az új tanár nő egyszerre volt szigorú és okos is. És még egy tulajdonságát fedezte fel Berci hamarosan.

- Na, gyerekek - szokása volt Kati néninek, hogy őket gyerekeknek nevezze, bár ő maga is fiatal volt még - na, gyerekek, ma arról fogunk tanulni, hogy a proletariátus lesz a kapitalizmus sírásója!

A tizenöt éves fiatalok egyikének sem volt a leghalványabb fogalma sem arról, hogy milyen is lehet az, hogy kapitalizmus. De Bertalannak, és a mellette ülő Miklósnak teljesen egyszerre jutott eszébe a közmondás, mely szerint: „aki másnak vermet ás, maga esik bele”. El is kezdtek egyszerre, hangosan nevetni. Fojtották volna magukba szívesen, de nem sikerült.

- Bekeháti és Káli, menjenek ki az osztályból! És holnapra küldjék fel az édesanyjukat, hogy beszélgessek velük!

Na, ez kemény volt. A szegény Gardó Margitnak más se hiányzott volna. Ekkor már rég nem volt szép és kíváncsú paraszt menyecske. A nehéz munka elvette a szépségét, a gyárban mindennap belehelt sav tönkretette az orrnyálkahártyáját. Képezni magát - erre sohasem volt lehetősége. Hát csak élt valahogy, félig egészségesen, félig betegen, mindenkinen támadót, potenciális ellenséget gyanítva, olyat, aki az ő kicsinyke megmaradt darab kenyérére tör.

Hazafelé menet nem a kozmogónia volt a beszéd téma. Nem is volt beszéd téma, csak mentek csendesen, magukba, a gondolataikba mélyedve. Aztán egyszer csak úgy tűnt, hogy Miklós valamiféle elhatározásra jutott.

- Te csak ne küldj fel senkit, kérlek! Hagyd, hogy én intézzem el a dolgot! Ha nem sikerül, akkor még mindig megtehetjük, amit ma kellene.

A leendő kémikusnak alighanem ugyanaz járhatott az eszében, mint a barátjának. De akár így volt, akár nem, másnap a nagyszünetben Bekeháti László alezredes egymaga ment fel az iskolába, mindkét család nevében. Hogyan, mit, miről beszélgettek, azt soha nem lehetett megtudni, nem is merték volna kérdezni, de tény, hogy ezt az incidenst többé soha senki nem emlegette.

„Hát ilyen ez a nő” gondolták magukban mindketten, anélkül, hogy akár egyetlen szót is szóltak volna róla. Ez eset után Kati néni általában rendkívül tisztelte Bekeháti Miklóst, miért, miért nem, nem tudni. Káli Bertalanhoz meg sehogy sem viszonyult. Sem jól, sem rosszul. Csak jóval később tudta meg a fiú, hogy azért bizony alaposan utánanézett annak, hogy ki fia-borja is ő.

Emellett az eset mellett csak mint mulatságos epizód állt az a történetke, ami az új magyartanár nővel esett meg egyszer.

Amióta világ a világ, a diákok azóta teszik meg, hogy nem figyelnek órákon. A mi fiataljaink esetében ez a levelezésben nyilvánult meg. Kis papírfecnikre írtak rövid üzeneteket, s azt kézről kézre adva juttatták el a címzetthez és vissza. Történt pedig egyszer, hogy valami olyan is volt arra a darab papírra írva, ami aztán végképp nem volt tanár szeme elé való. Még kevésbé női szem elé. Hát persze, hogy éppen a Berci kezében látták meg valahogy.

- Káli fiam! Álljon csak fel! Mi van a kezében?

- Kis papírka.

- Na, adja csak ide.

Szegény Bertalan mit tehetett kínjában? Kissé összesodorta a kezében tartott papírdarabot, gyorsan a szájába vette és a biztonság kedvéért ott a nagy plénum előtt egyből le is nyelte.

Hogy az esetnek egyáltalán semmi következménye nem lett, akkor kezdte a két fiú ezt a tanárnőt becsülni. Bizony sokszor megtörtént ezután, hogy estefelé hármásban sétáltak a v.-i főutcán, kedvenc témáik egyikéről beszélgetve. És ez a furcsa barátság két fiatal srác és egy csúnyácska nő között egész az érettségiig kitartott. Még akkor is csak a távolság szüntette meg, és az, hogy a hölgy férjhez ment egy rajztanárhoz és külföldre költöztek. A fiúk nem örültek ennek, nem nagyon szerették ezt a rajztanárt, aki a barátjukat, mert szinte férfiszámba vették Ancsurit (így nevezték egymás között) elviszi tőlük. Ilyen a diák. Örökké szerelmes, de azt már sokkal nehezebben érti meg, hogy másnak is van joga rajta kívül ehhez az érzéshez.

Az érettségiig azonban még sok volt ekkor és a furcsa barátság javában tartott. Mindent összegezve, a mi fiaink jó évet zártak. Jól is érezték magukat, és amikor a nyári vakáció előtt felvetődött a lehetőség, hogy a nyár folyamán elmehessenek egy hosszabb kirándulásra az iskolával, egészen természetes módon testületileg jelentkeztek. Vagyis mind a hárman, mert Kováts Jancsi is velük tartott.

Hanem a Berci számára majdnem fordítva ütött ki a nyári szabadság. Az történt ugyanis, hogy a kérdéses napon, már útra készen jelentkezve a sulis előtt, rá kellett jönnie, hogy nincs a listán. Miért nincs? Senki se tudta. Csak nincs. És ki írta meg a listát? Ancsuri. A fiatal tanárnő olyan fehér lett hirtelenében, hogy attól kellett tartani, menten összeesik. Nézte a listát, próbált a Berci szemébe nézni, de nem sikerült. Próbált a Miklós szemébe nézni, de az sem sikerült. Majd nagy lassan, felocsúdva, végre oda is tudott figyelni a listára.

- De hiszen ezt nem én írtam! Én respektáltam az ábécé sorrendet! Ez meg... részben olyan, de itt például az A és a B betű után a V következik. És a szám sem egyezik. Harminchat sorszám van, de az összesítésnél csak harmincöt jön ki!

A helyzetet a matektanár oldotta meg. És még azután is hányszor még... Ő is a fiatal tanárok közül való volt, egy korosztály Ancsurival meg Demján Katalinnal. Csakhogy ő gyakorlatias elme volt.

- Nincs a listán? Hát vezessük fel rá! Úgyis eggyel kevesebb jött ki, mint amennyi sorszám van. - Aztán két-három percre félrehívta Ancsurit. A mondottak hatására az még jobban el-sápadt. Csak ennyit tudott kinyögni: - Ez nem lehet igaz. Én nem megyek! Pedig nagyon szerettem volna menni, de így?

- Ne bolondozz Ancsuri! - válaszolta a matekos. - Azt akarod, hogy az a gyalázatos diadalt üljön? És azonkívül is: Megígérted, hogy vigyázol a lányokra.

Mindebből a fiúk részben nem tudtak, részben pedig nem értettek semmit. Csak sajnálták a barátjukat, s örültek a Gyuri bácsi - ez volt a matektanár beceneve - huszárvágásának.

A kirándulás egyébként amilyen nyögvenyelősen indult, végül éppen olyan jól sikerült. Azzal kezdődött, hogy Bertalan szembesült a ténnyel, miszerint Kiss Ildi nem más, mint az Ancsuri három unokahúga közül az egyik. Bár amilyen szép kislány volt, több fiatalember is legyeskedett körülötte. Az egyik osztálytárssal szabályosan meg is kellett érte küzdeni. A Gyuri bácsi felügyelete alatt birkóztak érte a Cserna partján. Persze a matektanár nem tudta, hogy voltaképpen min is folyik a disputa. Nem tudta, vagy legalább is nem mutatta, hogy tudná. Utóbb persze kiderült, hogy igen sok mindent tudott ő arról, ami a diákjai között és a diákjaival történik. Csakhogy erről nem beszélt. Általában az ilyen kirándulásokon sokkal inkább mint egy idősebb barát viselkedett, nem pedig mint a tanáruk. Csak jóval később, sok év után tudták meg azok, akik valamilyen módon érdemeseknek bizonyultak rá, hogy ez a vonása

egészen különösen jó tanárt csinált belőle. És ötven évvel később, bizony már mindössze egy évvel a halála előtt egy nívós matematikai díjat is elneveztek róla.

Ekkor azonban még senki nem gondolt a sokkal későbbiekre. Mire az egész kirándulás lecsengett, a mi Bertalanunk is eléggé közel került Ildihez, annyira, hogy később, már a következő iskolai év elején néhányszor találkozgattak is. Az idők hideg szele azonban elfújta később ezeket a találkozásokat.

Új év, új érdeklődés. Az első hetekben úgy tűnt, hogy a diákok lassan megbékültek a Demján Katalin stílusával, modorával. Némelyek, mint a nagy csavargó, Bödönös Laci, még éppenséggel hálásak is voltak neki. Ezeket, ha elég intelligensnek bizonyultak, minden rossz tulajdonságuk mellett felkarolta, segített nekik elvégezni az iskolát. És tényleg, Bödönös László később író lett. Igaz, még később el is ment az országból. Alighanem az a vélemény alakult ki benne, hogy talán mégsem az a minden ideológiák Csimborasszója, amit Demján Kati tanít nekik. Bekeháti Miklós is megszeliődött. Valami nézeteltérése támadt egy leánykával, s Kati annak a nézeteltérésnek a megítélésével mellé állt.

Ekkor már alig volt valaki az iskolában, aki meg merte volna vétózni a Demján Kati véleményét. Ő volt a párttitkár, a szava ölt és életet adott. Az igazgató eleinte megpróbált maga dönteni a vitás kérdésekben, de hamar belátta, hogy jobban jár, ha nem teszi. Később aztán ivásra adta a fejét. Nem ő volt az első és az utolsó sem, akinek a karrierje egy párttitkár miatt tört kettébe.

Bertalan azonban makacsul még most sem szerette a párttitkár-istenasszonyt. Igaz, nem is figyelt különösebben rá. Voltaképpen boldog volt Ildivel, s ettől az egész életet szépek találta. Mit neki Demján Katalin...

Aztán elmúlt az első hónap és egy délelőtti tíz óra körül megszakították a tanítást. Küldönc ment minden osztályba, hogy azonnal mindenki vonuljon be a díszterembe. Jó zsúfoltság lett ott. Eleinte nem is tudta senki, hogy mit is akarnak tőlük.

Aztán a jobb időket megélt színpadon széthúzták a függönyt, s láthatóvá váltak azok, akik ott voltak. Négy fiú volt ott, nagyobbak, alighanem végzősök. Mindegyik mellett két milicista. És megkezdődött az a tárgyalás, amit sokan egész életükben nem felejtettek el. Mások viszont éppen ellenkezően, igyekeztek minél hamarabb elfelejteni. Némelyiknek sikerült is.

- ...És elvtársak, ezek azok az elvetemült gazemberek, akiknek volt bőr a képükön a saját népük, szocialista vívmányaink ellen fordulni! - Csak ezt az egy mondatot idéztem abból a körülbelül háromnegyed órás beszédből, amelyet a mindenható párttitkárnő tartott. De ilyen volt az egész. Felszólalt még a bíró, aki az ügyet tárgyalta, az ügyész, aki a vádat képviselte, és az utolsó szó jogán felszólították, hogy a vádlottak közül is mondjon valaki valamit a védelmére.

A tizennyolc éves nagy fiú sírva mondta el a három mondatnyi engedélyezett beszédet, amire Demján Katalin azonnal le is csapott. Nem idézem most azt a dühtől eltorzult rikácsolást, amit a száján kilövellt. De ez a „hozzászólás” volt az, amelynek ideje alatt Berci egy nagy koppantást hallott. A Kiss Ildi addig enyhe szívelégtelensége akkor dekompenzálódott.

- Igen? Elájult? Nagyon jól van! Szégyenében! És tegyen is mindenki így, aki akár csak ismerte is ezeket a gyalázatosokat! - jött az azonnali reakció.

Berci a továbbiakban már nem tudott figyelni. Szerencséjére. Voltaképpen nem is értette az egészet. Hogy miért kellett idehozni ezeket a vadidegen fiúkat? Miért nem a saját iskolájukban ítélték el őket, ha már meg kellett tenni? De még ez sem túlságosan érdekelte. Csak Ildire tudott gondolni. Mi lehet vele?

Amikor visszamentek az osztályba, Ildi már nem ment velük. Berci arra gondolt, hogy valószínűleg a betegszobában lehet. Szünetben utánament. Ott is volt. De csak ült, sápadtan, magába roskadva, és amikor Bertalan nagy akadozva valami vigasztalót akart neki mondani, csak annyit mondott: „Kérlek, hagyjál!”

Egy jó hétnek kellett elmúlnia ahhoz, hogy a történetről legalább nagyjából fellebbenjen a függöny. Ezen a héten nem voltak közös séták, hazakísérgetések. Úgy látszik, mindenkinek szüksége volt arra, hogy nyalogassa a sebeit. Egy jó hét után aztán valahogy mégis megtört a jég, ha nem is úgy, ahogy a fiú szeretne volna. Mert Ildi azután se volt hajlandó szóba állni vele, de egy alkalommal, a heti tömegsport nap után este, Ancsuri előkerült és az úton hazafelé elmondott egy pár dolgot, amit szerinte jobb volt, ha tudnak.

- Látom, srácok, hogy egy kissé meg vagytok zavarodva. Néhány héttel ezelőtt még ha nem is szerettétek túlságosan Demján Katit, de legalább elfogadtátok. Úgy, mint tanárt. Na, hát közlöm veletek, ha még eddig nem tudtátok volna, hogy nem mind arany, ami fénylik. Bizony, ennek a hölgynek ez az igazi arca, amit azon a gyűlésen láttatok. És néha azóta is felcsillan. Feketén csillan. És hát ez végeredményben még csak az egyik arca. Az elviselhetőbb.

Neked Miklós nincs félnivalód, mert téged respektál. Az apád miatt. Mert tudjátok meg, hogy az ilyen emberfajta gyáva. Az erősebb előtt csúszik-mászik. De ha olyanra talál, akit támadhatónak gyanít, azt könyörtelenül eltapossa. Ráadásul még nyakon is önti holmi munkásmozgalmi szósszal. Mármint a saját ténykedését, nem az illetőt. Neked, Bertalan, például sokkal jobb, ha tartasz tőle. Sok mindent kiderített már eddig is rólad. Az apádról például.

- De hát én nem is ismerem az apámat!

- Szerencsédre. Nem tudom, ki volt az a nagyon okos és jótét lélek, aki így intézte, de eddig ezzel szerencséd volt. De ez nem lesz mindig így. Előbb-utóbb, ha nem vigyázol, talál valami fogást rajtad. És akkor baj lehet. De még akkor is, ha nem talál. Végül is hazudni is tud az ilyen fajta ember, hát megkeserítheti a jövődet is. Ha lesz például életedben olyan helyzet, amiből egyenlő eséllyel jöhetsz ki győztesen és vesztesen is, és a második lehetőség válik valósággá, akkor gyaníthatod ennek a nőnek a kezét benne.

Én mindenesetre elhatároztam, hogy kiveszem Ildit ebből az iskolából. Tudom Berci, ez neked kellemetlen. De nincs mit tegyek. Ez képes lesz megölni, ha nem vigyázok. Tudod te egyáltalán, hogy mi ennek az egésznek a háttere?

A srácok csak a fejükkal intettek, hogy nem.

- Ildi, az én első unokatestvéremnek a kislánya, aki Élesden ügyvéd. De elég késői gyermek. Mivel sokáig nem lett gyermekük, hát kivettek az árvaházból egy kislányt. Igen ám, de tíz évre rá mégis megszületett Ildi. Na hát én leteszem itt most előttem a nagyesküt, hogy Károlyék soha semmi különbséget nem tettek a két leányka között. Testvéri féltékenység persze mindig is létezett, s létezni is fog, de arra, amit ez a nő művelt, ritkán van példa. Pedig, kétséges helyzetekben a két lány közül mindig neki adtak igazat. Ahogy ezt tisztességes szülők általában tenni szokták. De ennek a nőnek ez nem volt elég. Talán félt, talán a génjeiben volt a gonoszság, ott bántotta a kistestvérét, ahol érte. De nem ám nyíltan, ahogy az egymásra féltékeny testvérek szokták, hanem titokban, hátból. És esze persze van, ezt ti is láthattátok. Hát nem esett neki nehezére a jellemének megfelelő viselkedés, és mindezt úgy tenni, hogy vagy ne lássa meg senki, vagy ha mégis, akkor neki adjon igazat. Én kívülről jöttem, megláttam. Megvolt hozzá az „epikai távlatom”. De szegény Karcsi csak őrlődött. Amit tudtam, enyhítettem. Aztán Kati elment Moszkvába. Ti tudtátok, hogy ott végezte az egyetemet? Mégpedig kitűnően. Ott aztán megkapta a jellemére az utolsó simításokat. Ma már nem hiszem, hogy volna egyáltalán a környezetünkben valaki is, aki sikerrel harcolhatna ellene. Hát ezért veszem ki innét Ildit, és viszem el valahova. A szívelégtelenségével. Még

nektek sem mondom el, hogy hova. Persze mindent meg lehet tudni a világon, de kérlek, ne tegyétek! Berci, ezt főleg neked mondom. Te szereted, ugye?

Berci csak a fejével intett.

- Akkor meg kell értened. Olyan helyre viszem, ahol egy nagyon erős ember az igazgató. Aki senkitől se fél. Még tőle sem. Aztán majd meglátjuk, hogy melyik marad felül. Nekem Ildi a fontos.

Hát Ildi eltűnt. Bertalan - ígéretéhez híven - nem kérdezősködött arról, hogy hova is lett, de a második félétől kezdve már nem az ő iskolájukba járt, de még a városba sem. Igaz, mi se lett volna könnyebb, mint megkérni Bekeháti Miklóst, nézessen már utána az apjával, hogy hová lett, de a becsület az becsület, legalább is az volt még abban az időben. És abban az életkorban. A diákszív sebei különben is gyorsan behegednek. Pedig eleinte úgy tudnak fájni, hogy azt hiszi az ember, belepusztul, de egy idő után az életöszön úrrá lesz a lelki fájdalom fölött.

Pedig az új iskolai évben már Demján Katalin sem tanította őket. Elment tanítani az egyetemre, vagy ahogy a diákok (és egyes tanárok is) mondták: „elette a fene”. V.-ben akkor szervezték az egyetemet és egészen természetes volt, hogy egy olyan briliáns eszű nőt megkértek: tanítson ott. Nosza, fellélegeztek a mi ismerőseink. Hanem Ildi mégsem jött vissza. Ancsur alighanem élt a gyanúperrel, vagy hogy nem akarta a kislányt annyit rángatni egyik helyről a másikra. Az is lehet, hogy tudott, vagy sejtett valamit. No, amúgy is az utolsó iskolai év volt, mindenki már az azutáni időkre készült. Ritka volt az olyan határozatlan ember, mint Bertalan, aki még akkor sem volt igazán elhatározva, mi is legyen belőle. Végül, már egészen az év végén, a geológiát választotta, de aztán - nem jutott be. Jó jegyei voltak, de nem elég jók. És nem jutott eszébe régi tanárnőjének és barátjának a figyelmeztetése a kétesélyes helyzetekre vonatkozóan. Pedig nem ártott volna, ha eszébe jut. Végül is sok volt a jelentkező, és neki tényleg olyan jegyei voltak, amikkel éppen csak hogy, de nem jutott be. Igaz, ekkor meg az a régi iskolai kirándulás kellett volna, hogy az eszébe jusson, de az sem jutott. „Iuventus, ventus.”

Ehelyett elvitték katonának, Temesvárra.

„Az is jó” gondolta magában a vonaton, legalább addig sem az anyja nyakán kell élősködjön. „Majd egy év múlva!”

Nem érdemes részletezni azt, hogy mi is várt arra a fiúra, akit 1988 őszén éppen Temesvárra vittek két évre katonának.⁵ Aki érdeklődik, mindenki tudhatja. Na, ez aztán éppenséggel kétesélyes helyzet volt, vagyis azzá vált egy év múlva. Vagy belelő a forradalmi tömegbe, vagy öbelé lönek. Igaz, ezt a helyzetet már tényleg nem Demján Kati teremtette neki. Már csak azért sem, mert ő akkoriban a saját túlélésével volt elfoglalva.

Káli Bertalannak ebben az egyetlen esetben szerencséje volt. Igaz, ekkor már nem geológiára jelentkezett, hanem biológiára. „Ott valamivel kevesebb a jelentkező” gondolta magában. Igaza is lett. Így lett belőle Kolozsváron egyetemi polgár. Még abban is a szerencse kegyeltjének bizonyult, hogy nem maradt Temesváron. Mert ott bizony kegyetlen dolgok estek. Ezt később hallotta meg, volt bajtársaitól, akik nem voltak olyan szerencsések, hogy egyetemre jelentkezzenek. Akadt azok között olyan sok is, akit arra kényszerítettek, hogy a tömegbe lőjön, akadt, aki megtagadta, s ezért őt lőtte agyon a saját tisztje. Csak keveseknek volt olyan szerencséje, mint az ő volt századának, hogy a rendkívül tisztességes kapitányuk egyszerűen bezárta őket a körletbe a kritikus napokra, aztán se ki, se be. Nem is volt ennek a kapitánynak baja gyászjelentések írásával.

⁵ Kissé olyan ez a történet, mint az állatorvosi ló. Amennyiben ugyanis a benne levő események mind megtörténtek a valóságban, de az időt, éppen a terjengősség elkerülése végett, sűríteni kellett.

Az 1989-es, úgynevezett forradalom nem hozott azonnali változást az emberek életében, inkább csak káoszt és bizonytalanságot. A káosznak örültünk, annyira tele voltunk már a rendnek azzal a formájával, amelyet azelőtt kellett megismernünk. Később a saját kárunkon kellett megtanuljunk, hogy nem a rend a rossz, hanem annak csak a változások előtt megtapasztalt formája.

Gardó Margit ez idő tájt egyedül élt V. külvárosában, egy hatodik emeleti lakásban. A fia természetesen hiányzott neki, még hozzá nagyon, de mint sok mindenben átment - sok nyomorúságon leginkább - komoly nő, tudta, hogy a dolgoknak ez a rendje. Azt a négy évet pedig csak átvészeli valahogy.

Átvészelnivaló pedig akadt bőven. Ahogy az első, eufóriás idők elmúltak, a bűnözők - mert ők mindig a leginkább rugalmasak - megtanulták, hogy szabad a vásár. Rendőrség eleinte nem volt, később lett ugyan, de alig mertek kibújni az odúikból. Margit majdnem minden este látott valami érdekeset hatodik emeleti ablakából. Az ablak egy kevéssé forgalmas, de azért mégis csak főútra nézett. Hát voltak verekedések, leszámolások, egyszer éppen előtte késeltek meg egy középkorú férfit. Dehogy mert lármát csapni, vagy szólni a, Csipkerózsika-álmából éppen csak, hogy ébredező rendőrségnek. Ha azonmód megteszi, minden valószínűség szerint ő is kapott volna bőséggel.

Egy szomszédasszonyt, aki késő este a munkahelyéről ment haza, úgy összeverték, hogy kórházba került. Sohasem tudta meg senki, hogy kik is voltak.

Később aztán a verekedések ritkultak, s elkezdődtek a lövöldözések. Ha a „forradalom” idején nem volt lövöldözés a városban, nosza lett most. Az ablak alatt egy pékség volt, s a pékmester nappal is töltött pisztollyal járt, úgymond, a biztonsága érdekében.

És az a negyed még csak nem is számított a rossz hírű negyedek közé. Margit néha elgondolkozott azon, hogy az „olyan” negyedekben vajon milyen lehet az élet?

A lövöldözések ideje után a gyorsulási versenyek következtek, azután pedig a kutyaviadatok. De időközben végre eltelt a nagyon hosszú négy év, és Bertalan hazakerült.

Na, örültek egymásnak, anya és fia. Akkor most állást kéne szerezni. Bertalan nagyon jó eredménnyel végezte az egyetemet, jó esélye volt arra, hogy valami jó állást kaphat. Nem is várt sokat, mindössze néhány hetet, s elment a tanfelügyelőségre. A helyettes főtanfelügyelőhöz irányították, s meglepetéssel tapasztalta, hogy a tanfelügyelői székben nem más ül, mint Demján Katalin.

- Bodor Katalin - igazította ki a nő. - Időközben elváltam Demján Titusztól, és most megint a lánykori nevemen élek.

Bertalan nem mondta el az anyjának, hogy a tanfelügyelőségen kivel találkozott. Csak annyit mondott, hogy állás vagy nincs, vagy pedig ami van, hát az vidéken van. Sőt, nagyon vidéken.

Voltaképpen egy faluban volt a felkínált állás, amely falu Hollóhegy községhez tartozott, de a község központjától elég messze volt. Miklósfalva, ez volt a neve, elég szép, rendezett falunak tűnt, bár egy hátránya mindenképpen volt: egyre gyérült a lakossága. Házak álltak üresen, s kérdés volt, hogy meddig tudja eltartani a hétosztályos iskolát.

Azért Berci elment édesanyjával együtt abba a faluba, szétnézni. Még tetszett is nekik az a falu. Az iskola igazgatója egy középkorú tanítónő volt, egy buszsofőr felesége. Szép nagyranőtt lányuk is volt nekik, bár egy kissé pattanásos arcú. Ekkor már Margit olyan szemmel méregette a környezetében található ifjú hölgyeket, hogy melyik lenne leginkább megfelelő a fiának feleség gyanánt. Hát ez az Enikő megfelelőnek látszott.

„Nahát lehet, hogy az a nő tulajdonképpen ki akart tolni Bertalannal, de ezúttal a dolog fordítva sült el!” nyugtázta magában Margit elégedetten.

Hazamentek, megbeszélték otthon a lehetőségeket, jó és rossz oldalukról egyaránt, és úgy döntöttek, elfogadják az állást. Most már csak az volt a kérdés, hogy lakást béreljenek-e, vagy pedig megvegyenek egy üresen álló házat? Az utóbbi mellett döntöttek. A házak olcsók voltak a faluban, és ha eladják a v.-i kétszobás lakást, abból még maradhatott is egy kicsi. Az adásvételhez az igazgatónő segítségét is kérték, amit az azzal hálált meg, hogy egy valóban szép, sőt elég nagyocská házat szerzett nekik, amihez még egy kis föld is tartozott. Na, nem nagy, inkább konyhakert, de a szükséges zöldséget, miegymást megtermi majd, ha komolyan veszik. Persze, Margit fel kellett adja az állását a vegyigyárban, amiért enyhén hülyének nézték a munkatársai, hogy a biztosat a bizonytalanért feladja. De Margit tudta, mit csinál.

Miklósfalva délkeleti irányban volt Hollóhegytől. Holott északra már magasabb dombok, távolabb hegyek is magasodtak, de dél és főleg délnyugat felé enyhe, lankás dombok tartoztak hozzá. A hegy felé eső részen, de még a lankáson is erdő volt, a hajdani Igfon erdőnek a csökött maradéka, ami főleg azért volt jó, mert tűzifára általában nem volt gond. És még volt egy jó dolog abban, hogy épp ez a falu jutott nekik. Hollóhegyen lakott a nagybácsi, Igor Lajos családja, igaz, az öreg már meghalt ekkorra, de a fia, s főleg az unoka, gyakran előfordult arrafelé. Nem is adták el a házat az öregek kihaltával, hanem megtartották hétvégi háznak. Nos hát valamiféle rokon is létezett arrafelé, bár eleddig nem tartották a kapcsolatot, vagy inkább nagyon ritkán. De azért jó volt tudni, hogy ott vannak.

Azt mondani természetesen nem lehetett, hogy egy kezdő tanári fizetésből beköszöntött a jólét, de mivel úgy Margit, mint Bertalan meg tudta fogni a munka végét, a második évben már nem kellett nélkülözniük.

Ebben a második évben történt az, hogy valahol a szomszéd megyében, egy faluban meghalt öreg Gardó Ferenc. Egyedül élt már régen, s talán a hatvan év kommunizmus idején naponta nyelt lelki méreg miatt, vagy tán másképpen is úgy történt volna, de annyi a dolog, hogy rosszindulatú daganatok nőttek végig az emésztő rendszerében. A végén már se enni, se rendesen aludni nem tudott. Nappal még elvolt valahogy, hanem az éjszaka...

Margit természetesen mellette volt az utolsó időkben, de a mindig tevékeny embernek ez csak alig volt vigasztalás. Pedig néha még Igor Béla is eljött, noha ő szó szerint véve nem is volt rokon. És a kezelőorvosa természetesen Csaba volt, már amennyit egy háziorvos kezelni tud egy ilyen betegségen. Bár - végeredményben tud, mert kell neki tudnia. Ugyanis az a magas helyzet, hogy ha valaki megbetegszik, legelőször is a háziorvos kezeli. Aztán, ha a betegség olyan súlyos, hogy magasabb orvosi fórumokra van szükség, akkor a háziorvos elküldi specialistához, vagy egyenesen egy szakkórházba. Aztán, ha ott mégsem sikerülne meggyógyítani és a betegség már a mindennapi életet fenyegeti, akkor megint csak visszakerül a háziorvoshoz, hogy csináljon vele, amit tud. És az meg is teszi azt, hogy lehetőleg fájdalmai ne legyenek.

Hát így halt meg Gardó Ferenc. Nyugodt, békés halála lett volna, csak egy valami nem hagyta beletörődni az elkerülhetetlenbe.

Akkoriban zendített rá nagyobb hangerővel az új hatalom, hogy talán vissza kéne adni a földet azoknak az embereknek, akiktől annak idején a kommunizmus kezdeti éveiben elvették. Gardó Ferencnek pedig igencsak lett volna mit visszaadni. El is indította a visszakérvényezést, de már végigvinni nem volt ideje. Először Igor Csabát eskette meg, hogy halála után folytatni fogja ezt a processzust, de Csabának nem sok ideje volt rá. Margit viszont nő volt, és Ferenc uramnak erős meggyőződése volt, hogy egy nő nem tud elég kemény lenni az ilyen

dolgokban, s ezért ott tolnak majd ki vele, ahol nem szégyellik. Érdekes módon arra, hogy az unokája is felnőtt lett közben, vagy nem gondolt, vagy talán más sorsot szánt neki.

Bertalan maga sem tudott igazából dönteni, hogy belemenjen-e, vagy ne menjen bele abba a föld-visszaszerzési akcióba. Végül is a tanári munka - nem szokta még meg - éppen elég munkát adott neki. Azonkívül pedig ott volt a ház, amely évek óta lakatlan volt, úgy vették meg, és az a kis kert is, amit kaptak hozzá. Szóval, volt munka elég, nem hiányzott még hozzá az utazgatás is.

Tanárokat, főleg ha kezdők, ellenőrizni is szoktak, hozzá is kijött, még hozzá Bodor Kati személyesen. Egyelőre mindent rendben talált, egyrészt talán azért, mert nem is értett a biológiához, bár kinn volt a szakinspektor is, és ő is mindent rendben talált, másrészt meg azért is, mert Berci tényleg igyekezett mindent úgy csinálni, ahogy kell. Természetesen nem egyedül őt ellenőrizték, egy egész csapat szállta meg őket, s bizony volt olyan kolléga is, akinek a munkáját nem találták éppen olyan jónak, mint az övét.

Ekkor szerzett Berci egy újabb tapasztalatot. Bizony Bodor Kati keményen ivott. Illetve, hogy egész pontos legyenek, inkább itatták a kollégái. Aminek aztán az lett a vége, hogy amikor délután elindultak hazafelé, alig tudott beszállni az autóba. Bertalan megsajnálta. Volt amilyen volt, azért mégis ragyogóan jóeszü nő volt. Kár érte, ha így folytatja.

Máskor is jöttek még. Hollóhegy bortermelő vidék is volt, és ilyen inspekciók alkalmával nagy vendégségeket is szerveztek a kijött felügyelőknek, s a mi Bertalanunk rájött, hogy az a tanfelügyelőségi társaság voltaképpen nem más, mint piások gyülekezete. Igaz, a miklósfalvi emberek is fel-felöntöttek néha a garatra, de ez ritkábban történt meg. Majdnemhogy ritmusa volt. Csakis olyankor tették, amikor utána szabadnap következett, és nyugodtan lehetett másnaposan kornyadozni.

Néha az is megtörtént, hogy neki kellett bemenni V.-be. Egy ilyen alkalommal találkozott össze Ilonával. Az egyetemen már ismerték egymást, bár a nő idősebb volt egy kicsivel s két évvel fölötte is járt, de ő mindig csodálkozva nézte, olyan szép nő volt. Egyébként fizikát tanított az egyik v.-i iskolában. Az újratalálkozásból nagyon gyorsan bensőséges kapcsolat, majd házasság lett. Túlságosan is gyorsan. Ilona olyan megpróbáltatásokon, igazi kínzásokon ment keresztül a régi világban, amit sem magában feldolgozni, sem beszélni róla nem tudott. Nem is tartott a házasságuk egy félénél tovább, válás lett a vége. Pedig akkor már útban volt a kislányuk is. Mivel Ilona már a válás előtt különköltözött, Bertalan beleegyezett, hogy a kislány - akkor még nem tudta, lány lesz-e, vagy fiú - maradjon az anyjával. Éppen a megszületendő gyermekre való tekintettel a bíróság elhúzta volna a válási hercehurcát, de Ilonában olyan keménység volt, hogy annak a bírónak sem tudott ellenállni.

Margitnak ez az egész történet egyáltalán nem tetszett, de nem hagyta neki beleszólást.

Ilyen, s hasonló tapasztalatok után Berci arra a gondolatra jutott, hogy a házasság nem neki való. Pedig csak nem volt szerencséje. Annál inkább prosperált a kis kertjük. Biológus lévén, tudott a növényekről egy csomó dolgot, a kezeit pedig nem sajnálta a munkától. Mindez arra készítette, hogy próbálja meg a nagyapja elveszett földjét visszaszerezni. Még hozzá úgy próbálkozott, hogy nem is Szatmár megyében, hanem itt Miklósfalván legyen neki földje. Végül is meg lehetett tenni, egy kis veszteséggel járt ugyan, de talált egy földdarabot, éppen a kertjük meghosszabbításában, amire elcserélhette.

- És most mit akarsz csinálni vele? - kérdezte az anyja, amikor, voltaképpen elég hamar, a végére értek a hivatalos herce-hurcának.

- Nem tudom. Egyelőre várok - felelte a fiú őszintén. - Talán pár évig parlagon hagyom, amíg kiderül, hogy mit is lehet kezdeni az eddig meglevővel? Aztán majd meglátom. Volna egy pár ötletem...

Az „eddig meglevő” pedig igen jó eredményt hozott.

- Ketten biztos, hogy meg se tudjuk enni ezt a sokat - mondta Margit, és igaza volt. - Bertalan, értette is a dolgát, szerette is. Még egy kis fóliasátort is beállított a kicsi „rég” kertbe. Pedig az újjal nem foglalkozott. És még így is az történt, hogy Margit, hogy meg ne romoljon, a piacon értékesítette egy részét annak, ami termett. Pedig tett el bőven télre is, befőtteket, zöldséget, savanyúságot. Benne is feltámadt a paraszti vér.

- Most már azt kéne megtalálni, hogy hogyan értékesítsük a többletet - morfondírozott Bertalan magában. - Valami olyan helyre kellene elvinni, ahol nem terem meg. Egyrészt hegyek közé, de mégis nagyvárosba.

A vitát egy olyan fejlemény döntötte el, amire senki nem számíthatott, de azért mégis természetes volt.

Egy őszi napon ugyanis beállított Csaba. De nem egyedül, hozott magával valakit. A „valaki” alacsony, csúnya arcú ember volt. Bertalan sohasem látta. Csak Margit pislogott rá meghatottan:

- Bertold!

Igen. A megszenvedett, börtönviselt férfiú volt. Néhány perc után az is világos lett, hogy Csaba miért is hozta magával. Az üzem, amelyben dolgozott, bezárta kapuit, s így Bertold teljesen megélhetés nélkül maradt. Már elment volna akár éjjeliőrnek is, de olyanra se volt szükség sehol se. Ez alkalommal Bertold és Csaba rendre, egymás szájából véve ki a szót, elmesélték, hogyan is történt az a régi eset, aminek következtében az apa börtönbe jutott. Erről csak Igor Lajos tudott, aki jól tudott hallgatni is, csak nagyon későn, öreg korában mesélte el az unokájának, hogy ne múljon el vele együtt.

Kiderült, hogy akkor régen, a bankok államosítása után, maradt még valami követelése némely külföldi bankoknak azzal az intézettel szemben, amelyben a Káli család két generációja is dolgozott. Megvolt rá a fedezet is. No, a fedezetül szolgáló papírokat kellett volna az akkor még fiatal Bertoldnak eljuttatni a címzetthez úgy, hogy az a kommunisták kezébe ne kerüljön. Csakhogy akkor már az országban konszolidálódni kezdett a helyzet, hát elfogták. A két család felelős emberei úgy döntöttek, hogy jobb, ha inkább a lopás bűnét hagyják az ifjú Bertoldon rajta száradni, mint megkockáztatni egy „népellenes összeesküvés” vádját. Így öt évvel szabadult. Úgy ki tudja, mit varrtak volna rá. Arra sajnos nem számítottak, hogy gátlástalan emberek kihasználják a gyengeségét, megfenyegetik, s rákenik a saját bűnüket is. Végül talán még maga Bertold is elhitte, hogy nem ártatlan. Így került vissza, másodszor is, most már teljes egészében a más bűnéért.

A börtön - a bűnözők akadémiaja. Ezt mindenki tudja. Eleinte még az idős Lajos is (Káli Botond szívrohamot kapott a fia bebörtönzésének hallatán és meghalt) eltűnődött, hogy vajon mit tanul majd meg a fiatalember „odabent”, de végeredményben semmi különösebb ilyesmi nem történt. Ezzel szemben, mint minden olyan ember, akiről sokáig mások gondoskodnak, eléggé élehetlenné vált. És most ott állt, a kommunizmus múltával, egyedül, munka, megélhetés nélkül.

- Nincs mese! Apámnak itt kell maradnia velünk - jelentette ki Berci, és ezzel Margit is egyetértett. - És ezzel eldőlt a mi kérdésünk is. Akarok vagy nem, fel kell csapjak vállalkozónak ezzel a visszakapott földdarabbal!

A mezei munka azonban egész embert kíván. Nem volt mit tenni, abba kellett hagyni a tanítást. Nem örült neki, mert kicsi ugyan a tanári fizetés, de eddig a biztonságot jelentette. De hiába, hogy megoszlottak a szerepek, hogy Margit vállalta az értékesítést, hogy Bertold gondoskodott emberek felfogadásáról, amikor arra szükség volt - nagyon jól meg tudta ítélni egyetlen pillantásból, hogy ki mit ér, megtanulta „odabent” - de kellett valaki, aki az egészet összefogja, aki pontos, sőt sikerrel kecsegtető terveket készítsen.

Mármost; tanítson vagy vállalkozzon? Nehéz döntés volt, de mivel most már több emberről kellett gondoskodni, nem adódott választás.

- Hát akkor hogy legyen? - kérdezte Margit egy este.

- Egyelőre tanítok - szögezte le Berci. - Aztán majd, ha úgy látom, hogy nem megy, akkor lépek. Minden bizonnyal a tanítást kell abbahagyjam. Nem örülök neki, de így kell lennie. De húzom még, ameddig lehet.

Hát tavaszig lehetett. De akkor már anyagilag sem volt semmi értelme a maradásnak. Nehéz szívvel ugyan, de bement a tanfelügyelőségre bejelenteni.

Ott aztán az a meglepetés érte, hogy nem Bodor Kati ült a helyettesi székben. Meg is kérdezte, hol van?

- Hát maga jól el van maradva! - mondta neki a kolléga, akit ott talált. - Ő már a tél folyamán távozott.

- És mi lett vele? - kérdezte Bertalan. Kicsit rosszul esett neki, hogy a volt tanára csak úgy eltűnt. Nem szerette ugyan soha, de elismerte, hogy nagyon okos nő volt.

Ekkor aztán a kolléga elmondta, hogy biza, Katalin asszony tényleg ivásra adta a fejét. Ezt persze bagoly mondta a verébre, mert az egész ottani társaság ivott, mint a kefekötő. Hanem a nő, úgy látszik, az ital hatására olyasmiket tett, amit már mások is láttak, hát nem lehetett eltitkolni. Kitaláltak hát valamit, ami ürügyként szolgált arra, hogy letegyék. Végül is külföldön szerezte a diplomáját és úgy látszik, vagy nem honosította, vagy nem megfelelően. Hát elment.

- És most hol van?

- Nem tudom. Nem én intéztem a dolgot, hanem a másik helyettes.

Berci még megvárta, amíg a papírját megkapja, aztán ment. Szomorú volt kissé. Igaz, nem szerette Katit, éppen ellenkezőleg, de mégis csak ő volt, aki a régi dolgokra emlékeztette.

Most akkor képzeletben elkönyvelte magában, hogy a dolgok megváltoztak, s ő hiába keresné a múlt szereplőit, el kell fogadnia, hogy nincsenek. Szétszéledtek.

Egy könyvesboltban vékony kis könyv akadt a kezébe. Értekezés volt az idő természetéről, olyan vélemény, mely szerint éppen úgy, mint ahogy a tehetetlenség nem más, mint a nagyon távoli testek gravitációjának az együttes hatása, hát az idő is hasonlóan, az összes térben mozgó test mozgásának együttes hatása a térre. Bonyolult elemzés volt. Nézi, ki írta? Babay Ilona.

„Nahát, a volt feleségem!” Ettől még szomorúbb lett. „Úgy látszik, mindenki akkor lesz igazából felszabadult, amikor tőlem messze kerül!”

Akkor hát mi legyen? A termőföldben nem lehet csalódni! Amit beletesz az ember, az jön ki belőle! Ez is csak egy újabb indok volt arra, hogy ne foglalkozzon emberekkel, akik mindig meglepetést okozhatnak, hanem inkább azzal, amit maga választott magának, tudatosan.

És valóban, úgy tűnt, a föld meghálálja a belefektetett munkát. Az új, fiatal gazda kezdett karriert csinálni. Ehhez persze az is hozzájárult, hogy akkoriban kevés ember kezdte éppen-

séggel a gazdálkodáson. Később már nehezebb volt betörni, na de akkor már ismert volt a Káli Bertalan név, hát már csak a tehetetlenség is vitte volna előre. Bertalan természetesen okos volt, nem bízta a dolgot a tehetetlenségre, és különben is, szerette azt, amit csinál. Hát imitt-amott még megvett olcsón egy-egy kis darab parlag földet, némelyiket csak azért, hogy ami van, lehetőleg egy tagban legyen.

Mindent megtanult a gyakorlatban is, azon kívül, amit már az egyetemen megtanítottak neki. Kiütközött belőle a paraszti vér. Amit nem nagyon szeretett, azok a mind jobban elszaporodó papírok voltak. Néha már arra gondolt, tán jó lenne könyvelőt is tartani. „De nem!” rázta a fejét aztán. „Majd később, ha feltétlenül szükséges lesz!” Ember ugyanis volt a mindennapi munkára, szerzett az apja. Hogyan csinálta, hogyan nem, de mindig jó, szorgalmas embereket szerzett. Néha dűnnyögtek is a többi gazdák, de azzal maradtak. Mert ha megpróbálták átcsábítani valakit magukhoz, az vagy nem ment, vagy ha igen, hát akkor meg is változott. De nem előnyére.

„Biztos sokat fizet nekik!” dűnnyögtek akkor. De biza az sem volt igaz. Semmivel nem kaptak többet, mint a többiekéi.

Hát csak járogatott Bertalan, be a városba, már amikor kellett, hozta-vitte a papírokat. Ilyen engedély, olyan engedély, mint Ágnes asszony az Arany János versében, hogy biz’ sokszor nem is tudta, mi miért kell. De csak sóhajtott és csinálta tovább. Egy ilyen v.-i tartózkodás idején látta meg Bodor Katit. Egy főutcai ház első emeletén mosta az ablakot. Ő köszönt rá a fiatal gazdára.

- Szia! Hát te mit keresel itt? Ilyenkor!

Berci nem akart az utcán ordibálni, hívta, jöjjön le, s megbeszélük.

- Nem lehet, be kell fejeznem. De ha megvársz, beszélhetünk. Vagy még inkább gyere vissza.

Addig a pillanatig Bertalan azt gondolta, hogy ott lakik a nő, s a saját ablakát mossa. Ekkor döbbsen rá, hogy nem így van. Valami szánalom-féle hasított a mellébe, hogy lám, egy ilyen értékes ember, és nem jó másra, mint ablakot mosni...

Tán ez a felismerés is belejátszott abba, hogy egyből belement, jó, találkozzanak később. Mikor? Hát egy óra múlva.

Az a nő, aki egy óra múlva eléje jött, megint a nagyvárosi dáma volt, nem az a mezítlábas, felgyűrt szoknyájú cseléd lány, aki az ablakot mosta. „Ó, az a moszkvai sikk!” idézte Berci magában egy akkor divatos ismert sláger szövegét. De hangosan nem mondta, csak mosolygott.

- Hát igen, mosolyoghatsz! - reagált a nő. - Bizony, változnak az idők és mi is bennük.

- Na, távol álljon tőlem, hogy rajtad mosolyogjak! De azért tényleg szeretném tudni, hogy mi is történt veled? És hogy ilyen gyorsan?

- Na, hát, valakinek nem tetszettem. Sok valakinek. És a sok közül valaki vette is magának a fáradságot, hogy ott ártson, ahol tud. Tudod, rúgni lehet a döglött oroszlanba!

- Igen, ismerem a mondást, s a folytatását is - idézte. - „De nem vall egy római jellemre az, hogyha valaki meg is teszi”.

- Na! Egye fene! Ne beszéljünk rólam! Veled mi van? Te sem tanítasz már?

- Én sem. Kiütközött belőlem a paraszt vér. Gazdálkodom.

- Igen. Hallottam valamit. Tudok róla, csak nem egészen hittem el. Hiszen te nem vagy proskribálva.

- És te? Látod, ha akarom, ha nem, mindig a te sorsodhoz kanyarodunk vissza. De hiszen te az egyetemen is tanítottál...

- Ó igen. De az hamar véget ért. Egyszer csak azt mondták, hogy amit én tudok, az nem felel meg annak, amit ma kell tudni. No, ez még akár igaz is lehet.

- De hát neked, jól emlékszem? a kapitalizmus is a kisujjadban volt.

- Az igaz, de egyrészt az is változik az idővel, ám fontosabb a másik részt: hogy az, ami itt és most készül, jaj de nagyon készül, az nem kapitalizmus.

- Akkor mi?

- Szélhámosság. Valami... Balkán - és akkora lenézéssel a hangjában mondta ezt a „Balkán”-t, hogy Berci még megsajnálta.

- De hát valamit csak felajánlottak! Akkor, amikor a felügyelőségből kicseppentél. Szokás.

- Igen. Szokás volt. De, hogy ne legyek rosszindulatú, tényleg felajánlották nekem azt a falut, amit te is választottál. Miklósfalvát. Valamiféle mindenesi állást. Hát nem kellett.

- Kár. Nem olyan rossz hely az.

- Neked. De az én tapasztalatommal a hátam mögött...

- S akkor csak így? Alkalmi munkák?

- Nemigen van jobb. Vagy tudsz?

Bertalannak akkor eszébe jutott az, amiről épp a napokban beszélgetett a szüleivel.

- Idefigyelj! Könyvelni tudsz?

- Hogyne tudnék. Képzett közgazdász vagyok. Azt hiszed, hogy ott Moszkvában csak úgy, ingyen osztogatják a diplomákat?

- Ne vedd készpénznek, de kérlek, tényleg ne vedd, de lehet, hogy valóban tudok valamit. Mindenesetre az ablakmosásnál azért jobb.

A nő két kézzel ragadta meg a kezét. Mintha el se akarná engedni.

- Mi az? Kérlek, mondd!

- Ne haragudj, még nem tudom. Várj! Hol lehet téged elérni?

Kati megadott egy telefonszámot.

- De igazán! Hívj fel, ha van, ha nincs! Mennyi időbe telik?

Bertalan legszívesebben az mondta volna, hogy két órába, hiszen csak a szüleit kellett megkérdezze, de akkor nagyon átlátszó lett volna, hát azt mondta, másnapra megmondja.

Ezzel váltak el.

Talán valóban csak udvariasságból kérdezte meg Bertalan a szülei véleményét. Hiszen ekkorra már mindketten elismerték, hogy ő a vezető, ő ért legjobban a dolgokhoz. A vállalkozás prosperált, égett a munka a keze alatt.

Amikor tehát bejelentette, hogy talált egy könyvelőt, egyetlen kérdésük volt:

- Érti a dolgát?

- Nagyon is.

- És eljön neked könyvelőnek?

- Meg van szorulva.

Másnap tehát nyugodtan telefonálhatott Katinak, hogy elvileg megvan az állás.

- Ha becsapsz, magadat csapod be, mert akkor neked sem lesz állásod. Amint látod is, nem olyan könnyű mostanában állásba jutni. Bár azt hiszem, ha belejössz, más cégeket is vállalhatsz majd. Kicsi cég a miénk. Aztán majd még azt szeretném tudni, hogy hová vigyem a papírokat? Valami lakcímet nem ártana, ha adnál!

Különös módon a nő azt mondta, ha lehetséges, szívesebben költözne ki Miklósfalvára. Ezt Bertalan eleinte nem értette, csak akkor látta be az igazságát, amikor elment és megnézte, milyen körülmények között lakik a másik. Voltaképpen egy egész lakást sem bérelt, csak egy szobát egy tömbház nagyobb lakásában. Még bezárni se lehetett tisztességesen. No, ilyen helyre tényleg nem szívesen hozta volna a vállalkozása iratait.

Akkor hát lakást kell szerezni. Ez nem igazán gond, hisz a faluban még akkor is elég sok volt a lakatlan ház habár, amióta a Káliék vállalkozása elindult és sikeresnek is látszott, még visszaköltöztek egynéhányan. Főleg azok, akiket Bertold kiválasztott munkásoknak. Mert ez volt az egyik titka. Hogy aki beváltotta a reményt, azt máskor is hívta. Talán mégiscsak tanult valamit abban a börtönben. Ha mást nem, emberismeretet.

Lett volna hát lakás. De most meg Margit volt az, akinek véleménye lett. Talán régi-régi emlékek hatására? Nem tudható.

- És miért ne lakhatna itt? Nagy ez a ház hármunknak. Meg aztán ha, mint mondod, eddig is csak egy szobát bérelt, s az neki jó volt, akkor százszor jobb lesz neki itt nálunk. Legalább nem kell költenie a fizetéséből.

Amikor Bertalan elmondta Katinak a családi verdiktet, a nő beleegyezően bólintott. Még tán látszott is rajta, hogy örül a lakás ilyenformán való elrendezésének. Végül is az a ház tényleg nagy volt hármuknak.

- De gondold meg! Az csak falu. Még nem is község.

Kati a vállát vonogatta.

- Tudod, én már annyit laktam idegenek közt, hogy ismerőssel alighanem csak jobb lehet.

„Idegenek közt!” „Ildi!” nyilallott bele Bertalannak a mellkasába a fájdalom. „Vajon, mi lehet vele?”

De nem akarta megkérdezni. Éppen Katitól nem.

Aztán elmentek a kis „papucs dácsiával”, mert kénytelenségből egy ilyenfajta kocsit is kellett venni a gazdasághoz, persze - használtan, a Kati holmijáért. Biz’ az nem sok volt. Jószerével csak a ruhadarabjai, s pár személyes holmi.

Berci a fejét csóválta mindennek láttán. „Ehhez egy bicikli is elég lenne” gondolta, de őrizkedett a gondolatát kimondani.

Annak az évnek az ősze nagyon meleg volt. Emlékszem, október huszadikán még kint ültünk a hollóhegyi strandon és napoztunk. A hosszú, meleg nyár a mezei munkának is kedvezett. A Bertalanék gazdasága valósággal szárnyalt. Ebben a szárnyalásban egyébként Katinak is jókora része volt. Nagyon úgy tűnt, hogy határozottan érti a dolgát. Emellett maga járt mindennek utána. Annyit kért mindössze, hogy használhassa a kocsit. Ezt készséggel megszavazták neki, és látható módon sohasem élt vissza vele. Ami azt jelentette, hogy az elindulásától számított három óra múlva otthon volt, hogy órát lehetett volna igazítani utána.

Pedig általában még be is vásárolt. A családnak is, néha magának is. Igaz, nagy fizetést nem tudtak neki adni, de cserében ingyen lakott a többiekkel, és enni is azt ette, amit a többi.

Bertalan eleinte vizsla szemmel nézegette a pince kulcsát, de semmi jel nem mutatott arra, hogy erőt vett volna rajta a régi rossz szokás. Talán tényleg nem is volt soha iszákos, csak a tanfelügyelőségi társaság itatta, nem tudni miért, talán, hogy részegen lássák, s mulassanak rajta. Ki tudja, melyik gazembernek volt elszámolnivalója vele, amit ilyen ocsmány módon akart törleszteni. Erről igazából akkor lehetett meggyőződni, amikor valami ünnepség lévén, a család maga is megengedett magának egy pohár bort. Ilyenkor Kati is ivott velük, de csakis és pontosan annyit, mint Margit. Általában Margitot nagyon respektálta, valamiképpen példának tekintette.

A szép ruhákat viszont tényleg szerette. Ha látott a városban valami olyat, ami igazán tetszett neki, azt gondolkodás nélkül megvette magának, s szerette viselni is. Egyébként akkor is általában Margitot kérdezte meg, ha valami ruhafélét nézett ki magának. Néha Bercit. Bertoldot soha. Nyár volt, hosszú nyár, mindenki nekivetkőzött a mezei munkának, s amikor a könyvelés megengedte, Kati is. Általában nem húzta ki magát a közös munkából. De ha neki is vetkőzött, az a kevés is szép kellett legyen, ami rajta volt.

Margit vette észre először:

- Te Berci! Ez a Kati tetszeni akar neked.

- Ugyan már, édesanyám! Hisz' tíz évvel idősebb, mint én. Csal a szemed!

De az anyák szeme nem szokott csalni. Különösen nem, ha a fiukról van szó. Margitnak különösen kedves gondolata volt a Bertalan nőkhöz való viszonya. Ama rosszul végződött rövid házasság után aztán még inkább.

A munka azonban nem hagyott időt hosszas gondolkodásra. Jött az ősz és nem lehetett előre tudni, hogy szép lesz és hosszú, be kellett takarítani mindent. Mi, városi emberek néha azt hisszük, hogy az őszi betakarítással vége a mezőn a munkának, pedig dehogy. Igazából akkor kezdődik az, hogy mindent rendbe tenni, előkészíteni a gazdaságot arra, ami tavasszal következik. Ebbe az „előkészíteni”-be tartozik bele a mindenki által ismert őszi mélyszántás is, de mennyi minden még.

- Tetszeni akar neked ez a Kati! - tért vissza ősszel is Margit a vesszőparipájához.

De Bertalan megint csak egy kézlegyintéssel intézte el.

A mezőgazdaságban az az igazán szép, hogy bár tényleg sohasem vehet ki szabadságot az ember, de pontos munkaidő sincs. Nem szól a sziréna, és ha az embernek kedve van egy kissé kinyújtózkodni, hát tarthat egy félnap szünetet, ha akar. De akár reggeltől estig is. Legfeljebb kicsit jobban csipognak a csirkék, vagy bög a tehén.

Az október huszadika nagyon szép napnak ígérkezett, így hát a mi barátaink elhatározták, hogy bevonulnak testületileg Hollóhegyre strandolni. Igaz, Miklósfalván is volt egy nagyon szép kis melegvizes medence, de ez ünnepélyes alkalom volt, hát megadták a módját. Az ötlet onnan adódott, hogy ezen a napon Csabáék is Hollóhegyen voltak, s az unokatestvérek is találkozhattak ez alkalommal. El is időztek egész sötétedésig, akkor vonultak haza nagy zajosan. Még a vacsoránál is vidámkodtak, szóval jól érezték magukat.

A vacsora után Bertalannak eszébe jutott az, amit az édesanyja most már szinte állandóan hangsúlyozott. Valami ürüggyel bekopogtatott a Kati lakrészébe, tán kérdezni akart tőle valamit, amiket máskor is szokott néha. Kati már hálóingben volt, úgy állt ott a szoba közepén, mint egy fehér angyal. Bertalan, mintha csak félig véletlenül tenné, végigsimított az asszony meztelen karján. Ami azután történt, egyetlen pillanat műve volt. Szempillantásnál rövidebb

idő alatt hullott le Katiról a hálóing és ott állt előtte teljesen meztelenül, a negyven éves nő királyi szépségében. Sokan azt mondják, hogy egy nő negyven éves korában a legszebb. Én nem tudom, ez még igaz is lehet, de hogy Berci akkor biztosan ezt érezte, az szentigaz.

Akkor ott Bodor Kati a szeretője lett Káli Bertalannak...

Jóval később, már az ágyban, mondta neki becézgetve: „Már azt hittem, hogy sohasem teszed meg, kedves!”

Senkinek sem mondták, mégis mindenki tudta. Elég volt rájuk nézni, s látni azt a megváltozott viselkedést, amit egymással szemben tanúsítanak. Berci ugyan addig is mindig udvarias volt, s ezután is, Kati viszont egyenesen kivirágzott. Szemmel látható volt rajta, hogy mennyire elégedett. Igaz ugyan, hogy ha egészen őszinték akarunk lenni, Bertalanban mindenképpen maradt egy kis feszélyezettség vagy szégyenkezés, vagy mi, de hát ő úgy látszik, már csak ilyen volt. Bonyolult. Ahelyett, hogy felszabadult volna, inkább különlegesen tapintatos lett. Vagy hogy ez nála alaptermészet volt? Ki tudja, de talán nem is érdemes tudni.

Különben is, mivel kezdő gazdaság volt, hát őszre, télre is maradt elég megtenni való. Csak akkor szorultak be a szobába, amikor már mindent hó borított és kint semmit se lehetett tenni.

Azért lassan Kati is megváltozott valamennyire. Egyrészt magabiztosabb lett. Már nem volt olyan halk szavú, mint eleinte, hogy alig lehetett érteni a szavát. De például Margit csak örült ennek a változásnak. „Majd gatyába rázza az ő mamlasz fiát!” gondolta magában. Kati ezenkívül valahogy úgy tűnt, mintha jogot kezdene formálni Bertalanra. De hát Istenem! Melyik nő nem teszi... És végeredményben a tél ezzel el is telt. Tervezetéssel, az esélyek és a tenni-valók latolgatásával. Mivel az elmúlt év jól hozott a konyhára, megengedhették maguknak, hogy gépeket vegyenek. A kistraktorhoz mindenféle szerszámot, és - ezt most már feltétlenül szükséges volt, akkora volt a termés, hogy a „papucs” kezdett túl sokat fogyasztani, mivel állandóan úton volt - hát vettek még egy használt kisteherautót is.

Jött a tavasz is, és megint elkezdődött a munka neheze. Berci megint elől járt, reggeltől estig be sem jött a házba, Kati vitte utána az ebédet is. Ekkora igénybevételnek általában meg szokott lenni a hátulütője. Meg is lett.

Április tizenkettedike emlékezetes maradt mindnyájuk életében. Ekkor történt, hogy Bertalan reggel nem tudott felkelni. Eleinte csak valami meghatározhatatlan fájdalmat érzett a bal oldalán, de igazából nem tudta, hogy mi is lehetne. Máj nem lehet, az a másik oldalon van, így tudta. Hasnyálmirigy sem, az keresztbe fáj. A gyomor fennebb van, hát nem tudta. Hanem a fájdalom mind erősödött, egy félóra után a hideg verejték is kiverte, s a család akkor már látta, hogy ez több kettőnél. Itt a sürgősségre kell vinni, méghozzá nem a hollóhegyi kis kórházacskába, hanem V.-be. Sem Margit, sem Kati nem vállalta a fuvart, mindketten túl idegesek voltak, meg lassan is vezettek. És aztán Bertalan nem is tűrt meg magán semmiféle ruhát. Kérte ő az elnézést ezért, de látszott, hogy komoly a dolog. Nem volt mit tenni, mentőt kellett hívni.

- Na! Nincs is itt semmi különösebb baj! - nyugtatgatta a doki bácsi. Aki egyébként nagyjából egykorú lehetett a betegével. - Ez bizony úgy néz ki, egy kis túlterhelés. Sokat dolgozott mostanában, gazduram?

Berci bevallotta, hogy bizony sokat.

- Meg van valami, ami nyomasztja is? Nem hagyja nyugodni?

Berci ezt is bevallotta, hogy bizony ősz óta sokat tépelődik egy bizonyos dolog fölött.

- Na, most beadjuk ezt a kis szurit, amitől mindjárt jobban is érzi magát.

Berci máris jobban érezte magát.

- Azért még délutánig itt tartom. És mindjárt küldöm a laboránst is, aki vérét veszi majd, hogy megtudjuk, hogy nincs-e mégis valami komolyabb. Aztán csak üldögél itt délutánig, és pihen. De ha nagyon siet, amikor az analízis eredménye kész van, és tényleg jól is érzi magát, akár haza is mehet. Fiatal, erős, át fogja vészelní. Jó, ha néhány napig majd valami kellemes dologra gondol. Hagyja a tépelődést egy kicsit későbbre!

Aztán bejött a laboráns is, szép keményített fehér köpenyében, fiatalka volt, ismerősnek is tűnt és ILDI!!!!

Érdekes, a nő is azonnal ráismert. Bertalan csak a szemébe nézett és nem kellett egyetlen szót se szólnia, azonnal tudta, hogy ő ezt a nőt szereti, mindig is szerette, és hogy mással soha nem lesz boldog. De Ildi is valami hasonlót érezhetett, mert piros lett az arca és csak nagy nehezen tudott egy kicsit is szólni hozzá.

- Bertalan, kedvesem, mindjárt megcsinálom az analízist, és ha minden jól alakul, akkor délben ki is jöhetsz. Akkor, ha akarsz, elkísérhetsz és majd beszélgetünk.

De nem délben, hanem már egy negyedóra múlva olyan jól érezte magát, hogy azonnal fel akart kelni.

- Jól van, nincs akadály, megvan az analízis, szervi baj nincs - mondta mosolyogva az orvos. - Hallom, Kiss asszisztensnő régi ismerőse. Szabadnapot adtam neki, mert olyan izgatott, hogy úgyse tudnám hasznát venni. Kint van, átöltözik. Ha akarja, kísérje el!

Ildi ugyanúgy a város szélén lakott, mint pár évvel azelőtt még ő is az édesanyjával. Csak-hogy a másik végén a városnak, egy régi tömbház ötödik emeletén, szárítóból átalakított garzonban. Itt minden kicsi volt, de derűt sugárzott. Legalább is Bertalan így érezte. De nem sokáig.

Mert alig csukták be maguk után az ajtót, úgy estek egymásnak, mintha az életüknek mindjárt vége lenne. Kibálva, visítva szaggatták egymásról a ruhát, egymáséi lettek, aztán egymás karjaiban mesélték el egymásnak az életüket. Aztán megint egymáséi lettek, és sírva-nevetve megint mesélni kezdtek.

De hiszen mindig is szerették egymást.

Bertalan csak egyvalakiről nem beszélt. Katit nem említette. Úgy érezte, nem lenne méltó éppen Ildinek beszélni róla.

Végül ott is akart maradni éjszakára, de aztán, mindkettőjük nyugalma érdekében, úgy határoztak, hogy inkább hazamegy, viszont két nap után visszajön, hiszen úgyis berendelte az orvos még egy vizsgálatra.

Így hát Bertalan ezúttal vonaton ment haza, s Hollóhegytől egy ismerőst kért meg, hogy vigye el.

Azonban a helyzet úgy alakult, hogy éppen két nap múlva Bertalan mégsem tudott bemenni a városba. Üzenni sem.

A harmadik napon viszont Ildi már nem bírt tovább várni, s elment Miklósfalvára. Éppen akkor a közvetlen családból senki sem volt otthon. Kati nyitott ajtót.

A két mostohatestvér állt egymással szemben, s nem szóltak. Azonnal megismerték egymást. Mit gondoltak? Azt soha senki nem tudta meg. Aztán egy végtelenségnek tűnő idő után Kati megfordult. Bement a házba, és becsapta maga után az ajtót. Ildi még állt egy darabig, aztán ő is elment.

Erről az eseményről senki nem tudott meg semmit, egyik szereplőtől sem.

Másnap Bertalan végre be tudott menni a városba. Lakás bezárva, Ildit nem találta otthon.

Bement a kórházba is. Érdeklődött a joviális főorvostól, de csak annyit tudott meg, hogy Ildi egyik pillanatról a másikra hirtelen felmondott és elutazott. Máshol vállalt munkát, egy újonnan megnyílt magánpoliklinikán. Hogy hol?

- Nem tudom. Nem a városban. Nem is ebben a megyében.

Körülbelül egy hét múlva Kati is eltűnt. Este még ott volt, reggel nem jött elő a lakrészéből. Bemegy Margit, nincs sehol. A személyes holmijai is eltűntek. Más semmi. De tervezhette már egy ideje az elmenetelt, mert semmit se hagyott ott ami, az övé volt. És semmit se vitt magával, ami nem.

Az élet a történetek után is hasonlóan folyt tovább, mint annak előtte. A különbség annyi volt, hogy ez időtől fogva Bertalant sokkal kevesebbet látták mosolyogni, mint azelőtt. Ezt persze Margit is és Bertold is megértette. A Kati eltűnése okozta lelki traumára gondoltak. De csak részben volt igazuk.

Iskolákban szokás, hogy időről időre vendiák-találkozókat rendeznek volt osztálytársak számára. Három évvel a történetek után a Káli Bertalanék hajdanvolt osztálya is úgy döntött, hogy egybegyűlnek a tizenöt éves érettségi találkozót megülni. Berci akkor már sikeres vállalkozó volt, és szépen haladt továbbra is a meggazdagodás útján.

Hát nevettek, daloltak, elmesélték, hogy kinek hogyan alakult az élete sora. Aztán, amikor a sora eljött, a mi barátunk is megkérdezte kis hezitálás után:

- Aztán volt még egy lány, Kiss Ildi. Tudja valaki, hogy vele mi lett?

- Ő sajnos nem él már. Depressziós lett és megölte magát - válaszolták az időközben idősebbekké lett lányok.

VÉGE.

Utószó

Két történet, két korból. Egy család életének első és utolsó generációja. Még a főszereplők neve is azonos. Eléjük/melléjük még ideillene a Zilbermann Adél hazatéréséről szóló, itt már megjelent történet.

Akár trilógia is lehetne. Vajon történik-e velük még valami? Egyelőre nem tudom. Amikor írtam őket, nem volt célom a két távoli korszak összehasonlítása, de ha valaki mégis megteszi, alighanem rá fog jönni, hogy biz' egyik sem különb a másiknál.

Az első történetben kalauzom volt Gombos Ferenc Albin egész könyvnyi tanulmánya Marchiai Jakabról, olyan jól dokumentálva, hogy a könyv felét a jegyzetek töltik ki.

Az utolsó történetnek nagyjából szemtanúja voltam.

Az eléjük/melléjük még idekíváncozó történet egy fájdalmasan szép emlékhöz kapcsolódik, amely a valóságban - szerencsére - nem végződött olyan tragikusan, mint az írásban.

Kérem, fogadják szeretettel!

T. Igor Csaba
Nagyvárad - Marosvásárhely
2015. február 14.